

Міністерство освіти і науки України
Національний університет «Острозька академія»

Економічний факультет

Кафедра фінансів, обліку і аудиту

Кваліфікаційна робота

на здобуття освітнього ступеня магістра

на тему: **«СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК ПЕРЕСТРАХУВАННЯ В
УКРАЇНІ»**

Виконала:

студентка 2 курсу, групи МЕ-61
спеціальності 072 Фінанси, банківська справа та
страхування
освітньо-професійної програми ФІНАНСИ,
БАНКІВСЬКА СПРАВА ТА СТРАХУВАННЯ
другого (магістерського) рівня вищої освіти
Дейнека Ірина Миколаївна

Керівник – доктор економічних наук, доцент
Кривицька Ольга Романівна

Рецензент – доктор економічних наук, доцент
Антонюк Олена Ростиславівна

"РОБОТА ДОПУЩЕНА ДО ЗАХИСТУ"

Завідувач кафедри фінансів,
обліку і аудиту

_____ (проф., д.е.н. Мамонтова Н.А.)
(підпис)

Протокол № ____ від « ____ » _____ 2020 р.

Острог, 2020

Міністерство освіти і науки України
Національний університет «Острозька академія»
Факультет: економічний
кафедра: фінансів, обліку і аудиту
Спеціальність: 072 Фінанси, банківська справа та страхування
Освітньо-професійна програма: Фінанси, банківська справа та страхування

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри фінансів, обліку і аудиту

проф., д.е.н. Мамонтова Н.А.

“_____” _____ 2020 р.

ЗАВДАННЯ

на кваліфікаційну роботу студента

Дейнеки Ірини Миколаївни

1. Тема роботи: «Становлення та розвиток перестрахування в Україні»

Затверджено наказом по Академії від 20.12.2019р. №501-ст

2. Термін здачі студентом закінченої роботи: 07.12.2020р.

3. Вихідні дані до роботи: Консолідовані звітні дані страхового ринку за 2015-2019 рр. Підсумки діяльності страхових компаній за 2015-2019рр.

4. Перелік завдань, які належить виконати:

- 1) визначити сутність, завдання, механізм та класифікаційні особливості перестрахування;
- 2) охарактеризувати становлення перестрахового ринку в Україні;
- 3) дослідити інституційну інфраструктуру перестрахування, роль посередників та саморегулювних організацій;
- 4) проаналізувати показники розвитку перестрахового ринку;
- 5) здійснити оцінку динаміки вхідного перестрахування;
- 6) дослідити тенденції посередницької діяльності в перестрахуванні;
- 7) визначити перспективи розвитку перестрахування в Україні.

5. Перелік статистичного, графічного матеріалу: Аналітично-розрахунковий матеріал систематизувати та відобразити в табличній формі.

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада Консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
Розділ 1	Кривицька О.Р.	02.03.2020	02.03.2020
Розділ 2	Кривицька О.Р.	04.05.2020	04.05.2020
Розділ 3	Кривицька О.Р.	29.05.2020	29.05.2020

7. Дата видачі завдання 15.01.2020 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1.	Вивчення літератури	до 03.02.2020	
2.	Розробка змісту (плану)	до 02.03.2020	
3.	Ознайомлення керівника із текстом кваліфікаційної роботи (чорновий варіант):		
3.1	Розділ 1	до 04.05.2020	
3.2	Розділ 2	до 29.05.2020	
3.3	Розділ 3	до 30.09.2020	
4.	Ознайомлення керівника із текстом кваліфікаційної роботи із врахуванням зауважень	до 16.11.2020	
5.	Попередній захист кваліфікаційної роботи	до 23.11.2020	
6.	Рецензування кваліфікаційної роботи	до 07.12.2020	
7.	Здача кваліфікаційної роботи на кафедру Реєстрація на Moodle	до 07.12.2020	

Студент _____ Дейнека І.М. _____

(підпис)

(прізвище та ініціали)

Керівник роботи _____ Кривицька О.Р. _____

(підпис)

(прізвище та ініціали)

АНОТАЦІЯ
кваліфікаційної роботи
на здобуття освітнього ступеня магістра

Тема: *«Становлення та розвиток перестрахування в Україні»*

Автор: *Дейнека Ірина Миколаївна*

Науковий керівник: *доцент, доктор економічних наук Кривицька Ольга Романівна*

Захищена “ ” 2020 року.

Короткий зміст праці: На сучасному етапі функціонування ринку страхування трансформації ризиків зумовили посилення взаємозв'язків між його учасниками, в страховиків виникла потреба в фінансовій підтримці та залученні додаткового капіталу. Такі зміни прискорили становлення перестрахування в Україні як одного із ключових інструментів підтримки фінансової стійкості страхових компаній. В контексті глобалізаційних перетворень роль перестрахування зростає, а механізм його дії не обмежується лише забезпеченням фінансової безпеки страхового ринку, а є підґрунтям стабільного розвитку національної економіки.

Мета дослідження полягає у визначенні перспектив розвитку перестрахування в Україні на основі вивчення теоретичних та оцінки практичних аспектів досліджуваної проблематики.

У результаті проведеного дослідження у першому розділі визначено сутність, значення та особливості перестрахування, охарактеризовано механізм перестрахування та його інституційну структуру, досліджено етапи становлення перестрахування в Україні.

У другому розділі проведено оцінку загальних показників розвитку ринку перестрахування, проаналізовано особливості здійснення операцій в розрізі вхідного та вихідного перестрахування, а також посередницької діяльності в перестрахованні.

У третьому розділі обґрунтовано заходи з удосконалення державного регулювання перестрахової діяльності, визначено можливості використання інноваційних методів у перестрахованні, а також перспективи інтеграції вітчизняного та світового ринків перестрахування під впливом глобалізаційних тенденцій.

ANNOTATION
qualification work for obtaining a master's degree

Topic: « *Establishment and development of reinsurance in Ukraine* »

Author: *Iryna Deineka*

Scientific adviser: *doctor of economic sciences, associate professor Olha Kryvytska*

Presented “ ”2020.

Summary of the work: At the present stage of the insurance market, the transformation of risks has led to increased interaction between its participants, insurers need financial support and additional capital. Such changes have accelerated establishment of reinsurance in Ukraine as one of the key tools for maintaining the financial stability of insurance companies. In the context of globalization transformations, the role of reinsurance is growing, and its mechanism of action is not limited to ensuring the financial security of the insurance market, but is the basis for stable development of the national economy.

The purpose of the study is to determine the prospects for the development of reinsurance in Ukraine based on the study of theoretical and practical aspects of the researched issues.

As a result of the research, the first section identifies the essence, meaning and features of reinsurance, describes the mechanism of reinsurance and its institutional structure, explores the stages of reinsurance in Ukraine.

The second section assesses the general indicators of reinsurance market development, analyzes the features of operations in terms of incoming and outgoing reinsurance, as well as intermediary activities in reinsurance.

The third section substantiates measures to improve state regulation of reinsurance, identifies opportunities for the use of innovative methods in reinsurance, as well as prospects for integration of domestic and global reinsurance markets under the influence of globalization trends.

ЗМІСТ

ВСТУП	7
РОЗДІЛ 1	9
ТЕОРЕТИКО-ОРГАНІЗАЦІЙНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПЕРЕСТРАХУВАННЯ.....	9
1.1. Сутність, значення, механізм та класифікаційні особливості перестрахування	9
1.2. Становлення перестрахового ринку в Україні	27
1.3. Інституційна структура ринку перестрахування, роль посередників та саморегулювних організацій.....	39
РОЗДІЛ 2	50
СУЧАСНІ АСПЕКТИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПЕРЕСТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ.....	50
2.1. Аналіз показників розвитку перестрахового ринку	50
2.2. Оцінка динаміки вхідного перестрахування	73
2.3. Стан посередницької діяльності у перестрахуванні.....	80
РОЗДІЛ 3 ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ПЕРЕСТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ	92
3.1. Удосконалення державного регулювання перестрахування в контексті реформ	92
3.2. Можливості інтеграції вітчизняного перестрахового ринку у світову спільноту	99
3.3. Використання інноваційних методів у просуванні перестрахового продукту	106
ВИСНОВКИ.....	113
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	116

ВСТУП

Динамічні зміни у національній економіці породжують появу нових викликів для страхового ринку. Підтримання достатнього рівня фінансової стійкості та платоспроможності страхових компаній для захисту майнових прав, утримання конкурентних позицій на ринку та впровадження нових послуг є вимогою сучасності. Розбудова страхового ринку, потреба страховиків у додатковому капіталі під впливом трансформаційних змін зумовили поступовий розвиток перестрахування в Україні.

Перестрахування є одним із складових сегментів страхового ринку, що слугує інструментом перерозподілу ризиків та важелем гарантування надійності страхових компаній. Становлення перестрахування в Україні супроводжується низкою організаційних, соціально-економічних, інформаційних проблем, які гальмують якісні перетворення перестрахової справи, а тому потребують детального теоретико-методологічного вивчення й обґрунтування та допрацювання наявних прогалин.

Значний внесок у вивчення проблематики становлення та розвитку українського перестрахування зробили такі науковці і фахівці, як Козьменко О. В., Базилевич В.Д., Кнейснер О.В., Бойко А.О., Третяк К.В., Криворучко А.В., Орланюк-Малицька Р.А., Лондар С. Л., Шахов В.В., О.В. Павловська, В.О. Філімонова, Гусак А. С., Каминкіна М.Г., Солнцева Є.Є., Машина Н.І., Плиса В.Й., Супрун Л.В., Постнікова І.Ю., Плиса В. Й., Волошина А., проте на сьогодні перестрахування потребує додаткового вивчення як з позицій методології, так і з точки зору оцінки реальної ситуації здійснюваних операцій на ринку.

Мета дослідження полягає у визначенні перспектив розвитку перестрахування в Україні на основі вивчення теоретичних та оцінки практичних аспектів досліджуваної проблематики.

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити наступні завдання:

- розкрити сутність, значення, механізм та класифікаційні особливості перестрахування;
- охарактеризувати інституційну структуру ринку перестрахування, роль посередників та саморегулювних організацій;
- визначити особливості становлення перестрахового ринку в Україні;
- провести структурно-динамічний аналіз показників розвитку перестрахового ринку;
- оцінити динаміку вхідного перестрахування;
- дослідити особливості проведення посередницької діяльності у перестрахуванні;
- визначити перспективи розвитку перестрахування в Україні.

Об'єктом дослідження є перестрахування як вид діяльності на страховому ринку.

Предметом дослідження є сукупність економічних відносин, що характеризують стан та розвиток перестрахування.

Інформаційною базою є нормативно-правові акти з питань регламентування діяльності ринку перестрахування України; звітність Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг України та Національного банку України; монографічна та спеціалізована періодична література провідних науковців, матеріали науково-практичних конференцій в галузі страхування та перестрахування.

Для досягнення поставленої мети та сформульованих завдань у процесі дослідження були використані такі загальнонаукові та спеціальні методи, як абстракція та узагальнення, аналіз та синтез, індукція та дедукція, статистичний, аналітичний, порівняльний, графічний методи.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-ОРГАНІЗАЦІЙНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПЕРЕСТРАХУВАННЯ

1.1. Сутність, значення, механізм та класифікаційні особливості перестрахування

Функціонування страхового ринку як сегмента фінансового ринку у фінансовій системі країни забезпечує формування страхових фондів фінансових ресурсів, за рахунок яких покриваються збитки та втрати застрахованих осіб у разі настання страхового випадку. В свою чергу, на тлі посилення трансформацій національної економіки внаслідок світових інтеграційних процесів вітчизняний страховий ринок характеризується появою більш масштабних та вартісних ризиків, перейняття яких спонукає страховиків знаходити додаткові джерела фінансових ресурсів для розширення кола споживачів та видів страхових послуг.

З метою забезпечення безперервного розвитку та розширення обсягів діяльності пріоритетом страхових компаній постає формування збалансованого страхового портфеля, ефективний розподіл обігових коштів, сформованих за рахунок страхових премій, підтримка належного рівня платоспроможності та своєчасна виплата страхових відшкодувань навіть в умовах несприятливої ринкової кон'юнктури. Виконання всіх вищеперерахованих складових є можливим лише за підтримки достатнього рівня фінансової стійкості, яку слід розглядати в двох аспектах:

- фінансова стійкість страховика як юридичної особи, що провадить господарську діяльність з надання послуг;
- фінансова стійкість відповідно до вимог, що ставляться до страхових компаній як до суб'єктів фінансового ринку [1].

Фінансова стійкість страхової компанії – комплексний індикатор, що формується під впливом низки ризикоутворюючих факторів та полягає, перш

за все, в підтримці достатньої частки власного капіталу у складі джерел фінансування, формуванні стійкої клієнтської бази та оптимальної тарифної політики, дотриманні балансу між зобов'язаннями та витратами, а також фінансовими ресурсами, що необхідні для їх покриття (табл. 1.1).

Таблиця 1.1

Фактори, що впливають на фінансову стійкість страхової компанії

Внутрішні фактори впливу	Зовнішні фактори впливу
1. Загальна стратегія компанії та корпоративна культура	1. Порядок ліцензування
2. Розмір власного капіталу	2. Порядок інвестування страхових резервів
3. Розмір та склад страхових резервів	3. Регулювання перестраховальних операцій
4. Тарифна політика	4. Інфляційні процеси
5. Стійкість та обсяг клієнтської бази	5. Стан кон'юнктури ринку
6. Андеррайтерська політика	6. Фіскальна політика в державі (податкове законодавство)
7. Політика перестраховування	7. Рівень конкуренції на страховому ринку
8. Рівень кваліфікації працівників	8. Рівень екологічної безпеки в державі, ризики природних катаклізмів
9. Період провадження діяльності на ринку та ділова репутація	9. Фінансова грамотність населення, рівень довіри до страхових компаній у суспільстві

Джерело: розроблено автором на основі [2].

Як видно з таблиці 1.1, фінансова стійкість страховика регулюється за допомогою різних фінансових та нефінансових інструментів. Перестраховування – фактор як зовнішнього, так і внутрішнього впливу на фінансову стійкість: з одного боку, ступінь використання цього фінансового інструменту залежить від політики страхової компанії, з іншого ж боку, дія механізму перестраховування ґрунтується на законодавчих нормативних документах, вказаного роду діяльність підлягає ліцензуванню та регулюється уповноваженим державним органом у сфері ринків фінансових послуг. Перестраховування є елементом ризик-менеджменту страхової компанії – це необхідна складова, яка забезпечує платоспроможність страхової компанії та створення збалансованого страхового портфеля і гарантує фінансову

стабільність компанії навіть при дії несприятливих чинників, наприклад, при коливаннях курсу гривні, значних обсягах страхових виплат [3].

Для розуміння істинної природи та особливостей перестрахування важливо розглянути різні підходи до дефініції цього поняття (табл. 1.2).

Таблиця 1.2

Підходи до трактування поняття "перестрахування"

Джерело	Визначення
Говорушко Т.А. та Стецюк В.М.	Перестрахування – нове страхування вже застрахованого ризику.
Орланюк-Малицька Л.А.	Перестрахування – це діяльність по захисту одним страховиком (перестраховальником) майнових інтересів іншого страховика (перестраховика), пов'язаних з прийняттям останнім за договором страхування зобов'язань по страховій виплаті.
Базилевич В.Д.	Перестрахування – це страхування особливого виду, зміст якого полягає у передачі частини ризику (ризиків) у відповідальність іншому спеціалізованому страховику, тобто перестраховику.
Я.П. Шумелда	Перестрахування – це страхування страховиків.
М.Г. Каминкіна і Є.Є. Солнцева	Перестрахування – страхування ризиків, прийнятих страховиком.
К. Пфайффер	Перестрахування в істинному розумінні – це страхування.
Н.І. Машина	Перестрахування – це ринок. На ньому діють страхові компанії, професійні перестраховики і торговці перестрахування.
В.Й. Плиса	Перестрахування – це страхування одним страховиком на визначених договором умовах ризику виконання всіх або частини своїх обов'язків перед страхувальником у іншого страховика (перестраховика).
Т.А. Федорова	Перестрахування – спеціальна форма страхування між страховими компаніями, яка передбачає передачу ризику від одного до іншого страховика.

Джерело: розроблено автором на основі [4-12].

Як бачимо з таблиці 1.2, в економічній літературі означення сутності перестрахування з поглядів багатьох науковців має спільну основу – а саме те, що перестрахування є похідним від страхування, а економічне підґрунтя та зміст цих понять є тотожними. У поняттях страхування і перестрахування можна виокремити такі спільні елементи:

- розподіл ризику між зацікавленими сторонами договору страхування або перестрахування;
- схожість між страховиком, який передає ризик перестраховику, і страхувальником, який передає ризик страховій компанії;
- платний характер відносин [3, с. 181].

На противагу вищезазначеному підходу, низка економістів висловлює протилежну позицію. Л.В. Супрун стверджує, що прямий страховик за допомогою перестрахування ні від чого себе не страхує, тому що віддаючи у перестрахування певну частину ризику, відповідає за власне утримання. [13, с.103] Тобто, перестраховик є відповідальним перед страховиком лише у межах отриманої на перестрахування частки.

Як зазначає П. Вержбицька, перестраховик, прийнявши частину ризику у перестрахування, захищає інтерес страховика лише у цій частині [14, с.37], проте навіть за таких умов страховик все одно несе повну перед страхувальником. Тобто, страхувальник та перестраховик не пов'язані правовими договірними відносинами, а у разі настання страхового випадку прямий страховик зобов'язаний виплатити страхувальнику страхове відшкодування у повному обсязі, від перестраховика ж прямий страховик отримує лише частину виплат, що дозволяють частково компенсувати його витрати.

Бойко А. О. вказує, що перестрахування – це галузь страхування, яка являє собою процес передачі визначеної на основі договору частки відповідальності за прийнятими на страхування ризиками одним страховиком (цедентом) з урахуванням власних фінансових можливостей іншому страховику (цесіонеру), та подальшої (в разі необхідності) передачі відповідальності виконання зобов'язань перестраховиком (ретроцедентом) іншому перестраховику (ретроцесіонеру) з метою забезпечення відповідного рівня фінансової стійкості, диверсифікації страхового портфеля та рентабельності діяльності учасників даного процесу. Автор підкреслює роль перестрахування як засобу оптимізації грошових потоків страховика у разі недостатніх фінансових можливостей для перейняття на страхування вартісних ризиків.

Спільна фундаментальна основа сутності страхування і перестрахування дозволяє розглядати перестрахування як частину особливого соціально-економічного середовища, в якому взаємодіють

страхові та перестрахові компанії. На думку Марчевої І.А. перестраховання є системою економічних страхових відносин між страховими організаціями (страховиками) з приводу укладених зі страхувальниками договорів страхування [15]. Як зазначає Т.А. Ротова, перестраховання – це система економічних відносин, згідно з якою страховик, беручи на страхування ризики стосовно захисту майнових інтересів страхувальників, частину відповідальності за ними з урахуванням своїх фінансових можливостей передає на узгоджених умовах з метою створення збалансованого страхового портфеля, забезпечення рентабельності страхових операцій, фінансової стійкості та платоспроможності [16, с. 335]. Дахно І. І. стверджує, що перестраховання – це система економічних відносин між страхувальниками, яка дозволяє страховій фірмі, що уклала договір страхування, передати взяті на себе ризики іншим страховим компаніям – перестраховикам [17].

Перестраховання – інструмент управління фінансовою стійкістю страховиків, покликаний сприяти їх співпраці як учасників фінансового ринку з приводу формування оптимальної структури страхового портфеля. О.В. Кнейслер стверджує, що ринок перестраховання представляє собою ринкову структуру олігополістичного типу, де незначна кількість учасників займає вагомую нішу ринку, вартість перестраховувальних послуг контролює ціновий лідер [18]. Таке визначення характеризує процес перестраховання з позиції господарської підприємницької діяльності, суб'єктами якої виступають юридичні особи.

Науковець І. Ю. Постнікова підкреслила фінансову площину перестраховувальних відносин, розуміючи їх як "відносини між учасниками ринку перестраховання з приводу надання частини капітальної фінансової ємності перестраховика страховикові (перестраховувальнику, цеденту) з метою прийняття застрахованих ризиків та відшкодування частини здійснених страхових виплат у межах даної ємності за визначену договором перестраховання плату (перестраховувальну премію)" [19, с.33].

Нетиповий підхід до трактування перестрахування подають у своїй праці А. П. Артамонов і С. В. Дедіков – науковці застосовують поняття "хеджування" для дефініції перестрахування стверджуючи, що це – професійна хеджингова операція, за якої перестрахувальник передає всі або частину своїх зобов'язань перестраховику. Автори розділяють природу, соціально-економічні цілі й характер економічних відносин при перестрахуванні та хеджуванні й вказують, що "при хеджуванні не створюють страхові фонди, що є однією з головних ознак страхової діяльності, й узагалі не використовують поняття "страховий випадок". Нема і зобов'язань однієї сторони за плату, що вніс страхувальник, здійснити виплату страхового відшкодування". [20, с.49-50]

Науковець Д.С. Маруженко у своєму трактуванні визначає перестрахування як платну фінансову послугу, специфічність якої полягає у задоволенні індивідуальних потреб страхових компаній, її нематеріальності, прояві споживчої вартості після її придбання, оплаті послуги до моменту її фактичної реалізації, широкій територіальній диверсифікації, початковій невизначеності наданої послуги як у вартісній оцінці, так і в часі [21]. Таке трактування ототожнює поняття перестрахування та перестрахової послуги та значно звужує об'єкт дослідження.

Перерозподіл ризику є основою перестрахового процесу – саме тому можемо стверджувати про вагому роль перестрахування як інструменту підвищення корпоративної відповідальності страхового бізнесу. Корпоративна соціальна відповідальність є важелем, за допомогою якого підприємства регулюють вплив своєї діяльності на суспільство та затверджують свої принципи і цінності як у межах своїх власних внутрішніх методів і процесів, так і у взаємовідносинах з іншими учасниками [22]. Страхування та перестрахування є соціальними процесами, адже спрямовані на захист, зниження зобов'язань, компенсацію збитків різним суб'єктам економічної діяльності – це зумовлює важливість побудови стратегій для надання послуг високої якості й розширення кола споживачів і, тим самим, є

виявом зовнішнього аспекту корпоративної соціальної відповідальності. Ми поділяємо думку А.С. Гусака на предмет того, що корпоративна відповідальність за договорами перестрахування перерозподіляється між страховиком (цедентом), який бере на себе відповідальність при укладанні договору страхування, та перестраховиком, який приймає частку відповідальності за цим договором від цедента [3].

Неповним буде трактування перестрахування без визначення особливостей його правової сутності. Відповідно до Закону України "Про страхування" перестрахування визначається як страхування одним страховиком (цедентом, перестрахувальником) на визначених договором умовах ризику виконання частини своїх обов'язків перед страхувальником у іншого страховика (перестраховика) резидента або нерезидента, який має статус страховика або перестраховика, згідно з законодавством країни, в якій він зареєстрований [23]. При цьому, страховик повинен укласти договір перестрахування в обов'язковому порядку, якщо розмір страхової суми за кожним окремим предметом договору страхування є більшим, ніж 10% суми сплаченого статутного капіталу, вільних та страхових резервів такого страховика. Як бачимо, в контексті українського законодавства перестрахування розглядається як напрям страхової діяльності.

В цілому, підсумовуючи підходи до трактування перестрахування можна стверджувати про його комплексність та динамічну економічну природу. Перестрахування можна розглядати в різних аспектах:

- як економічну категорію;
- як частину соціально-економічного середовища;
- як інструмент надання частини капітальної фінансової ємності перестраховика страховикові;
- як фінансовий інструмент перерозподілу ризиків та захисту страхових компаній;
- як напрям підприємницької діяльності;
- як засіб перерозподілу грошових потоків;

- як хеджінгову операцію;
- як інструмент підвищення корпоративної соціальної відповідальності страхового бізнесу.

Теоретичне обґрунтування перестрахової справи не можливо здійснити без дослідження його функцій. Дискусійність та різноманіття наукових поглядів вимагає деталізації цього питання, адже багатогранність перестрахування дозволяє виокремити як його основну, так і додаткові функції (рис. 1.1).

Погоджуємося з думкою таких українських науковців, як Базилевич В.Д., Мних М.В., Ротова Т.А., Турбіна К.Є., які наголошують на вторинному перерозподілі ризику як ключовій функції механізму перестрахування. Завдяки перестрахуванню відбувається перерозподіл грошових коштів між учасниками у часі та просторі. Страховик може забезпечити страхувальнику тільки таку гарантію, яка відповідає його фінансовим можливостям. Самотужки домогтися значних результатів страховій компанії досить важко [6]. Дійсно, шляхом передачі перестраховику частини майнової відповідальності у разі настання страхового випадку прямий страховик захищає себе від потенційної неспроможності відшкодувати збитки.

Поряд з основною функцією, перестрахова справа має і ряд додаткових функцій, що покликані сприяти захисту економічних інтересів як страховика в ролі суб'єкта господарювання на ринку фінансових послуг, так і економіці країни в цілому:

- створення передумов для збалансування страхового портфеля, що необхідно для провадження діяльності в середньо- та довготривалій перспективі;
- створюючи умови для нагромадження активів, перестрахування уможливорює перейняття більш вартісних ризиків та передачу досвіду щодо оцінки та управління ризиками – це дозволяє розширити страховий портфель й, тим самим, сприяє розвитку нових видів страхування;

- захист річного балансу страховика за кожен звітний рік відбувається значним чином за рахунок підтримки платоспроможності страхової компанії, адже страховик отримує додатковий капітал для ведення діяльності;
- сприяння не лише розширенню ємкості національного ринку, а й формування бази для розширення міжнародної торгівлі страховими гарантіями через експортні та імпорتنі операції.

Рис. 1.1. Функції перестраховування.

Джерело: розроблено автором на основі [24, с. 13]

Закордонні теоретики та практики перестрахової справи деталізують перелік функцій перестраховування. Віце-президент Перестраховальної асоціації Америки Дебра Хол визначила такі головні функції перестраховування [47, с.3-4]:

1) забезпечення для страховиків гнучкості при виборі розміру та виду ризиків, які він може безпечно приймати на власне утримання без погіршення фінансового стану, що розширить його можливості стосовно надання страхових послуг;

2) перестраховики надають послуги страховикам у спеціалізованій перестраховальній сфері, в якій вони не мають достатнього досвіду, зокрема, послуги на нових сегментах ринку, в актуарних розрахунках;

3) структуровані перестраховальні програми дають змогу для страховика згладжувати можливі коливання фінансових результатів операційної діяльності, що дає змогу зменшувати необхідний розмір страхових резервів і власного капіталу, відповідно, дотримуватися нормативів платоспроможності, фінансової стійкості;

4) перестраховування забезпечує функцію захисту майнових інтересів страхової компанії від потенційно великих збитків унаслідок настання катастрофічних подій.

Варто відмітити, що в позиції авторки простежується інтеграція основної функції перестраховування щодо перерозподілу ризику та додаткових функцій, які розкривають більш вузькі аспекти перестраховування.

В цілому, різноманіття методологій до класифікації функцій перестраховування зумовлене специфічністю цього механізму як особливої фінансової послуги, а кожна функція перестраховування з різних сторін висвітлює суспільне призначення цього процесу. На нашу думку, важливо підкреслити подвійну роль перестраховування: досліджуваний інструмент не лише забезпечує отримання страховиком додаткового капіталу для гарантування виплати страхових відшкодувань, а й регулює стан економічної рівноваги та фінансової безпеки в суспільстві, впливає на формування страхової культури, розширює страховий ринок новими напрямками діяльності.

На нашу думку, перестраховування в новітніх реаліях ринкової економіки є вагомою частиною системи страхування, ці два поняття не слід

ототожнювати, а сутність перестрахування широко виходить за межі ролі фінансового важеля для регулювання фінансової стійкості. Перестрахування – сегмент страхової системи, що характеризується власною інфраструктурою та механізмом взаємодії сторін-учасників. В ході дослідження будови перестрахового механізму потрібно класифікувати ключових суб'єктів цього процесу:

- перестрахувальник (цедент) – страховик, котрий передає ризик;
- цесіонарій – перестраховик/страховик, котрий приймає частину ризику та у разі настання страхового випадку несе зобов'язання щодо відшкодування витрат;
- перестрахова цесія – процес передачі ризику.

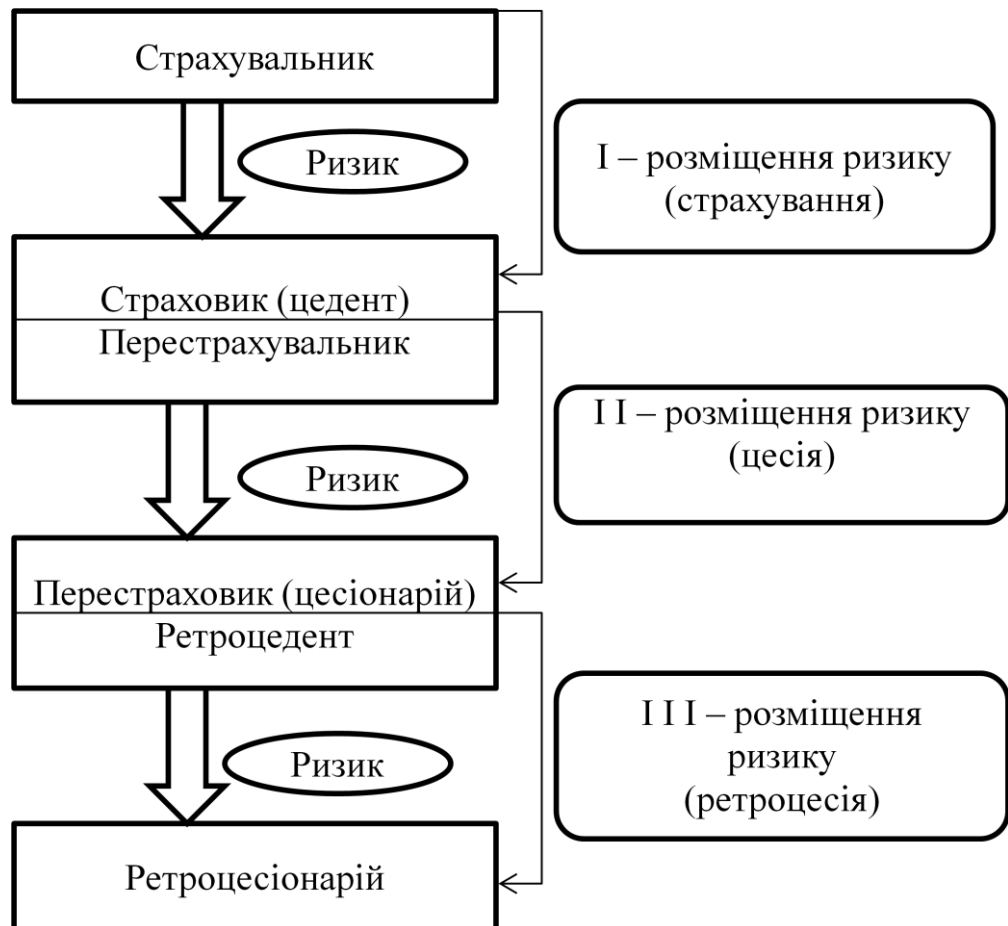

Рис. 1.2. Механізм перестрахування ризику.

Джерело: розроблено автором на основі [25, 26].

Із рис. 1.2 можемо зробити висновок, що підґрунтям виникнення перестрахових відносин є первинне страхування (I етап), тобто, передача

ризиків від страхувальника до страховика відповідно до укладеного між ними страхового договору, згідно з яким страховик бере на себе зобов'язання у разі настання страхового випадку здійснити страхову виплату страхувальнику або іншій особі, визначеній у договорі страхування страхувальником, на користь якої укладено договір страхування (подати допомогу, виконати послугу тощо), а страхувальник зобов'язується сплачувати страхові платежі у визначені строки та виконувати інші умови договору [29].

В разі прийняття рішення про необхідність додаткового захисту і поділу відповідальності щодо вже застрахованого ризику страховик приймає рішення про його подальший перерозподіл з цесіонарієм – страховиком другого рівня (II етап). На цьому етапі перерозподіл ризику може здійснюватися шляхом залучення не лише одного, а декількох перестраховиків, кожному із яких передається окремо визначена частка ризику. Можлива також подальша передача страхового ризику від ретроцесдента (страховика другого рівня) до ретроцесіонарія (страховика третього рівня) – цей процес має назву ретроцесії.

Отже, механізм перестрахування є тісно інтегрованим з страхуванням. Проте ці процеси є не тотожними, а, насамперед, взаємозалежними, тому що:

- перестрахуванню передують прийняття ризику страховиком від страхувальника;
- суб'єкти перестрахування – виключно страхові та/або перестрахові компанії, залучення страхувальників на жодному з етапів не відбувається, страховик несе відповідальність перед страхувальником в повному обсязі;
- кількість цесій в перестрахуванні не обмежується – страховик/перестраховик, котрий прийняв ризик на перестрахування, може повторно його передати.

Після аналізу механізму та суб'єктів перестрахового ринку перейдемо до предмета перестрахової діяльності, а саме – перестрахувальної послуги.

При передаванні ризику від перестраховальника до перестраховика на основі укладення між ними договору здійснюється процес купівлі-продажу послуги – перестрахового захисту, встановлюється ціна такого захисту на основі співвідношення попиту і пропозиції на нього [24].

У міжнародному правовому полі перестраховування відноситься до різновиду фінансових послуг, тобто, послуг фінансового характеру, які пропонує постачальник фінансових послуг. У Генеральній угоді про торгівлю послугами (ГАТС), прийнятої серед країн-учасників Світової організації торгівлі "Перестраховування і передача частини операцій" розглядається як різновид "пов'язаної зі страхуванням послуги" [27].

Відповідно до класифікатора економічних видів діяльності Європейського співтовариства (NACE) перестраховування відноситься до блоку "K-Financial and insurance activities" та в секторі "K.65 - Insurance, reinsurance and pension funding, except compulsory social security" виділено окремим напрямом – а саме за кодом "K.65.2 - Reinsurance" [28].

У національному Класифікаторі видів економічної діяльності (КВЕД) перестраховування (65.2), поряд з страхуванням (65.1) та недержавним пенсійним забезпеченням (65.3) включено до розділу 65 "Страхування, перестраховування та недержавне пенсійне забезпечення, крім обов'язкового соціального страхування" [29].

Отже, згідно з міжнародними та національними класифікаційними стандартами перестрахова послуга відноситься до фінансових послуг та, водночас, виокремлюється як самостійний сегмент цієї групи поряд із страхуванням, що підтверджує взаємодоповнюваність цих процесів.

В науковому розумінні перестрахова послуга має свої специфічні особливості. Як стверджує Козьменко О. В. перестрахова послуга – "новий вид послуг, пов'язаних з укладанням нового договору – перестраховування" [30, с. 85]. Машина Н. І. класифікує перестрахову послугу як "майнову ситуацію вихідної страхової компанії, що виступає в ролі цедента" [10, с.

156]. Шумелда Я. П. стверджує, що перестрахова послуга є поєднанням особливих та відмінних від страхування елементів [7, с. 307]

Перестрахова послуга має індивідуальні характеристики як об'єкт купівлі-продажу на ринку перестраховування:

- споживча вартість – виражається в корисності для перестраховувальника, тобто, захисті його інтересів у непередбачуваних ситуаціях; матеріальне вираження споживчої вартості полягає у грошових компенсаціях страхових виплат прямому страховику;
- мінова вартість – полягає в витратах перестраховика щодо надання послуги з перестраховального захисту; матеріальне вираження мінової вартості становить перестрахова премія для перестраховика як плата за переданий ризик.

На нашу думку, перестрахова послуга дійсно є специфічним товаром, що формується під впливом попиту з боку страхових компаній. В умовах ринкової економіки такий вид фінансової послуги набуває вагомого значення в аспекті захисту майнових інтересів страховиків та, водночас, характеризується своєю багатофункціональністю.

В ході перестрахових відносин передача ризиків від страховика до перестраховика відбувається з допомогою різних методів, кожен із яких характеризується своїми особливостями:

- факультативний метод;
- облігаторний (договірний) метод;
- факультативно-облігаторний метод [6].

При факультативному методі цедент самостійно визначає власну частку утримання страхового ризику, а саме – вид, обсяг та умови перестраховування ризику; передбачається свобода цесіонарія – він може прийняти чи відхилити пропозицію цедента щодо перестраховування кожного з ризиків.

Перевагами факультативного методу є можливість проведення індивідуальної оцінки ризику, цедент отримує можливість включати до свого

страхового портфеля вартісні ризики з умовою розподілу відповідальності з перестраховиком в разі настання страхового випадку.

До недоліків такого методу слід віднести значну затратність коштів та часу на оформлення перестрахового договору, що може призвести в підсумку до відмови від нього; конкуренти можуть отримати дані про андеррайтерську політику цедента внаслідок частого укладання договорів та оцінки кожного ризику; умови перестрахового договору не можуть бути змінені перестраховальником без згоди страховика.

Факультативний метод перестраховування застосовують за умов, коли:

- 1) страховий ризик не може бути перестрахований іншими методами;
- 2) величина ризику надто велика і перевищує межі лімітів чинних перестрахових договорів;

- 3) цедент бажає передати частину ризику, що знаходиться в його власному страховому утриманні [6].

Облігаторний (договірний) метод – встановлює обов'язок цедента передати перестраховику в межах певної частки всі ризики одного характеру, що взяті на страхування – такий перелік ризиків у перестраховуванні має назву бордеро; передача таких часток ризиків перестраховику здійснюється за умови, коли страхова сума за договором є вищою, аніж розмір власного утримання страховика – законодавчо встановленого розміру ризику, який страховик залишає у своїй відповідальності. Цей вид перестраховування є універсальним і застосовується до усіх видів страхування. За рахунок автоматичної передачі ризиків при облігаторному перестраховуванні вдається суттєво знизити його вартість, наростити обсяги страхових операцій та побудувати довгострокові бізнес-відносини між сторонами. Недоліком облігаторного методу перестраховування може стати необхідність заключення додаткового договору щодо факультативного перестраховування у випадку, коли ризик виходить з поля правових умов облігаторного договору. Як правило, договір облігаторного перестраховування укладається на

невизначений термін, проте, кожна із сторін договору залишає за собою право на його дострокове розірвання [25].

В практиці перестрахової справи використовують і симбіоз перестрахових методів, а саме – факультативно-облігаторний метод. Це метод перестрахування, відповідно до якого цедент вільний у виборі ризиків, які він хоче передати перестраховику, а також у визначенні їхнього розміру; перестраховик зобов'язується прийняти ризики на попередньо узгоджених умовах. Тобто, такий метод перестрахування передбачає факультативність для страховика та облігаторність – для перестраховика. Перестрахування таким методом не зацікавлює перестраховика, адже збалансованість його страхового портфеля повністю залежить від цедента, який самостійно вирішує передати чи залишити ризики. Факультативно-облігаторний метод застосовується при наявності великих небезпечних ризиків, у разі можливої кумуляції збитків [25].

Вдосконалення перестрахової справи призвело до розподілу перестрахових договорів на дві основні системи поділу ризиків між суб'єктами – пропорційне та непропорційне перестрахування (рис. 1.3).

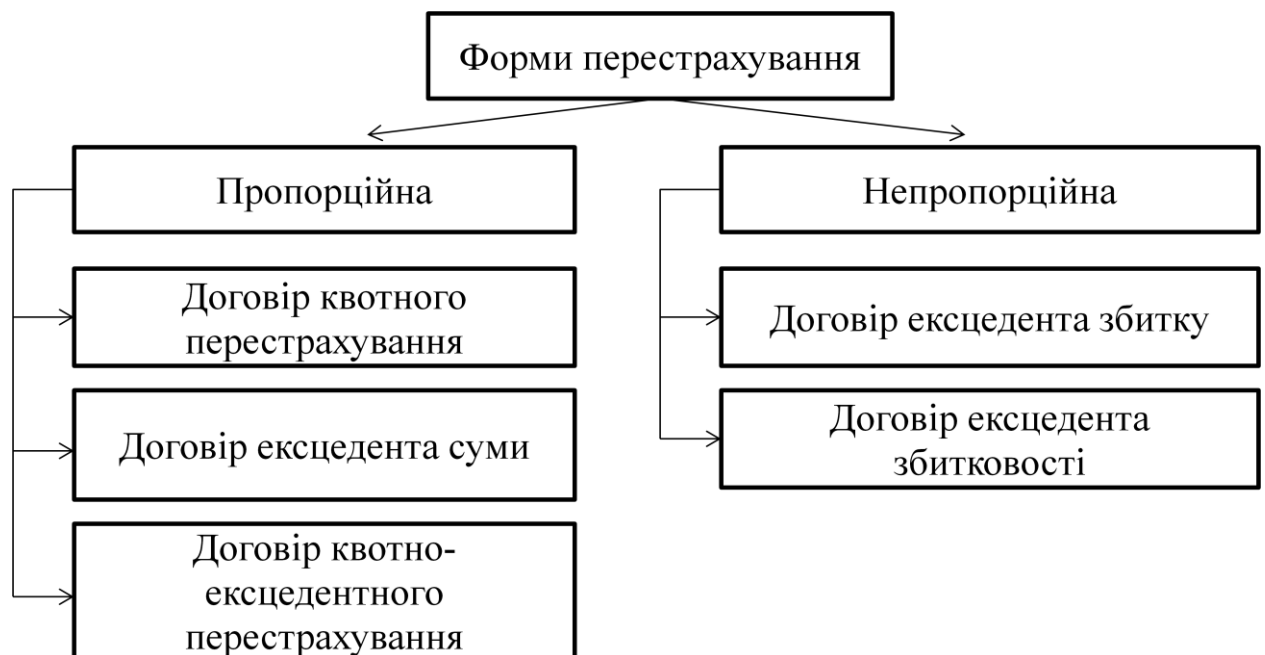

Рис. 1.3. Форми перестрахування.

Джерело: розроблено автором на основі [25].

Відповідно до пропорційного перестрахування розподіл ризику між цедентом та перестраховиком відбувається згідно з фіксованим співвідношенням, тобто, власне утримання цедента та частка перестраховика у збитку та страховій премії заздалегідь обумовлені. Види договорів за пропорційного страхування:

- квотного перестрахування – премії та збитки передаються цесіонарію в однакових пропорціях в межах встановленого ліміту взяття ризиків;
- ексцедента суми – на основі актуарних розрахунків визначається розмір власної участі цедента в кожному ризику, на перестраховика покладається відповідальність перестрахування сум, що перевищують ліміт власного утримання страховика; ексцедент є сумою власного утримання цедента, що помножена на зафіксовану в договорі таку кількість разів, яка забезпечить необхідне й обумовлене перестрахування ризику.
- квотно-ексцедентного перестрахування – відбувається поєднання двох вищезгаданих форм: страховий портфель перестраховується на квотних умовах, а перевищення сум страхування ризиків понад прийнятий ліміт – на умовах ексцедентного договору [6].

Договір ексцеденту суми є найдавнішою формою перестрахування, а квотно-ексцедентний договір використовується у період освоєння нових ринків та нових видів страхування.

Непропорційне перестрахування покликане забезпечувати відповідальність страховика за високого розміру сукупної збитковості не за кожним окремим, а за всіма ризиками страхового портфелю. Іншими словами, страховик самостійно відшкодовує збитки до певного ліміту, а розмір збитків, що перевищують такий ліміт, відшкодовує перестраховик.

В непропорційному перестрахованні виокремлюють такі види договорів:

- ексцедента збитку;
- ексцедента збитковості.

Спільним елементом обох договорів є визначення цедентом розміру суми щодо самостійної відповідальності (пріоритету цедента) в абсолютному (договір ексцедента збитку) або відсотковому (договір ексцедента збитковості) вираженні.

Укладанню договорів перестрахування передують узгодження найважливіших умов співпраці з використанням сліпу. Сліп – це документ-пропозиція з інформацією про діловий досвід, що пересилається перестраховикам цедентом і містить основні характеристики ризику, метод та форму страхування, а також найменування та адресу страхувальника, тип договору, об'єкт страхування, страхову суму, ставку премії, власне утримання тощо [25].

Отже, перестрахування – невід'ємний інструмент регулювання фінансової стійкості страхових компаній. Багатогранність та динамічна економічна природа перестрахування знаходить вираження в різноманітті поглядів вітчизняних та зарубіжних науковців щодо трактування сутності, ролі та функцій цього поняття. Предметом перестрахової діяльності є перестрахова послуга, а основою перестрахового механізму є процес передачі ризику від страхувальника до страховика, що зумовлює варіативність підходів щодо ототожнення або розрізнення страхування і перестрахування як сегментів ринку фінансових послуг не лише серед теоретиків цієї справи, а й в національній та закордонній системах класифікації економічних видів діяльності. Поступове поширення та вдосконалення перестрахової справи стало базисом для формування різних методів, форм перестрахування, підходів до укладання перестрахових договорів – саме тому вважаємо, що процеси страхування та перестрахування є взаємопов'язаними й говорити про роздільність цих сегментів не можна, адже в такому випадку заперечується сама основа перестрахового механізму. Страхування та перестрахування – складові загальної страхової системи, і їх роль поступово зростає в просторі та часі.

1.2. Становлення перестрахового ринку в Україні

Тривалий досвід функціонування страхового ринку вказує, що перестраховування є базовим механізмом підтримання фінансової стійкості страховиків – саме тому цей інструмент користується попитом з боку страхових компаній незалежно від розміру їх капіталу, резервних фондів та структури активів.

Взаємопов'язана економічна природа страхової і перестрахової справи сформована історично, тому еволюційні етапи становлення перестраховування тісно переплітаються з розвитком страхування як в організаційному, так і в правовому аспектах. Становлення перестраховування в міжнародному масштабі безумовно також мало вплив на вітчизняний досвід провадження перестрахової діяльності, адже чимало елементів управління перестраховою діяльністю було запозичено з міжнародної практики.

Наразі складно встановити точну дату виникнення перестраховування у світовій економіці – перестрахова справа пройшла довгий період трансформацій й навіть зараз перебуває в постійному русі. На думку деяких дослідників включно з Александровою М.М. перестраховування вперше з'явилося в часи середньовіччя у морській справі для страхування рейсів, а перший відомий договір на предмет перестраховування було укладено в м. Генуя (Італія) у 1370 році [43]. З розвитком торгівельно-економічного співробітництва становлення перестрахової справи відбувалося в таких країнах, як Італія, Іспанія, Португалія, Великобританія. За Базилевичем В.Д. перший договір перестраховування був заключений в 1821 році між фірмами "Руайяль" (м. Париж) та "Пропрієтер реюні" (м. Брюссель). [6]. Активний розвиток промисловості у XIX столітті зумовив нарощення обсягів та складності перестраховувальних операцій, що стало основою формування спеціалізованих перестраховувальних компаній – у другій половині 1800-х рр. були створені Кельнське, Мюнхенське та Швейцарське співтовариства [44].

Внаслідок становлення соціалістичного режиму після Другої світової війни було запроваджено монополію на страхування, перестрахова діяльність у деяких країнах була суттєво скорочена. Державні перестрахові монополії були створені у Перу, Бразилії, Ірані та Уругваї. Сучасний світовий ринок перестрашування XXI століття представлений такими центрами: США, Центральна Європа, Японія та Бермуди. Останні, за оцінками експертів, акумулюють близько 10% світової перестрахової премії [45].

Становлення України як унітарної держави відбувалося протягом століть. Інституціональна основа страхового та перестрахового ринків була закладена ще за часів перебування українських територій у складі СРСР з прийняттям перших нормативних законодавчих актів у досліджуваній сфері, зокрема:

- Закону СРСР “Про кооперацію в СРСР” (1988 р.);
- Положення Ради Міністрів СРСР “Про акціонерні товариства і товариства з обмеженою відповідальністю” (1990 р.);
- Постанови Ради Міністрів СРСР “Про заходи з демонополізації народного господарства” (1990 р.).

Підтримуємо твердження Фурмана В.М. на предмет того, що "ринок перестрашування в Україні перебуває на початковому етапі свого формування, оскільки за радянських часів механізм перестрашування був недоцільним" [46, с. 208]. Дійсно, державна монополія на ринку фінансових послуг, що була введена соціалістичним режимом СРСР, суттєво пригальмувала процес розвитку й інтеграції перестрашування до світового страхового простору. Саме тому дослідження перестрахових відносин у вітчизняній економіці слід розпочинати з моменту проголошення незалежності України та становлення в державі економіки ринкового типу.

Питання періодизації вітчизняного перестрашування стало предметом досліджень низки українських науковців, серед яких Фурман В. М., Гаманкова О. О., Базилевич В.Д., Залетов О. Осадець С. С., М., Клапків М.

С., Клапків Ю. М., Кнейслер О. В., Козьменко О. В., Волошина А.В., Філонюк О. Ф., Т. В. Сива, С. І. Кубів, О. Д. Вовчак.

Кнейслер О.В. у своїй науковій праці виділяє три періоди в розвитку перестрахової справи в Україні:

- I етап – 1993-1995 рр.;
- II етап – 1996-2004 рр.;
- III етап – з 2005 р. - донині [47, ст. 173].

Волошина А.В. також виокремлює три ключові етапи становлення вітчизняного перестрахування:

1. 1996-1997 роки – формування перестрахового ринку.
2. 1998-2004 роки – етап бурхливого розвитку.
3. з 2005 року й до сьогодні – поточний етап (становлення класичного перестрахового ринку) [48, с.43].

З представленої періодизації обох науковців очевидно, що перший історичний етап становлення перестрахової справи було розпочато не в 1991 році, що був роком здобуття незалежності, а дещо пізніше.

Вітчизняні страховики провадять діяльність на ринку близько 30 років, тож український страховий та перестраховий сегменти наразі вважаються досить "молодими" в масштабах світового бізнесу. З моменту здобуття незалежності у 1991 році розбудова України як унітарної держави відбувалася під впливом зовнішніх та внутрішніх факторів, які мали вплив не лише на економіку в цілому, а й на перестрахування як різновид фінансової послуги. Серед таких факторів:

- вдосконалення механізмів нормативно-правового регулювання;
- перейняття закордонного досвіду щодо надання перестрахових послуг;
- нарощення фінансових можливостей та надійності вітчизняних страховиків;
- вплив глобалізаційних та інтеграційних процесів, котрі зумовили приєднання України до світового економічного простору;

- вплив світової економічної кризи та економічних диспропорцій на національну економіку [49].

На нашу думку, вагомий вплив на функціонування перестрахування як сегмента національного господарства мають заходи державного регулювання та діяльність уповноваженого державного регулятивного органу в цій сфері, адже "держава формує систему правил і законів, що зумовлюють дисципліноване використання економічних ресурсів з метою вирішення проблем забезпечення умов ефективного функціонування ринкового механізму" [50, с.209]. На кожному із історичних етапів механізм державного регулювання перестрахування та його інституціональні засади мають свої особливості. За період становлення перестрахових відносин в українському законодавстві не було прийнято окремого нормативно-правового документу щодо регулювання цього механізму. Тож етапи становлення українського перестрахування доцільно розглядати в контексті законодавчої бази страхової справи.

З урахуванням особливостей державного регулювання, а також впливу зовнішніх та внутрішніх факторів вважаємо доцільним виокремити наступні етапи в розвитку українського ринку перестрахування (рис. 1.4):

I етап (1993-1995 роки) – формування законодавчої основи для закріплення ринкових відносин в суспільстві, зародження ринку перестрахування;

II етап (1996-2004 роки) – впорядкування відносин на ринку перестрахування на базі основоположних нормативно-правових актів, що регулюють відносини на страховому ринку;

III етап (2005-2007 роки) – нарощення обсягів перестрахового ринку;

IV етап (2008 рік - донині) – становлення класичного перестрахування на тлі сучасних реалій та тенденцій світової економіки.

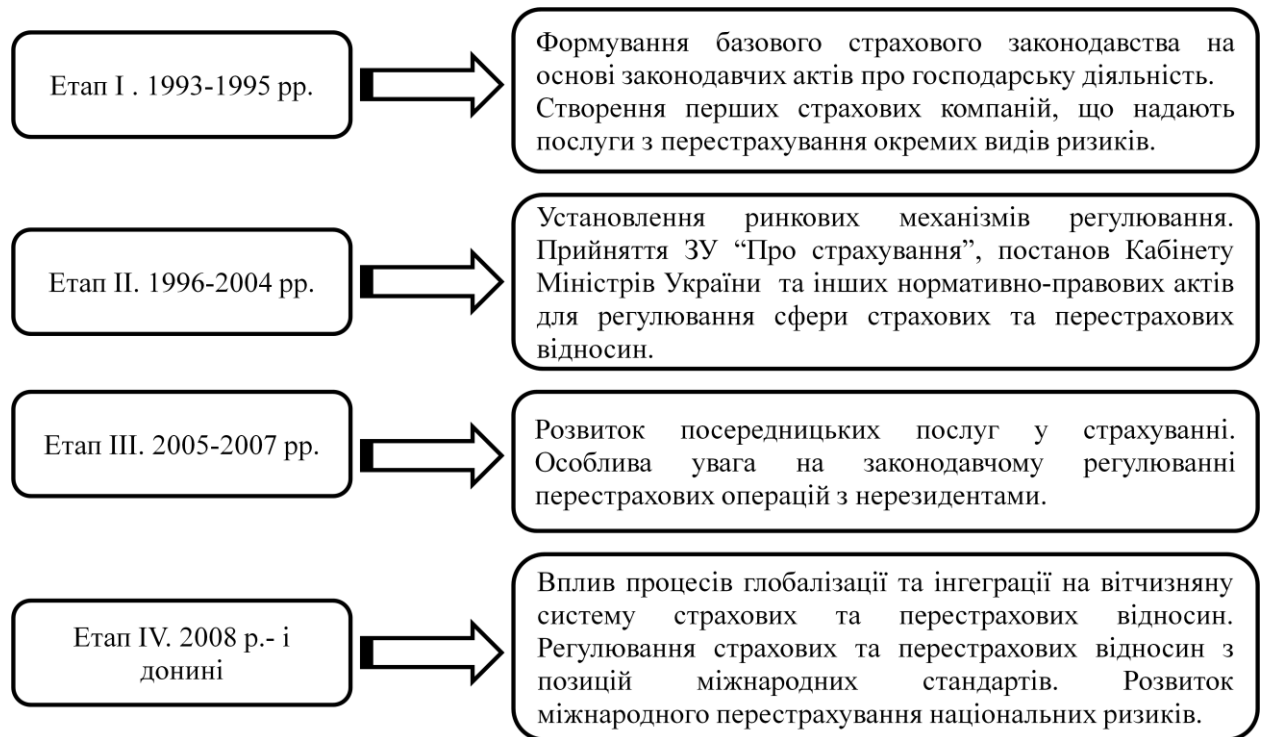

Рис. 1.4. Етапи становлення вітчизняного перестрахування.

Джерело: розроблено автором.

Перший етап розвитку перестрахування (1993-1995 рр.) характеризувався хаотичним розвитком відносин, що формувалися на основі першоприйнятих законодавчих актів у сфері господарської діяльності: Закону України "Про господарські товариства" (1991 р.), Постанови Кабінету Міністрів України "Про створення Української державної страхової комерційної організації" (1991 р.).

Для утворення ринку страхових послуг, визначення особливостей ведення страхової діяльності 10 травня 1993 року Кабінетом міністрів України було прийнято Декрет "Про страхування", де перестрахування було класифіковано як один із видів страхування та визначалося як "страхування одним страховиком на визначених договором умовах ризику виконання всіх або частини своїх обов'язків перед страхувальником у іншого страховика (перестрахувальника)" [51]. Після затвердження Декрету постановою Кабінету Міністрів України від 29.06.1993 р. №43 була прийнята «Інструкція про умови ліцензування страхової діяльності на території України та контролю за їх дотриманням», постановою Кабінету міністрів

України № 743 від 17.09.1993 року було створено першу державну структуру з регулювання страхового ринку – Комітет у справах нагляду за страховою діяльністю. Формування державного регулятора стало важливим кроком до налагодження механізму страхової та перестрахової систем, підвищення якості надання послуг, зниження рівня шахрайства.

Перший етап становлення перестраховування ознаменувався також заснуванням перших спеціалізованих перестраховиків:

- "Українська перестраховальна компанія" (м. Львів);
- "Скіфія Ре" (м. Київ);
- "Європоліс" (м. Київ).

Через відсутність достатніх сум страхового капіталу та резервів перестрахові компанії займалися перестраховуванням окремих дрібновартісних ризиків (факультативне перестраховування), тож не змогли закріпитися на ринку.

Розгортання діяльності на страховому ринку супроводжувалося розширенням видів страхових послуг, побудовою більш складних форм взаємовідносин між суб'єктами – це зумовило необхідність вдосконалення механізму регулювання діяльності страхового ринку. Ухвалення Закону України "Про страхування" від 07.03.1996 р. №85/96-ВР ознаменувало початок другого етапу становлення перестрахової справи в Україні. У Законі було встановлено класифікаційний розподіл страхових послуг на добровільні та обов'язкові, деталізовано заходи щодо забезпечення платоспроможності страховиків та переглянуто процес державного нагляду та контролю за страховим сектором. Проведення перереєстрації страхових компаній у 1997 році відповідно до вимог новоприйнятого Закону дозволило зменшити кількість страховиків на вітчизняному ринку майже в чотири рази – від 455 до 240 страхових компаній. Якісним змінам в розвитку страхового та перестрахового ринків сприяло також впровадження у 1997 році Комітетом у справах нагляду за страховою діяльністю щоквартального видання наказів щодо результатів аналізу звітності страхових компаній [47].

Основоположним для ринку перестрахування стало також введення в дію Постанови Кабінету міністрів України "Про затвердження Положення про порядок здійснення операцій з перестрахування" від 24.10.1996 р. №1290. Документом було надано особливий статус операціям у перестрахуванні, підвищено вимоги до їх ведення – страхові компанії могли перестраховувати ризики лише за тими видами страхування, на проведення яких отримали ліцензію, водночас, проведення перестрахування ризику було обов'язковим, коли страхова сума за окремим об'єктом і видом страхування перевищувала 10 відсотків суми сплаченого страхового фонду і створених страхових резервів на останню звітну дату [52].

Вагомим кроком для підтримки інвестиційних можливостей та розбудови інфраструктури страхового та перестрахового сегментів на II етапі було прийняття Кабінетом міністрів України Програми розвитку страхового ринку України на 2001-2004 рр., що передбачала:

- активізацію роботи з нерезидентами щодо взаємного перестрахування
- дії з відновлення довіри щодо інститутів страхування та перестрахування (інформування населення через ЗМІ, роз'яснювальна робота)
- удосконалення нормативної бази (розробка проекту Закону України "Про договір страхування")
- посилення оперативного контролю страхової та перестрахової сфери [53].

Варто зазначити, що до 2004 року близько 60% страхових премій передавалися на перестрахування іноземним перестраховим компаніям – такі дії були пов'язані з вчиненням шахрайства та псевдооперацій з відмивання тіньових потоків "брудних коштів", адже дуже часто ризики передавалися на перестрахування тим закордонним компаніям, які не мали відповідних повноважень на виконання таких операцій [ст. 60, 30] з метою врегулювання такої ситуації уповноваженими державними органами було введено в дію низку нормативних документів:

- Постанова Кабінету Міністрів України №124 від 04.02.2004 р. "Про затвердження порядку та вимог щодо здійснення перестрахування у страховика (перестраховика) нерезидента" – посилено вимоги до ступеня платоспроможності перестраховиків-нерезидентів та конкретизовано умови укладання перестрахових договорів з іноземними партнерами.

- "Положення про реєстрацію страхових та перестрахових брокерів і ведення державного реєстру страхових та перестрахових брокерів" №736 від 28.05.2004 р. – охарактеризовано умови провадження діяльності посередників у страховій та перестраховій сферах.

- Розпорядження Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг від 04.06.2004р. № 914 про "Порядок надання страховиками (цедентами, перестраховиками) інформації про укладені договори перестрахування зі страховиками (перестраховиками) нерезидентами до Держфінпослуг" – встановлено терміни та перелік необхідної інформації для подання звітності для Регулятора.

- Розпорядження Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг №2885 від 03.12.2004 р. "Про затвердження вимог до рейтингів фінансової надійності (стійкості) страховиків та перестраховиків-нерезидентів" – визначено необхідний рейтинг фінансової стійкості перестраховика-нерезидента у відповідності з класифікацією міжнародних рейтингових агенцій.

Також у жовтні 2004 р. було внесено зміни до Закону України "Про оподаткування прибутку підприємств" – документом було визначено диференційовані ставки оподаткування для страховиків і перестраховиків-нерезидентів відповідно до рейтингів їх фінансової надійності.

Введення в дію вищенаведених нормативних актів стало потужним фактором протидії шахрайським операціям, сприяло детінізації фінансових потоків на страховому та перестраховому ринках, особливо в секторі співпраці із закордонними перестраховими партнерами. Впровадження

державного регулювання перестрахування мало свої наслідки вже у 2005 році, що й зумовило виокремлення ще одного етапу у вітчизняній історії.

У 2005 році, що став початком III періоду становлення перестрахового ринку, відбулося скорочення переданих на перестрахування операцій на 5,65 млрд. грн. або 48,3 %. У цьому ж році розмір премій, що були передані у перестрахування перестраховикам-нерезидентам, зменшився на 1,22 млрд. грн. (64,4 %), а перестраховикам-резидентам – на 4,43 млрд. грн. (45,2 %) [54]. Таке зниження масштабів перестрахової діяльності було наслідком дії прийнятих законодавчих актів та намагання Регулятора скоротити відтік коштів за кордон внаслідок співпраці з перестраховиками-нерезидентами. У 2006-2007 рр. перестраховий ринок перебував у фазі стабільності: розміри переданих на перестрахування сум змінювалися незначно, однак щорічно зростали валові страхові виплати [47].

Третій етап становлення перестрахового ринку ознаменувався також врегулюванням діяльності з надання посередницьких послуг: у 2007 р. було прийнято Розпорядження Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг від 25.10.2007 р. №8170 "Про затвердження порядку та вимог щодо здійснення посередницької діяльності на території України з укладання договорів страхування зі страховиками-нерезидентами".

Комплексний вплив як внутрішньодежавних політичних та соціально-економічних перетворень, так і міжнародних трансформацій світової економіки дозволяє викоремити IV етап в розитку перестрахової справи, який розпочався з 2008 року та триває донині.

Будь-які недопрацювання в механізмах національної економіки особливо яскраво проявляються в часи криз та коливань. Вплив найгіршої з часів великої депресії світової фінансової кризи 2008 року було відчутно й на вітчизняному перестраховому ринку, що перебував на той момент в фазі становлення. Вже в 2009 році розмір переданих на перестрахування операцій зменшився порівняно з 2008 р. на 176,2 млн. грн. або на 1,9 % [54]. Незначний рівень падіння національного перестрахового ринку пояснюється

низьким ступенем його інтеграції з міжнародним бізнесом. Однак економічна криза 2008 року пригальмувала розвиток "слабких" гравців перестрахового ринку і змусила їх покинути ринок – протягом 2009-2010 рр. через складнощі в банківському секторі, та, зокрема, неможливість отримання коштів за депозитами, збанкрутували страхові компанії, що займалися в тому числі й перестраховуванням ("Страхові традиції", "Вексель" тощо).

Для гармонізації вітчизняного та міжнародного законодавства в цей період в Україні було прийнято низку нормативно-законодавчих актів, які посилюють вимоги щодо ведення страхової та перестрахової діяльності:

- Розпорядження Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг від 09.07.2010 року №568 "Про затвердження Порядку засвідчення довідок про перестрахове відшкодування (виплату) за договором перестраховування, укладеним з перестраховальником-нерезидентом";

- Розпорядження Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг від 15.07.2010 року №585 "Про затвердження Концепції запровадження пруденційного нагляду за небанківськими фінансовими установами";

- Розпорядження Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг від 11.07.2013 року №2262 "Про затвердження Вимог до рейтингів фінансової надійності (стійкості) страховиків та перестраховиків-нерезидентів та порядку їх підтвердження та визнання такими, що втратили чинність, деяких розпоряджень Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України".

Адаптація норм вітчизняного законодавства до міжнародних стандартів була націлена значним чином на підвищення інвестиційної привабливості перестрахового напрямку, що є необхідною умовою розвитку досліджуваного сегменту в умовах глобалізації. Варто зазначити, що характерною особливістю сучасного вітчизняного ринку перестраховування є переважання вихідного перестраховування. Динаміка основних показників розвитку

перестрахового ринку України у 2008-2012 рр. дозволяє виділити наступні тенденції ринку перестрахування [54]:

- впродовж 2008-2009 рр. на фоні скорочення розмірів валових страхових премій відбулося зменшення обсягів перестрахування на 176,2 млн. грн. або 1,9%; частка страхових премій, переданих у перестрахування зросла з 37,7% до 45,5%, зростало перестрахування як у резидентів, так і у нерезидентів, розмір компенсованих перестраховиками зріс на 41,4 млн. грн. (4,5%);

- у 2009-2010 рр. відбулося незначне пожвавлення перестрахового ринку: зріс обсяг переданих на перестрахування страхових премій на 1856,8 млн. грн. (20,1%), частка перестрахування у резидентів зросла на 4,2%, а у нерезидентів – знизилася на 0,9%;

- 2010-2012 рр. ознаменували спад активності на ринку перестрахування України: частка переданих на перестрахування премій зменшилася з 46,6% у 2010 році до 11,7% у 2012 році, а обсяг перестрахового ринку за цей період зменшився на 8192,4 млн. грн. або 76,2%.

До позитивних зрушень четвертого етапу перестрахової справи можна віднести розширення співпраці на міжнародній арені: 16 травня 2008 року Україна стала повноправним членом Світової організації торгівлі (СОТ), а 13 липня 2017 року завершився процес ратифікації Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом – дані події стали вагомим кроком інтеграції до світового співтовариства, заклали передумови до підвищення інвестиційної привабливості національної економіки в цілому, зокрема, ринку фінансових послуг.

Варто зазначити, що на сучасному етапі у вітчизняній правовій системі наразі відсутній окремий нормативний акт, що регламентує відносини перестрахування. Перестраховий механізм в Україні регулюються нормами Цивільного кодексу – статтею 987 визначаються суть договору перестрахування та відповідальність цедента. Однак положення Цивільного кодексу значним чином відображають Закон України "Про страхування" –

основний нормативний документ у сферах страхування та перестрахування; ним визначено особливості класифікації перестрахування, умови ліцензування, порядок заключення перестрахових договорів (в тому числі з нерезидентами), подання звітності (декларацій) перестраховими компаніями, ведення посередницької діяльності в перестрахуванні.

Визначальну роль у вітчизняному перестрахуванні має діяльність Державного регулятора. Впродовж 2011-першої половини 2020 рр. уповноваженим органом у сфері регулювання ринків фінансових послуг включно зі страховим та перестраховим секторами була Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг. Указом Президента України від 30 червня 2020 р. № 259/2020 було постановлено рішення про припинення діяльності Нацкомфінпослуг та розпочато процедуру її ліквідації – Законом України "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення функцій із державного регулювання ринків фінансових послуг", що набув чинності з 01 липня 2020 року було передано повноваження щодо нагляду та регулювання діяльності фінансових установ, що здійснюють діяльність з кредитування, факторингу, фінансового лізингу до Національного банку України.

Отже, наразі вітчизняний ринок перестрахування перебуває на етапі суттєвих трансформацій, що поглиблюються під впливом глобалізаційних процесів. В ході проведення дослідження було визначено, що український перестраховий ринок необхідно розглядати в контексті ринку страхування – значним чином це зумовлено спільною нормативно-правовою базою та суміжними регулятивними механізмами уповноважених державних органів у страховій та перестраховій сферах. Було виокремлено чотири ключові етапи становлення ринку перестрахування в Україні – кожен із періодів формувався під впливом притаманних соціальних, економічних та політичних факторів, тож відрізняється особливостями моделей функціонування та стратегій діяльності, ступенем та напрямками державного регулювання, роллю учасників на ринку.

1.3. Інституційна структура ринку перестрахування, роль посередників та саморегулювних організацій

Подібно до страхового ринку, ринок перестрахування є особливою економічною системою з власною внутрішньою структурою та зовнішнім оточенням. Функціонування перестрахувального ринку відбувається на основі виняткових принципів, що слугують базисом для формування специфічних інституцій в ринковому середовищі:

- принцип перестрахового інтересу – означає матеріальну зацікавленість цедента у перестрахуванні певних видів ризиків, що увійшли до його страхового портфеля;
- принцип договірності – передбачає офіційне закріплення взаємовідносин між сторонами у формі договору згідно з нормами цивільного законодавства;
- принцип законодавчого регулювання – всі аспекти взаємовідносин на ринку страхування регулюються на основі нормативної бази та шляхом проведення державного нагляду на предмет дотримання законодавства;
- принцип перерозподілу відповідальності – доля участі кожної із сторін в перестраховій операції визначається визначеною часткою відповідальності;
- принцип комісійної винагороди – передбачає наявність фінансової вигоди за провадження перестрахової діяльності; першочергово комісійна винагорода є частиною страхової премії, яка сплачується страхувальником для страховика, в процесі перестрахування відбувається подальша передача частини комісійної винагороди від цедента до цесіонарія співвідносно із переданою на перестрахування часткою ризику.

Об'єктом купівлі-продажу на ринку перестрахування виступає особливий товар – перестрахова послуга, що зумовлює функціонування на ринку основних учасників (продавців та покупців цієї послуги) й допоміжних

учасників, покликаних сприяти ефективному виконанню процесів на ринку та розширювати його можливості.

Статтею 2 Закону України "Про страхування" визначено, що предметом безпосередньої діяльності страховика може бути "лише страхування, перестрахування і фінансова діяльність, пов'язана з формуванням, розміщенням страхових резервів та їх управлінням" [29]. Визначальними характеристиками перестрахового сектору виступає співвідношення між різними його інституціями, суб'єктами (перестраховувальниками, перестраховиками, перестраховувальними посередниками) та об'єктами (перестраховувальними послугами, видами, технологіями та методиками). Погоджуємося з думкою Базанова А. Н., Белінської Л. В. та Власова П. А. на предмет того, що ринок перестрахування є особливою системою інститутів та взаємовідносин між ними [31, с. 159].

Справедливо підкреслити, що формуванню перестрахування як окремого інституційного середовища передували перетворення на страховому ринку через появу необхідності в страхових компаній щодо підвищення рівня фінансової безпеки, отримання додаткового капіталу в умовах перейняття більш вартісних ризиків.

За Постніковою І.Ю. перестраховувальні операції здійснюються не на ринку прямого страхування, а на спеціалізованому ринку перестрахування. Перестраховик пропонує цеденту не просто гроші чи фінансову ємність, сформовану за рахунок залучених коштів, а частину власного капіталу. Тільки такий капітал слугує основою перестраховувальних відносин [19, с. 33]. Дійсно, в сучасних умовах ринок перестрахування виступає невід'ємною частиною глобального страхового ринку. Спільна економічна природа ринків страхування та перестрахування дає підстави застосовувати науковий інструментарій вивчення страхової справи для дослідження перестрахового ринку.

Залежно від критерію класифікації ринкового середовища вважаємо за дослідити взаємозв'язок між інституційною та організаційною структурою

ринку перестрахування. Багаторівневий характер інституційної структури перестрахувального (страхового) ринку дозволяє дослідити це поняття з різних позицій та підходів.

Досліджуючи страховий ринок в контексті сталого розвитку О.В. Козьменко визначила інституційну структуру ринку як соціально-політичні, організаційно-економічні і правові норми, що є базою для створення, просування і споживання послуг на основі контрактів – договорів страхування (інституційне середовище), а також сукупність організацій, що професійно займаються страховою діяльністю або її регулюванням (організаційна структура) [32]. Тобто, інституційна структура є розширеним поняттям та за своєю суттю включає організаційну структуру.

Базуючись на різноманітті форм власності ряд таких науковців, як Залєтов О.М., Філонюк О.Ф., Таркуцяк А.О визначають саме цю ознаку як базову при трактуванні інституціональної структури ринку [33, с. 17; 34, с. 11]. Закріплення вимоги щодо форми власності страхових компаній як основних суб'єктів ринку перестрахування регламентовані і у вітчизняному законодавстві: на території України здійснювати страхову діяльність мають право фінансові установи, які створені у формі акціонерних, повних, командитних товариств або товариств з додатковою відповідальністю згідно із Законом України "Про господарські товариства" [29].

О.В. Кнейслер розширює розуміння інституційної структури перестрахувального ринку за рамки інституту власності та стверджує, що це – сукупність правил і норм (політичних, юридичних, економічних, організаційних), що створюють умови для функціонування ринку і формують основу трансформаційних перетворень у сфері перестрахування [35, с. 122].

Перестраховий ринок являє собою структуризоване середовище із широким колом взаємозв'язків – це дозволяє прокласифікувати його за просторовою ознакою:

- глобальне інституціональне середовище – система організаційних, економічних, правових засад та норм щодо функціонування світового ринку перестрахування;

- макроінституціональне середовище – середовище умов для забезпечення функціонування перестраховального ринку на національному рівні;

- мікроінституціональне середовище – визначає складові елементи діяльності окремих організацій перестраховального ринку (рейтингові агенції, посадові обов'язки, структура управління).

Узагальнюючи підходи до етимології інституційної структури ринку перестрахування визначимо її як систему сукупної взаємодії державних та недержавних організацій, предметом діяльності яких є надання, регулювання або обслуговування операцій на ринку перестрахування в діючих організаційних, нормативно-правових та економічних умовах функціонування (рис. 1.5).

Розглядаючи інституційну структуру (рис. 1.5) слід підкреслити, що цілісність ринкового середовища забезпечується функціонуванням ряду інститутів. Сукупність таких інститутів пришвидшує та спрощує проведення операцій на ринку, адже кожен із них формує фактори для підвищення якості перестрахового продукту:

- інститут страхового ринку – визначає формування попиту на перестрахові послуги та принципи взаємодії страхового та перестраховального ринків;

- інститут фінансового ринку – забезпечує виконання перерозподілу капіталу між учасниками ринку перестрахування;

- інститут зовнішньоекономічних відносин – покликаний сприяти підтримці наявних та запровадженню нових форм зовнішньоекономічної співпраці;

- інститут права – система правових норм, що регулюють договірні відносини між суб'єктами ринку перестрахування;

- інститут освіти – забезпечує передачу знань, досвіду перестрахової справи, наукові розробки, підготовку кадрового складу;
- інститут податків – регулює справляння податків та зборів в ході провадження діяльності учасників ринку перестрахування.

Рис. 1.5. Інституційна структура ринку перестрахування [35]

В процесі дослідження інституційного середовища важливо розуміти особливості розмежування понять інфраструктури та організаційної структури ринку перестрахування.

Базилевич В.Д. розглядає організаційну структуру ринку з позиції взаємодії суб'єктів, котрі займаються страховою, перестраховою діяльністю та співстрахуванням. Науковець наголошує на винятковій ролі обслуговуючих інституцій (в тому числі страхових посередників), що

формують інфраструктуру ринку [6, ст. 617]. Таким чином, основні учасники ринку перестрахування (перестрахувальники та перестраховики) пов'язані характерною системою відносин в процесі купівлі-продажу перестрахової послуги й, тим самим, утворюють організаційну структуру перестрахувального ринку.

Автори книги "Інфраструктура товарного ринку" підкреслюють, що інфраструктура є "механізмом, який компенсує підвищення різноманітності, неупорядкованості і різнорідності зовнішніх дій, які впливають на діяльність господарюючих суб'єктів" [36]. Дійсно, скоординований механізм взаємодії об'єктів інфраструктури сприяє розширенню можливостей ринку як єдиної організаційно-економічної системи як на глобальному, так і на мікро- та макрорівнях.

Органи ділової інфраструктури формують організаційне забезпечення ринку й спеціалізуються на наданні різного роду аутсорсингових (консалтингових, рекламних, освітніх) послуг. Сюди відносять засоби масової інформації, інформаційні агенції, організації з захисту прав страхувальників, вигодонабувачів та застрахованих осіб [37].

Органи державного регулювання забезпечують реалізацію політики у сферах страхування та перестрахування, впроваджують стратегії розвитку ринку на середньо- та довгострокову перспективи, заходи з міжнародного співробітництва, відстежують випадки шахрайства та недобросовісної конкуренції. Ключова роль в системі державного регулювання на національному рівні належить Державному регулятору, а також обраній системі методів, важелів та інструментів регулювання ринку.

Окрема роль в інфраструктурі ринку перестрахування відведена об'єднанням страховиків та перестраховиків (бюро, спілки, асоціації, пули), що утворюють блок саморегулівних організацій. Метою створення таких інституцій є захист прав своїх членів, реалізація спільних проектів та програм, зміст яких не суперечить законодавству країни. Побудова

перестрахового механізму із створенням саморегульованих інституцій забезпечує ряд переваг, а саме:

- сприяє розподілу відповідальності за однаковими типами ризиків між перестраховиками в просторі та часі;
- створює передумови до обміну досвідом між страховиками (перестраховиками);
- розширює фінансові можливості та підвищує надійність бізнесу;
- координує дії учасників при необхідності врегулювання збитків;
- запобігає відтоку капіталу за кордон за рахунок альтернативи покриття ризиків ємністю вітчизняного ринку.

Конкретизуємо особливості страхового та перестрахового пулів. Страховий пул передбачає солідарну відповідальність учасників за договорами страхування, що укладаються від імені самого пулу. Пул перестраховування є добровільним об'єднанням універсальних страховиків та професійних перестраховиків і виступає своєрідним посередником з розподілу ризиків між своїми членами: учасники такого пулу проводять самостійно страхову діяльність та передають визначену частку кожного із заключених договорів страхування у відповідальність пулу. За умови, коли місткість перестрахового пулу є недостатньою для покриття певного ризику, використовується практика передачі частини непокритої відповідальності до іншого перестрахового пулу на національному ринку або за кордон.

Виходячи з призначення перестрахових пулів здійснюється їх класифікація на:

- ринковий перестраховий пул — створюється страховими та перестраховими компаніями на національному або міжнародному ринках;
- централізований (урядовий) перестраховий пул — формується на основі державної власності з метою недопущення передання значних обсягів перестрахових премій перестраховикам-нерезидентам;
- андеррайтерський перестраховий пул — створюється із залученням як досвідчених страховиків та перестраховиків, так і компаній, що не володіють

відповідними знаннями і навиками у перестрахованні унікальних та дороговартісних ризиків, з метою набуття останніми досвіду в управлінні ризиками та підвищенні рівня їх фінансової стійкості [38, с. 25].

Усвідомлення вітчизняними страховиками важливості консолідації зусиль відбулося після 1990-х рр. – саме цей період знаменується активізацією процесів формування страхових об'єднань. У вітчизняному законодавстві відсутнє трактування "перестраховий пул", однак встановлено вимоги щодо формування обов'язкових та добровільних об'єднань, діяльність яких також необхідно дослідити в контексті аналізу інституційного середовища ринку перестраховання. Відповідно до статті 13 Закону України "Про страхування" постановлено необхідність утворення таких спеціалізованих формувань:

- Ядерний страхових пул – створений Постановою Кабінету міністрів № 953 від 23 червня 2003 року; є юридичною особою й утримується за кошти страховиків, котрі володіють ліцензією на страхування відповідальності операторів ядерних установок за шкоду, що може бути заподіяна внаслідок ядерного інциденту; станом на 18 квітня 2019 року членами Ядерного страхового пулу були 20 вітчизняних страховиків [39];
- Аграрний страховий пул – утворений 07 листопада 2012 року; є юридичною особою, що фінансується за рахунок коштів учасників і державної підтримки й об'єднує страховиків, що провадять діяльність відповідно до ліцензії на страхування сільськогосподарської продукції [40];
- Моторне (транспортне) бюро України (МТСБУ) – єдине об'єднання страхових компаній, що проводять обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів за шкоду, заподіяну третім особам; учасниками МТСБУ станом на 10.08.2020 року є 48 страховиків [41].

Спеціалізовані об'єднання страховиків можуть бути утворені також на добровільних засадах у формах:

- Авіаційного страхового бюро;
- Морського страхового бюро.

У складі саморегулівних утворень інфраструктури перестрахового ринку необхідно виділити страхові інституції, діяльність яких спрямована на підвищення потенціалу розвитку також і перестрахового сегменту:

- Ліга страхових організацій України – утворена у 1992 році; є неприбутковим об'єднанням учасників страхового ринку, діяльність якого спрямована на захист прав та інтересів учасників, розробку та вдосконалення методології страхового ринку;
- Українська федерація убезпечення – асоціація, завданням якої є сприяння формуванню класичного страхового ринку на основі інтеграції національного страхового ринку до європейського страхового середовища;
- Національна асоціація страховиків України – неприбуткове об'єднання, що розроблює та впроваджує проекти зі стандартизації страхового ринку;
- Асоціація "Страховий бізнес" – некомерційне утворення, займається питаннями актуалізації страхового законодавства на базі дослідження українського та світових фінансових та страхових (перестрахових) ринків.

Рівень зрілості ринку перестраховування визначається розвиненістю мережі просування посередницьких послуг. Досить часто цеденту (ретроцеденту) складно знайти канали для розміщення специфічних та рідкісних ризиків, тож витрати на пошук цесіонера (ретроцесіонера) можуть виявитися значно вищими, аніж комісійна винагорода за посередницькі послуги. Посередниками у перестраховуванні можуть виступати брокери Ллойду, перестрахові агенції, перестрахові брокери [42].

Сертифіковані брокери Лондонського Ллойду як провідного ринку зі страхових та перестрахових операцій у світі опосередковують розміщення ризиків між синдикатами Ллойду та страхувальниками. Ключове завдання для брокерів Ллойду – заключення договорів для своїх клієнтів-страхувальників на найбільш вигідних умовах. Діяльність цих посередників характеризується проведенням маркетингових досліджень, формуванням стратегічних планів ведення страхової та перестрахової справ і розробкою нових видів страхових та перестрахових продуктів.

Класифікація перестрахових агенцій здійснюється за критерієм виконуваних ними функцій:

- агентства з призначення – мають визначену ціль діяльності (представляють інтереси перестраховиків);
- агентства з позбавлення прав – працюють на ринку з метою позбавлення прав представляти від імені конкретного перестраховика будь-якої особи на ринку перестраховування від імені перестраховика;
- агентства з ратифікації – виконують функції ратифікації договорів про співпрацю з будь-якою організацією від імені перестраховика [31, с. 137].

Перестрахові брокери є юридичними особами, що від свого імені провадять діяльність за винагороду на підставі брокерської угоди зі страховиком, який має потребу у перестраховуванні. Ці посередники проводять операції з розміщення ризику на ринку, забезпечують ведення документообігу в процесі співпраці, надають широкий спектр консультаційних послуг своїм клієнтам і представляють їх інтереси в ході ведення переговорів для заключення договору перестраховування.

Узагальнюючи проведене дослідження можемо підсумувати, що широкопрофільна інституційна структура з усіма властивими їй діловими відносинами забезпечує стійкість економічних відносин між покупцями і продавцями перестрахової послуги на основі збалансування попиту і пропозиції. Реалізація економічних інтересів суб'єктів господарювання на

ринку перестрахування забезпечується державним регулюванням та саморегулюванням перестрахової діяльності, а також функціонуванням інституту посередництва. Тобто, важливою є організаційно-правова урегульованість взаємодії інституцій ринку перестрахування, а також створення державою підвалин та стимулів для ведення діяльності учасниками ринку.

РОЗДІЛ 2

СУЧАСНІ АСПЕКТИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПЕРЕСТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ

2.1. Аналіз показників розвитку перестрахового ринку

Взаємопов'язаність вітчизняного страхування та перестраховування як сегментів ринку фінансових послуг підкреслюється не лише спільним методологічним фундаментом та законодавчою регулятивною базою, а й взаємним впливом в механізмах провадження діяльності суб'єктами господарювання: зміни або реформування на ринку страхування неминуче призводять до інституційних перетворень на перестраховому ринку і навпаки.

У вітчизняних статистичних джерелах перестраховальні відносини розглядаються в контексті страхування – це підкреслює необхідність визначення особливостей функціонування страхового ринку при дослідженні тенденцій ринку перестраховування, а саме – динаміку чисельності страховиків, їх активів, місткість та концентрацію ринку страхування.

Таблиця 2.1

Зміна складу та структури страховиків на страховому ринку України у 2015-2019 рр.

Кількість страхових компаній		СК "non-Life"	СК "Life"	Загальна кількість
2015 р.	одиниць	312	49	361
	Частка, %	86,4	13,6	100,0
2016 р.	одиниць	271	39	310
	Частка, %	87,4	12,6	100,0
2017 р.	одиниць	261	33	294
	Частка, %	88,8	11,2	100,0
2018 р.	одиниць	251	30	281
	Частка, %	89,3	10,7	100,0
2019 р.	одиниць	210	23	233
	Частка, %	90,1	9,9	100,0

Продовження таблиці 2.1

Абсолютний приріст кількості страхових компаній	2016-2015	-41,0	-10,0	-51,0
	2017-2016	-10,0	-6,0	-16,0
	2018-2017	-10	-3	-13
	2019-2018	-41	-7	-48
Темп приросту кількості страхових компаній, %	2016-2015	-13,1	-20,4	-14,1
	2017-2016	-3,7	-15,4	-5,2
	2018-2017	-3,8	-9,1	-4,4
	2019-2018	-16,3	-23,3	-17,1

Джерело: розраховано автором на основі звітності Нацкомфінпослуг [56-60]

Як бачимо з таблиці 2.1, протягом аналізованого періоду загальна кількість страховиків зменшилася з 361 у 2015 році до 233 у 2019 році. Найчисельнішим скорочення було у 2015-2016 рр. (51 компанія або 14,1%) та у 2018-2019 рр. (48 компаній або 17,1%). Аналізуючи кількість страховиків в розрізі видів діяльності спостерігаємо спадну динаміку як компаній типу "life", так і "non-life". Зокрема, чисельність компаній, що займаються видами страхування іншими, ніж страхування життя, протягом 2015-2019 рр. скоротилася з 312 одиниць до 210 одиниць, маючи щорічну тенденцію до зменшення. Кількість компаній типу "life" на ринку з 2015 р. по 2019 р. зменшилась більше, ніж удвічі – з 49 до 23 страховиків.

Скорочення кількості страхових компаній в Україні відбувається під впливом факторів нестабільної економічної та політичної ситуації та, з одного боку, вказує на збереження позицій конкурентоспроможних страховиків на фінансовому ринку, а, з іншого боку, свідчить про особливу актуальність застосування перестрахового механізму задля збереження та розширення кола клієнтів, надання страхових послуг високої якості, особливо щодо високовартісних ризиків. Можливість здійснення перестрахових операцій в Україні мають всі страховики, що отримали дозвіл на ведення страхової діяльності з певного виду страхування – тож можемо зробити

висновок про скорочення вітчизняних перестраховиків на фоні загальної динаміки зменшення страхових компаній.

Явища конкуренції та монополізації суттєво позначаються на концентрації страхового ринку (табл. 2.2).

Таблиця 2.2

Зміна концентрації страхового ринку України в 2015-2019 рр.

Перші (Top), %	2015 р.		2016 р.		2017 р.		2018 р.		2019 р.	
	"Life"	"non-Life"	"Life"	"non-Life"	"Life"	"non-Life"	"Life"	"non-Life"	"Life"	"non-Life"
Top 3	42,8	14,7	43,0	18,9	54,5	21,3	54,3	15,0	57,6	13,9
Top 10	87,9	36,3	89,4	44,6	95,9	43,8	96,9	39,6	96,7	37,9
Top 20	99,0	60,3	99,5	62,7	99,9	62,9	100,0	61,9	100,0	60,0
Top 50	100,0	85	100,0	85,9	100,0	88,0	-	88,4	-	88,6
Top 100	-	96,1	-	96,9	-	97,6	-	97,9	-	98,1
Top 200	-	99,9	-	99,9	-	99,5	-	99,7	-	99,8

Джерело: розраховано автором на основі звітності Нацкомфінпослуг [56-60]

Згідно з таблицею 2.2 у 2015-2019 роках на ринку страхування в цілому, а також ринку страхування життя концентрація була досить високою. Протягом аналізованого періоду ринок ризикового страхування повністю покривався першими 200 компаніями. Така тенденція є свідченням надмірної кількості компаній даного типу, адже на решту компаній припадає мізерна частка страхування: у 2015-2016 рр. вона становила 0,1%, у 2017 році – 0,5%, у 2018 році – 0,3%, у 2019 році – 0,2%.

Основну частку на ринку ризикового страхування займають всього 20 найбільших компаній. Однак, якщо впродовж 2015-2017 рр. доля ринку, якою володіють топ 20 страховиків, збільшилася з 60,3% до 62,9%, то наступні два роки показник знижувався і наприкінці 2019 р. склав 60,0%.

На ринку страхування життя концентрація значно вища – це зумовлено функціонуванням меншої кількості страховиків. У 2015-2016 рр. на 10 найбільших компаній припадало 87,9% та 89,4% ринку відповідно. У 2017-2019 рр. рівень концентрації ринку зріс на фоні зменшення кількості страховиків типу "live": топ 10 компаній контролювали більше 95% ринку.

Аналіз даних за 2015-2019 рр. свідчить, що на ринку видів страхування інших, ніж страхування життя, рівень монополізації дещо знизився до кінця періоду, на

ринку страхування життя спостерігалася ситуація зростання монополізації через скорочення чисельності страховиків. Суттєво зазначити, що індикатор концентрації відображає реальне становище на ринку страхування – роздробленість вітчизняного страхового ринку пояснюється функціонуванням компаній з низьким рівнем капіталізації, що не витримують конкуренції на ринку. Натомість, виконання перестрахових операцій щодо вартісних та масштабних ризиків можливе лише з тими 20 компаніями, які володіють реальною владою на ринку.

Серед факторів, що впливають на ефективність діяльності страховиків слід виокремити динаміку величини їх активів (рис. 2.1).

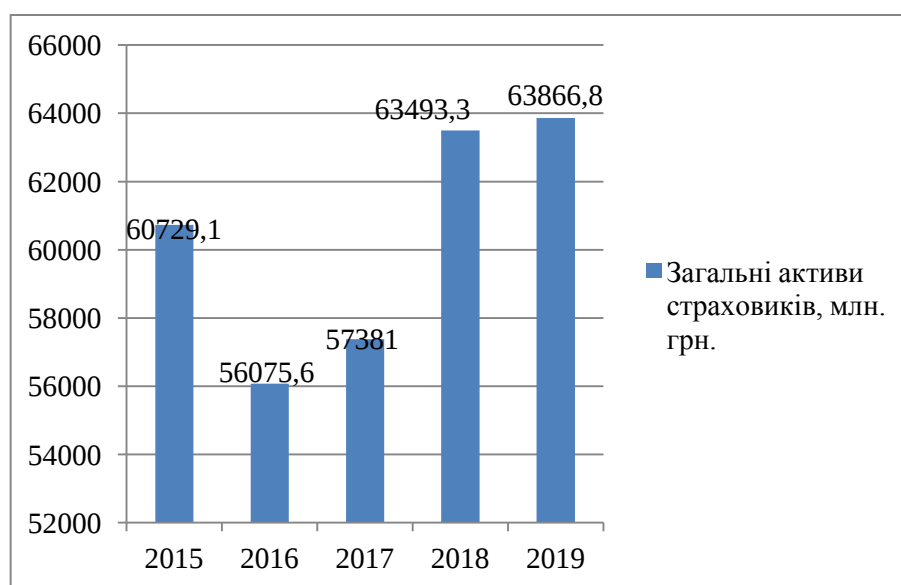

Рис. 2.1. Величина активів страхових компаній України в 2015-2019 рр.

Джерело: побудовано автором на основі [56-60]

Оцінюючи дані рис. 2.1 бачимо, що впродовж 2015-2019 рр. активи вітчизняних страхових компаній мали змінну динаміку. У 2015-2016 рр. обсяг активів скоротився з 60729,1 млн. грн. до 56075,6 млн. грн., що пояснюється як наслідком загальнодержавного падіння економіки після кризи 2014-2015 рр., так і скороченням кількості діючих страхових компаній. Наступними роками відбувається поступове нарощення активів страховиків – наприкінці 2019 р. вони становили 63866,8 млн. грн. Тобто, всупереч зростанню концентрацію та зменшенню кількості компаній на ринку сума їх активів щорічно зростала – така ситуація вказує на те, що ринок залишали фінансово слабкі компанії, неспроможні

ефективно провадити свою діяльність як в галузі страхування, так і перестрахування – саме тому їх банкрутство суттєво не вплинуло на загальну ринкову ситуацію.

Можливості страхового та перестрахового ринків значним чином визначаються нетто-місткістю. Місткість ринку є "максимальною можливістю для прийняття на власне утримання страхового ризику без зниження фінансової стійкості страхової компанії" [62, с. 167]. Тобто, місткість ринку є визначальним індикатором щодо того обсягу ризиків, які можуть бути покриті страховиками, й визначається величиною власних фінансових ресурсів ринку.

Розрахунок місткості ринку ґрунтується на понятті "вільні резерви", що виступають частиною власних коштів страховика, які резервуються з метою забезпечення його платоспроможності згідно з прийнятою методикою здійснення страхової діяльності [29]. Вільні резерви формуються страховими компаніями за рахунок нерозподіленого прибутку. У зв'язку з обмеженістю статистичних даних, які публікує Нацкомфінпослуг, на українському ринку прийнято застосовувати методологію, згідно з якою розрахунок проводиться на основі законодавчого нормативу максимального власного утримання за одиничним ризиком, що становить 10% величини статутного капіталу й сформованих резервів [63] (табл. 2.3).

Таблиця 2.3

Номінальна місткість страхового ринку України у 2015-2019 рр., млн. грн.

Показники		Статут- ний капітал	Страхо- ві резерви	Нетто- міст- кість страхо- вого ринку	Статут- ний капітал страхо- виків non-life	Статут- ний капітал страхо- виків life	Техніч- ні резер- ви	Мате- матич- ні резер- ви	Нетто- місткість страхо- вого ринку non-life	Нетто- місткість страхо- вого ринку life
Роки	2015	14474,8	18376,3	3285,11	12968,1	1506,7	11487,0	6889,3	2445,51	839,6
	2016	12661,6	20936,7	3359,83	11241,3	1420,3	13108,5	7828,2	2434,98	924,85
	2017	12831,3	22864,4	3569,57	11648,5	1182,8	14474,8	8389,6	2612,33	957,24
	2018	12636,6	26975,6	3961,22	11579,1	1057,5	17640,5	9335,1	2921,96	1039,26
	2019	11066,1	29558,8	4062,49	10209,0	857,1	19285,1	10273,7	2949,41	1113,08

Продовження таблиці 2.3

Абсолютний приріст	2016/2015	-1813,2	2560,4	74,72	-1726,8	-86,4	1621,5	938,9	-10,5	85,3
	2017/2016	169,7	1927,7	209,74	407,2	-237,5	1366,3	561,4	177,3	32,4
	2018/2017	-194,7	4111,2	391,65	-69,4	-125,3	3165,7	945,5	309,6	82,0
	2019/2018	-1570,5	2583,2	101,27	-1370,1	-200,4	1644,6	938,6	27,4	73,8
Темп приросту, %	2016/2015	-12,5	13,9	2,3	-13,3	-5,7	14,1	13,6	-0,4	10,2
	2017/2016	1,3	9,2	6,2	3,6	-16,7	10,4	7,2	7,3	3,5
	2018/2017	-1,5	18,0	11,0	-0,6	-10,6	21,9	11,3	11,9	8,6
	2019/2018	-12,4	9,6	2,6	-11,8	-19,0	9,3	10,1	0,9	7,1

Джерело: розраховано автором на основі звітності Нацкомфінпослуг [56-61]

Впродовж 2015-2019 рр. динаміка місткості вітчизняного ринку перестрахування мала висхідну тенденцію – зростання показника відбувалося незначними темпами, проте спостерігалось щорічно. У 2016-2017 рр. місткість ринку підвищилася на 74,72 млн. грн. (2,3%) та 209,74 млн. грн. (6,2%) відповідно. У 2018 році спостерігався найвищий рівень зростання як в абсолютному, так і у відносному вираженні – 391,65 млн. грн. (11,0%). Наприкінці 2019 року показник місткості українського страхового ринку підвищився на 101,27 млн. грн. (2,6%). Варто зауважити, що підвищення сукупної нетто-місткості ринку відбувалося на фоні зменшення розміру статутного капіталу страховиків в 2016 р. (на 1813,2 млн. грн. або 12,5%), 2018 р. (на 194,7 млн. грн. або 1,5%) та 2019 р. (на 1570,5 млн. грн. або 12,4%) – така динаміка стала наслідком скорочення загальної чисельності страхових компаній на українському ринку.

Якщо розглядати місткість ринку в розрізі видів страхування, то спостерігаємо, що незважаючи на скорочення статутного капіталу страховиків типу life протягом усього періоду нетто-місткість страхового ринку life підвищувалася у 2015-2019 рр. з найбільшим приростом у 2016 році (85,3 млн. грн. або 10,2%) – це було зумовлено щорічним нарощенням обсягу математичних резервів.

Нетто-місткість ринку видів страхування інших, ніж страхування життя коливалася впродовж періоду: індикатор у 2016 році незначно скоротився на 10,5 млн. грн. (0,4%), а наступними роками мав додатній абсолютний та відносний приріст, а саме 177,3 млн. грн. (7,3%), 309,6 млн. грн. (11,9%), 27,4 млн. грн. (0,9%).

В загальному, можемо зробити висновок про стабільше підвищення загальної нетто-місткості страхового ринку з незначними коливаннями на ринках life та non-life. Зростаюча динаміка показника оцінюється позитивно, адже таким чином створюються передумови до розширення потенціалу вітчизняної страхової та перестрахової справи, а саме – підвищується можливість розміщення ризиків на внутрішньому ринку задля уникнення виводу капіталу за кордон.

Для розуміння тенденцій та формування перспектив розвитку перестрахового ринку необхідно дослідити особливості функціонування вхідного та вихідного перестрахування. Вихідне перестрахування полягає в передачі ризику, вхідне перестрахування – в прийомі ризику.

В ході розгляду вихідного перестрахування ключова роль належить характеристиці перестрахового портфеля, котрий визначається як загальна сума зобов'язань, переданих на перестрахування. Визначимо те, яким чином змінювався перестраховий портфель вітчизняних страховиків в Україні (табл.2.4).

Таблиця 2.4

Структура перестрахового портфеля страхових компаній України в 2015-2019 роках,

%

Рік	Власне утримання	Передано на перестрахування	
		в Україні	за кордоном
2015	67	25	9
2016	64	25	11
2017	58	34	8
2018	64	30	6
2019	69	25	6

Джерело: розраховано автором на основі звітності Нацкомфінпослуг [56-60]

Як свідчать дані в таблиці 2.4, впродовж періоду основна частина ризиків за страховими договорами залишалася у власному утриманні страхових компаній – в середньому за період цей показник склав 64%. При цьому, більша частка ризиків

підлягала перестрахованню у резидентів – в 2015-2016 рр. вона становила 25%, впродовж 2017 зросла до 34%, а в 2018-2019 рр. знову скоротилася й дорівнювала 25% наприкінці періоду. Відповідно, перестраховування ризиків у іноземних партнерів впродовж періоду мало загальну тенденцію до зниження від 11% у 2016 р. до 6% у 2019 р.

Окреслений розподіл ризиків за перестраховими договорами вказує на те, що основна частка ризиків, які підлягають перестрахованню, розподіляється на внутрішньому ринку, співпраця з нерезидентами наразі не розвинена достатнім чином, тож не можна стверджувати про інтегрованість вітчизняного та світового перестрахових ринків на даному етапі.

Визначимо ступінь покриття страхового ринку перестраховими операціями за вихідним перестрахованням (Додаток А).

Відповідно до наведених в таблиці Додатку А даних можемо стверджувати про взаємопов'язаність розвитку страхового та перестрахового ринків України. Протягом 2015-2019 рр. відбувалося зростання валових страхових премій щорічно, однак до кінця періоду темп їх зростання сповільнився до 7,4% (3633,7 млн. грн.) у 2019 році (для порівняння – зростання у 2017 р. становило 23,5% або 8261,5 млн. грн.). Аналогічна динаміка спостерігалася на ринку ризикових видів страхування – найбільший приріст премій був у 2017 році (25% або 8103,9 млн. грн.), до кінця ж періоду він сповільнився до 6,4% (2915,8 млн. грн.). Ринок страхування життя характеризувався нерівномірною динамікою росту, піком росту якої став 2018 рік – обсяг премій підвищився на 34,1% (992,4 млн. грн.).

На перестраховому ринку України впродовж аналізованого періоду була відсутня рівномірна динаміка: якщо у 2015-2017 рр. величина переданих у перестраховування премій зростала високими темпами (2757,4 млн. грн. або 27,8% та 5664,9 млн. грн. або 44,7% у 2016-2017 рр. відповідно), то наступними роками відбувся їх спад на 392,9 млн. грн. (2,1%) та 392,9 млн. грн. (6,8%), що оцінюється негативно. Така ж тенденція була присутня в секторі ризикових видів перестраховування: попри висхідну динаміку премій в 2015-2017 рр., їх обсяг знижувався у 2018-2019 роках. Натомість, на ринку перестраховування життя обсяг

премій зростав щорічно, впродовж 2015-2018 рр. зростання було додатнім, але уповільнювалося як в абсолютному, так і у відносному вираженні (31,6% або 18,5 млн грн. у 2016 році; 15,2% або 11,7 млн. грн. у 2017 році; 13,1% або 11,6 млн. грн. у 2018 році), а у 2019 році перестрахові операції активізувалися із підвищенням премій на 20,6 млн. грн. (20,5%).

В цілому, за весь період спостерігаємо, що на перестраховання в Україні передається трохи більше третини сумарних валових страхових премій. У 2015-2017 рр. на тлі нарощення загального обсягу валових страхових премій все більша їх сума передавалася на перестраховання – за цей період частка перестраховання премій зростає з 33,3% до 42,2%. У цей період на ринку ризикових видів страхування також відбувалося поглиблення – величина переданих на перестраховання премій підвищилася з 35,8% до 45,0%. До причин такої ситуації можна віднести необхідність розподілу відповідальності страховиками в силу появи та загострення воєнних, економічних та політичних ризиків всередині країни.

Зростання валових страхових премій у 2018-2019 рр. відбувалося значно меншими темпами, тож ці роки визначалися спадом на ринку перестраховання в цілому та, зокрема, на ринку ризикових видів перестраховання. Загальний обсяг переданих на перестраховання премій скоротився на 5,9% та 4,8% у 2018-2019 рр. відповідно; щодо ризикового страхування – спад становив 5,8% у 2018 році та 4,9% у 2019 році.

Частка перестраховання за договорами страхування життя за весь період була невисокою, зокрема, за 2015-2017 рр. зростає з 2,7% до 3,0%, а наступними 2018 та 2019 рр. спостерігалася стагнація ринку – частка перестраховання знаходилася на рівні 2,6%. Причиною такої ситуації є невисока потреба у перестрахованні через низький об'єм валових премій зі страхування життя у порівнянні із загальним страхуванням, що є наслідком недостатньої розвиненості галузі страхування життя в Україні.

Для детального дослідження вихідного перестраховання проаналізуємо його в розрізі співвідношення розподілу величини страхових премій між резидентами та нерезидентами (рис. 2.2).

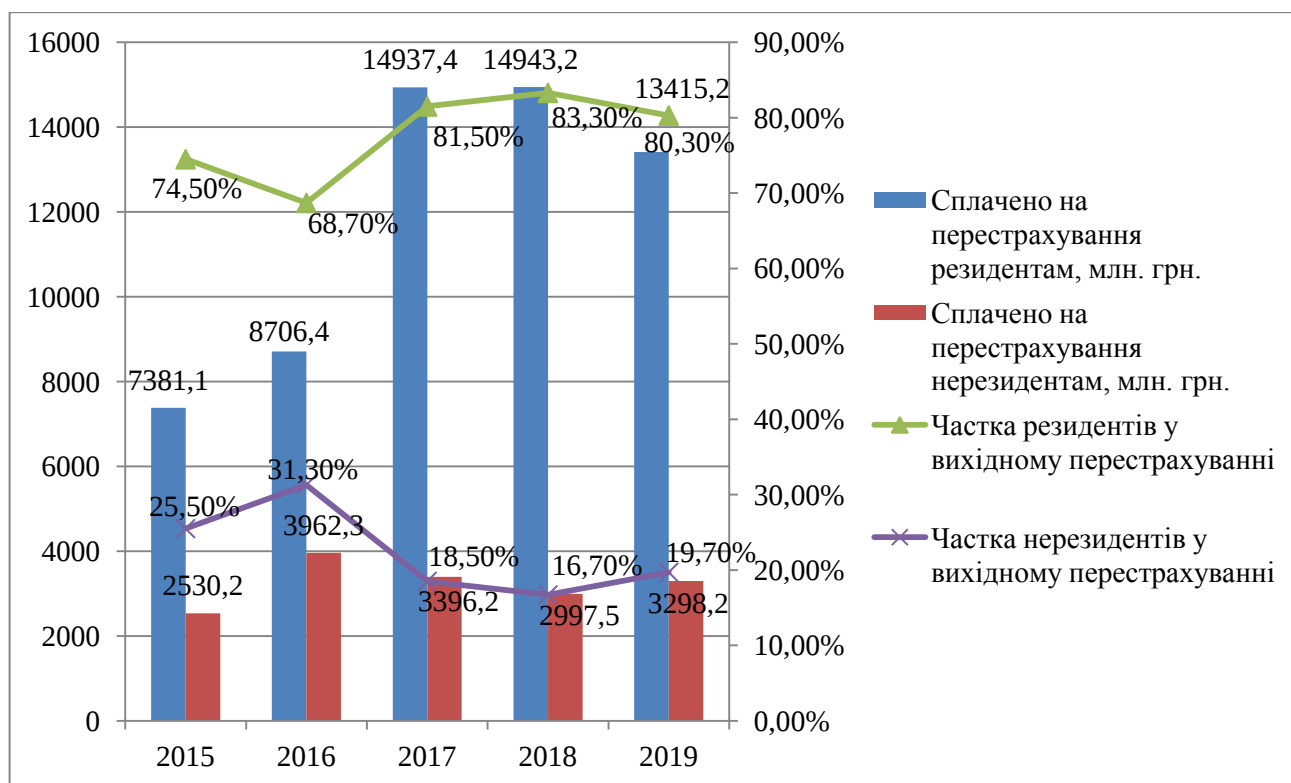

Рис. 2.2. Динаміка премій вихідного перестрахування в Україні в співвідношенні резидентів та нерезидентів у 2015-2019 роках.

Джерело: розраховано автором на основі звітності Нацкомфінпослуг [56-60]

Згідно з даними, наведеними на рис. 2.2, очевидно, що впродовж досліджуваного періоду у структурі вихідного перестрахування переважало перестрахування ризиків у резидентів: у 2015-2017 рр. сума сплачених національним пеерстраховикам премій зростає в абсолютному вираженні з 7381,1 млн. грн. до 14937,4 млн. грн.; щодо відносного співвідношення – в цей період частка перестрахування в резидентів коливалася і становила 74,50%, 68,70% та 81,50% у 2015-2017 рр. відповідно. Зниження частки перестрахування у вітчизняних компаній у 2016 році було зумовлене активізацією перестрахування в закордонних перестраховиків: якщо у 2015 році сума переданих на перестрахування премій нерезидентам становила 2530,2 млн. грн. (25,50%), то у 2016 році цей показник дорівнював 3962,3 млн. грн. (31,30%), у 2017 році – відбулося зниження до 3396,2 млн. грн. (18,50%). У 2018 році ситуація на ринку вихідного перестрахування характеризувалася активізацією операцій з резидентами – частка співпраці на ринку підвищилася до 83,30% (14943,2 млн. грн.). Відповідно, операції з нерезидентами скоротилися до 16,70% (2997,5 млн. грн.). Наприкінці періоду становище на ринку

змінилося на протилежне, адже обсяг ризиків за страховими договорами, що були передані нерезидентам знову підвищився до 3298,2 млн. грн. (19,70%), однак не було перевищено пік співпраці 2016 році як в абсолютному, так і у відносному вираженні. На співпрацю з національними перестраховиками у 2019 році припадало 80,30% ринку (13415,2 млн. грн. премій).

Отже, протягом 2015-2019 рр. в структурі вихідного перестрахування переважали операції з перерозподілу ризиків за страховими договорами з резидентами – на них в загальній структурі припадало в середньому 78% ринку за період. Однак, не можемо простежити чіткої тенденції щодо посилення співпраці з резидентами чи нерезидентами в силу відсутності переважаючої динаміки – це свідчить про недостатню сформованість ринку перестрахування на даному етапі та його коливання під впливом як національних, так і світових структурних перетворень. Далі проведемо аналіз перестрахової справи в розрізі видів страхування (табл. 2.5).

Таблиця 2.5

Структура вихідного перестрахування за видами страхування в Україні в 2015-2019 роках

Вид страхування	Роки				
	2015	2016	2017	2018	2019
Страхування вантажів та багажу	24,0	27,5	21,2	8,6	9,2
Страхування майна	18,1	17,9	17,3	21,0	22,0
Страхування фінансових ризиків	17,3	15,9	21,6	20,2	14,3
Страхування від вогневих ризиків та ризиків стихійних явищ	8,8	8,4	12,4	15,5	17,2
Страхування відповідальності перед третіми особами	10,6	8,2	8,9	6,8	6,2
Страхування наземного транспорту (КАСКО)	5,5	5,7	4,9	7,1	8,4
Авіаційне страхування	3,0	2,7	2,8	3,9	2,6
Страхування від нещасних випадків	1,0	1,2	1,8	2,4	2,4
Страхування цивільної відповідальності власників транспортних засобів	2,2	2,1	1,3	1,5	2,5

Страхування цивільної відповідальності власників транспортних засобів ("Зелена карта")	2,5	2,5	1,9	2,1	2,9
Медичне страхування	1,5	1,8	1,8	2,1	2,1

Джерело: розраховано автором на основі звітності Нацкомфінпослуг [56-60]

Згідно з даними, наведеними у таблиці 2.5, протягом досліджуваних років структура вихідного перестрахування зазнала змін в розрізі видів страхування. Зокрема, найбільша частка перестрахування у 2015-2016 рр. припадала на страхування вантажів та багажу (24,0% та 27,5% відповідно), однак наступними роками операції за цим видом страхування скоротилися і наприкінці періоду становили 9,2% від загальної структури. Із незначними коливаннями впродовж 2015-2019 рр. зросла частка страхування майна з 18,1% у 2015 році до 22,0% у 2019 рр. Майже удвічі підвищилося перестрахування вогневих ризиків та ризиків стихійних явищ – 8,8% у 2015 році проти 17,2% у 2019 році. Страхування фінансових ризиків не мало однозначної тенденції і досягнуло свого максимуму у 2017 році – а саме 21,6% загальних перестрахових операцій.

Важливою особливістю вітчизняного ринку перестрахування є нездійснення операцій перестрахування за державним обов'язковим страхуванням – така ситуація пояснюється невисокою питомою вагою цього виду страхування в цілому на ринку. Щодо видів обов'язкового недержавного страхування, то варто підкреслити, що на страхування від нещасних випадків та медичне страхування у 2015-2019 рр. припадала найменша частка перестрахової діяльності – 1,8% та 1,9% відповідно в середньому за період. Із незначними коливаннями в межах 1% операції зі страхування авіації, цивільної відповідальності власників транспортних засобів (ОСЦВП) та цивільної відповідальності власників транспортних засобів ("Зелена карта") залишалися майже незмінними у сумарній структурі впродовж періоду.

Для розуміння цілісної ситуації щодо функціонування сектору вихідного перестрахування слід оцінити динаміку перестрахових виплат та їх частку у валових страхових виплатах (Додаток Б).

Як бачимо із таблиці в Додатку Б, протягом усього періоду ринок страхування характеризувався нарощенням валових страхових виплат. У 2016 році зростання

склало 739,0 млн. грн. (9,1%), у 2017 році – 1697,3 млн. грн. (19,2%), у 2018 та 2019 рр. – 2326,6 млн. грн. (22,1%) та 1475,4 млн. грн. (11,5%) відповідно. Ця висхідна тенденція в цілому по ринку була присутня завдяки щорічному зростанню виплат по ризикових видах страхування – максимальний їх приріст в 21,8% (2178,0 млн. грн.) було зафіксовано у 2018 році. На ринку страхування життя динаміка виплат за договорами була нерівномірною: у 2016 році сума відшкодувань скоротилася на 73,3 млн. грн. або 14,9%, у 2017 та 2018 роках відбулося їх підвищення на 138 млн. грн. (33,0%) та 148,6 млн. грн. (26,7%) відповідно, а у 2019 році знову спостерігалось падіння обсягу виплат на 129,0 млн. грн. (18,3%).

Попри тенденцію позитивного приросту валових страхових виплат на ринку, ринок перестрахування визначався коливаннями компенсованих виплат: якщо у першій половині досліджуваного періоду спостерігався спад обсягів виплат на 112,6 млн. грн. або 8,4% та 25,0 млн. грн. або 2,0% у 2016 та 2017 рр. відповідно, то в 2018 році показник зріс більше, ніж удвічі (на 103,5% або 1250,8 млн. грн.), у 2019 році темп приросту сповільнився до 2,0% (49,2 млн. грн.). Ринок страхування життя також характеризувався збільшенням компенсацій за перестраховими договорами окрім 2017 року, коли падіння виплат склало 5,7% (3 млн. грн.). Однак, через незначну структурну частку ринку life, основний вплив на загальний показник компенсованих виплат за перестраховими операціями має ринок видів страхування інших, ніж страхування життя. У 2016-2017 рр. суми компенсованих виплат за договорами з ризикових видів перестрахування скоротилися на 9,0% (117,2 млн. грн.) та 1,9% (22,0 млн. грн.) відповідно, а вже у 2018-2019 рр. приріст склав 1238,2 млн. грн. (106,9%) та 22 млн. грн. (1,2%).

Варто відмітити, що зростання обсягу компенсацій перестраховиками у другій половині періоду відбувалося на фоні скорочення обсягів переданих на перестрахування премій – така динаміка свідчить про виконання зобов'язань перестраховиків перед первинними страховиками та оцінюється позитивно.

Частка виплат перестрахових компаній у валових страхових виплатах змінювалася за період, при цьому, найнижче значення цього індикатора становило 11,5% (2017 рік), а найвище – 19,1% (2018 рік). У 2019 році компенсації з

перестраховання знизилися та склали 17,5% сумарного обсягу виплат зі страхування – це було зумовлено неоднаковими темпами зростання страхових та перестрахових відшкодувань на ринку.

Наступним кроком дослідження особливостей розвитку ринку перестраховання в Україні є аналіз структури виплат за договорами вихідного перестраховання, яка відображена на рис. 2.3.

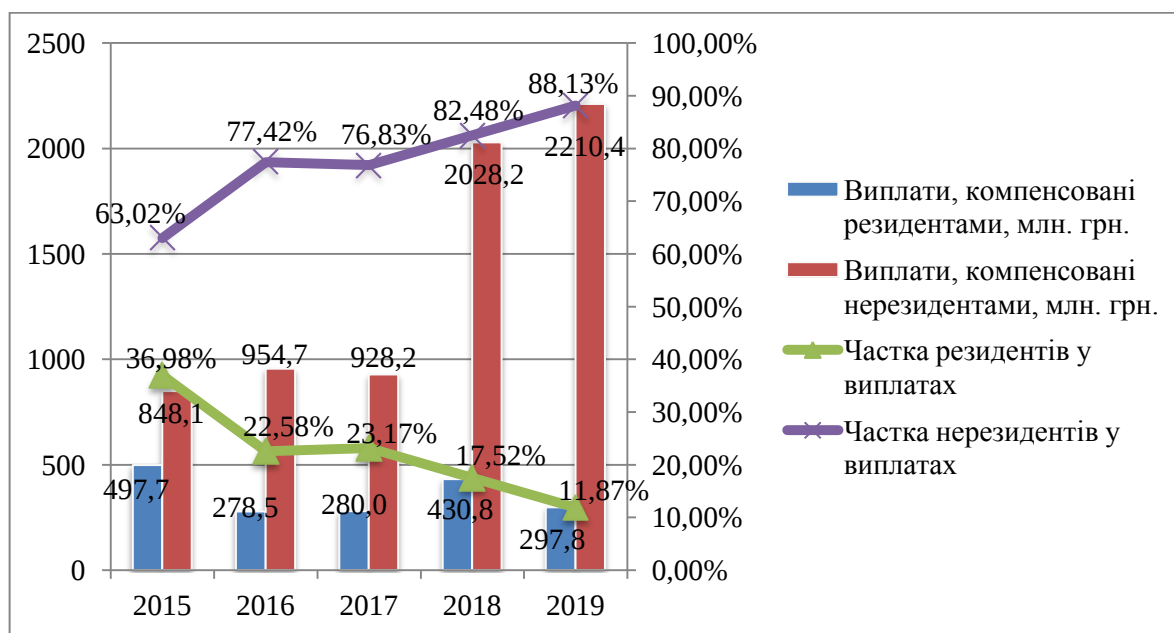

Рис. 2.3. Динаміка виплат вихідного перестраховання в Україні в співвідношенні резидентів та нерезидентів у 2015-2019 роках.

Джерело: розраховано автором на основі звітності Нацкомфінпослуг [56-60]

Виплати, компенсовані нерезидентами, в загальній структурі зросли за період з 63,02% на початку до 88,13% наприкінці періоду. При чому, зростання величини компенсацій від закордонних компаній спостерігалось щорічно за винятком 2017 році – в цей рік відбулося зменшення виплат як в абсолютному вираженні (на 26,5 млн. грн.), так і у відносному вираженні (на 0,59%). Варто підкреслити, що саме впродовж 2017-2018 рр. частка відшкодувань нерезидентів за перестраховими операціями зросла більше, ніж удвічі – з 928,2 млн. грн. до 2028,2 млн. грн.

Що стосується виплат від резидентів, то, незважаючи на коливання абсолютних сум компенсацій, відбулося суттєве їх скорочення в загальній структурі з 36,98% у 2015 році до 11,87% у 2019 році, що оцінюється негативно.

Отже, протягом періоду, що вивчається, спостерігаємо зростання обсягів виплат від нерезидентів як у абсолютному, так і у відносному співвідношенні та, відповідно, скорочення відшкодувань від вітчизняних перестрахових компаній. З одного боку, така ситуація вказує на значно вищу надійність закордонних перестраховиків. З іншого боку, можемо стверджувати про недостатню фінансову місткість вітчизняного ринку, що суттєво обмежує можливості та потенціал перестрахового механізму.

Серед ключових індикаторів, що відображають стан розвитку перестрахового ринку необхідно виокремити рівень виплат. Розрахунок рівня перестрахових виплат проводиться на основі валових премій та компенсацій за перестраховими договорами:

$$P_v = \frac{\text{Виплати, компенсовані перестраховиками}}{\text{Сплачені перестрахові премії}} \quad (2.1)$$

Розглянемо динаміку загального рівня перестрахових виплат та рівня виплат з перестрахування в розрізі його класифікації за економічною ознакою на рис. 2.4-2.6.

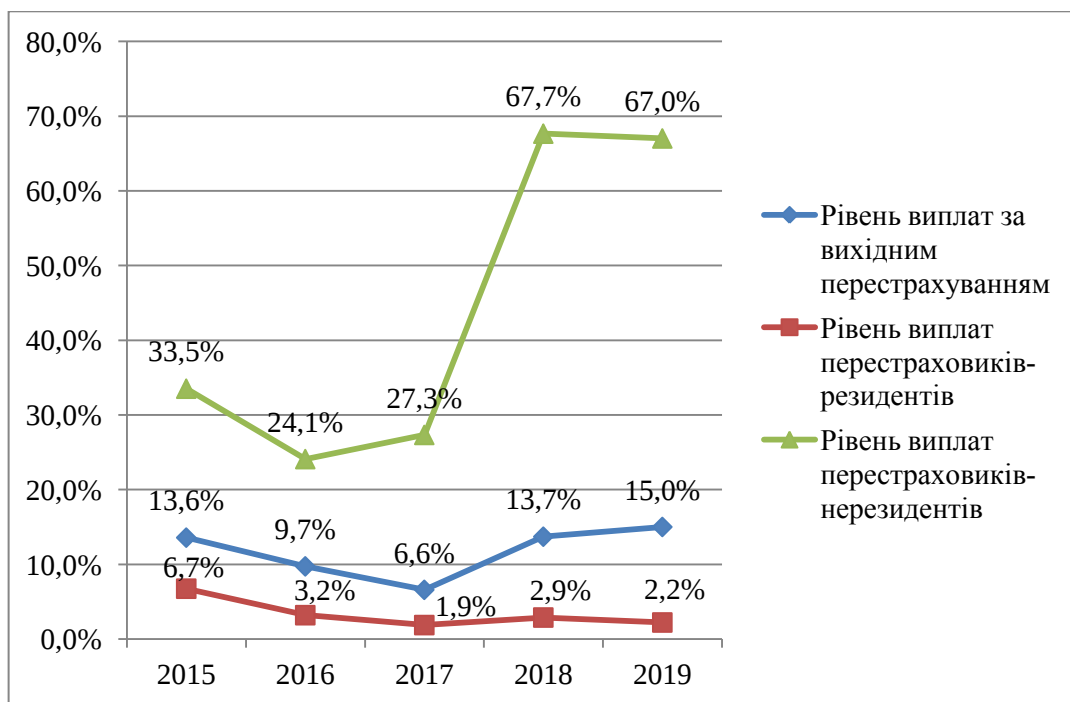

Рис. 2.4. Рівень перестрахових виплат за вихідним перестрахуванням в Україні у 2015-2019 роках, %

Джерело: розраховано автором на основі звітності Нацкомфінпослуг [56-60]

Як очевидно з рис. 2.4, український ринок перестрахування визначається невисоким рівнем виплат, що змінювався протягом аналізованих років та досягнув найвищої позначки в 15,0% у 2019 році. Якщо розглядати рівень виплат за договорами перестрахування від національних та закордонних компаній, то бачимо, що у загальній структурі частка виплат від резидентів не перевищувала 7% протягом періоду, а до кінця 2019 року скоротилася до позначки в 2,2%, що є одним із найнижчих значень за період. Частка відшкодувань від нерезидентів мала змінну динаміку: якщо у 2015-2017 рр. виплати варіювалися в межах 24-33%, то у 2018-2019 рр. рівень виплат подвоївся та становив 67,7% та 67,0% відповідно.

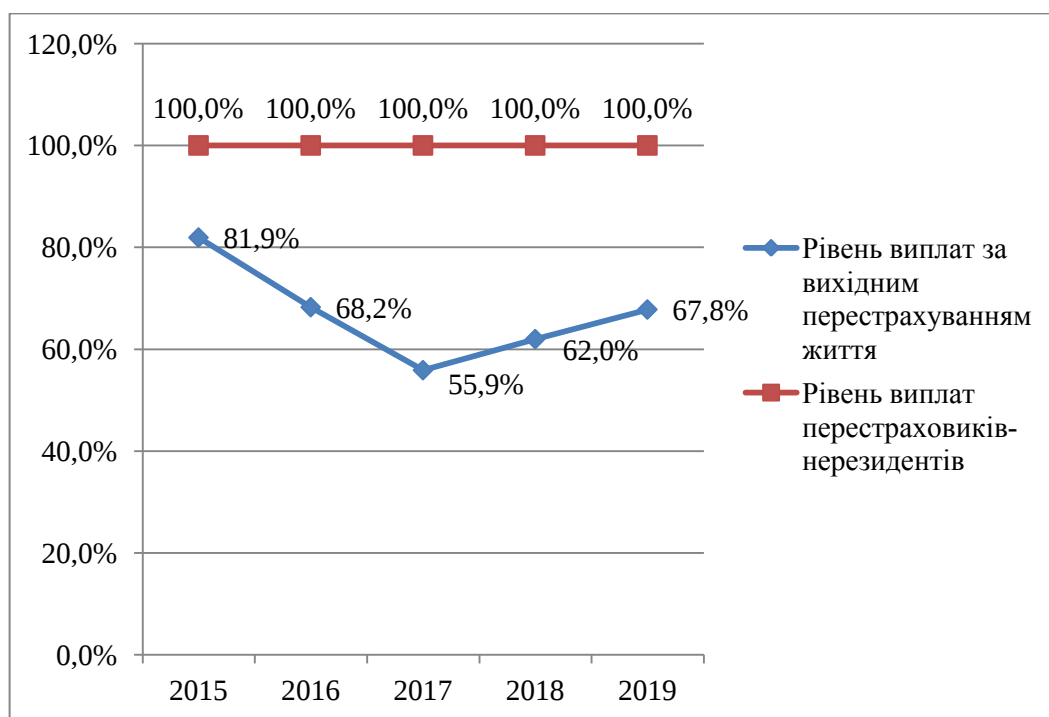

Рис. 2.5. Рівень перестрахових виплат за вихідним перестрахуванням життя в Україні у 2015-2019 роках, %

Джерело: розраховано автором на основі звітності Нацкомфінпослуг [56-60]

На українському ринку перестрахування життя рівень виплат упродовж 2015-2017 рр. мав нисхідну динаміку й скоротився з 81,9% до 55,9%, наступними роками індикатор поступово підвищувався до 62,0% у 2018 році та 67,8% у 2019 році. Важливо відмітити, що на ринку life відшкодування за перестраховими договорами надходять лише від перестраховиків-нерезидентів – така ситуація пояснюється

здійсненням операцій з перестрахування життя лише із закордонним перестраховиком.

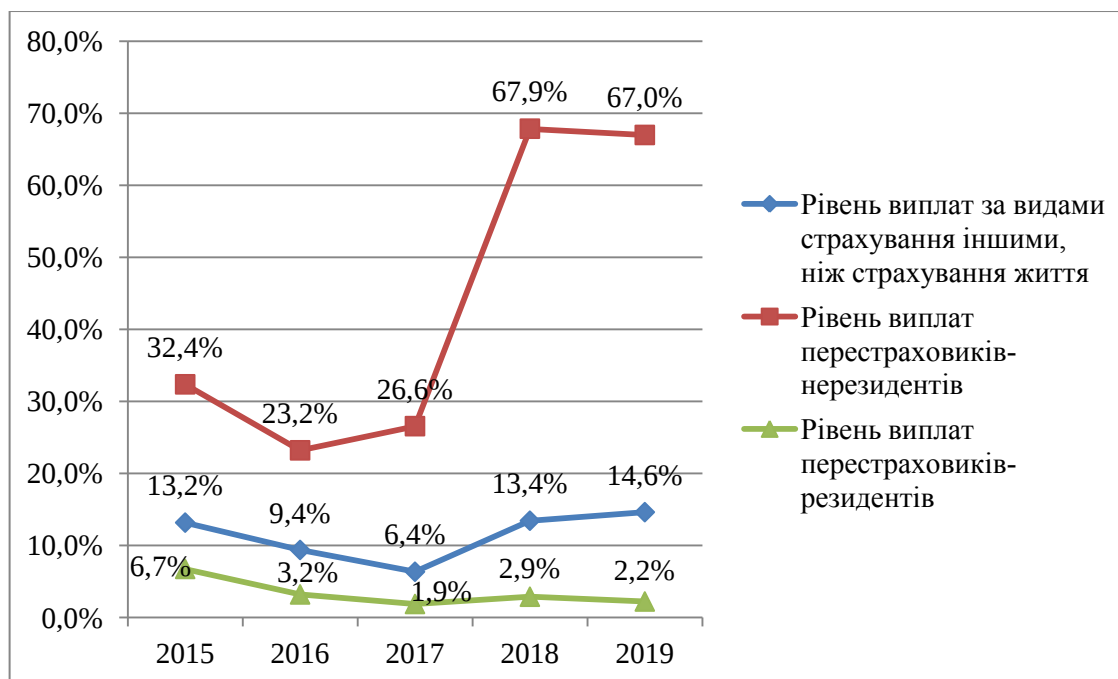

Рис. 2.6. Рівень перестрахових виплат за вихідним перестрахуванням non-life в Україні у 2015-2019 роках, %

Джерело: розраховано автором на основі звітності Нацкомфінпослуг [56-61]

Згідно з рис. 2.6, загальний рівень виплат за ризиковими видами перестрахування впродовж аналізованих років був невисоким та коливався в діапазоні від мінімального значення в 6,4% (2017 р.) до максимального значення в 14,6% (2019 р.). Рівень виплат від компаній-резидентів демонструє спадну динаміку в цілому за період від 6,7% до 2,2%. Відшкодування виплат від нерезидентів протягом 2015-2019 років значно підвищилося у відсотковому вираженні – якщо у 2015-2017 рр. у вигляді виплат поверталось близько третини сплачених на перестрахування премій, то у 2018-2019 рр. цей показник сягнув позначки близько 70%.

В цілому, проаналізувавши індикатор рівня виплат за договорами пеерстрахування можемо підсумувати, що:

- невисокий рівень виплат за вихідним перестрахуванням (в т.ч. на ринку non-life) свідчить про протилежні тенденції: або у ризики у перестрахування відбираються на основі якісної андеррайтингової політики та

характеризуються низькою ймовірністю настання, або ж операції з перестраховування використовуються страховиками з метою оптимізації податкових платежів.

- операції з перестраховування на ринку life проводяться виключно з зарубіжними перестраховиками – це значним чином пов'язано з переміщенням ризиків українськими страховиками до материнських компаній за кордон. При цьому, перестраховики-нерезиденти забезпечують рівень виплат понад 50% за договорами, що оцінюється як показник якісного виконання зобов'язань перед цедентами;
- незважаючи на перерахування значно вищих обсягів перестрахових премій вітчизняним компаніям порівняно із закордонними, рівень виплат від нерезидентів в рази перевищує рівень відшкодувань резидентів за договорами перестраховування, тобто, передача ризиків у перестраховування на внутрішньому ринку не завжди відбувається обґрунтовано й може використовуватися страховиками не для оптимізації фінансової стійкості, а як інструмент перерозподілу грошових потоків на основі "псевдостраховування".

Вихідне перестраховування за своєю суттю передбачає перерозподіл ризику як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринку, тож важливо знати ключових закордонних країн-партнерів вітчизняних страховиків (табл. 2.6).

Таблиця 2.6

Географічний розподіл ризиків, що передаються в перестраховування нерезидентам в 2015-2019 рр., %

№ п/п	Країна	Роки				
		2015	2016	2017	2018	2019
1	Великобританія	24,5	16,5	15,5	23,7	17,3
2	Китай	—	12,3	4,3	—	—
3	Німеччина	18,1	10,5	10,3	18,6	22,3
4	Індія	—	8,9	3,8	1,5	—
5	Польща	8,5	8,6	9,7	12,4	10,0
6	Швейцарія	10,9	7,6	16,9	10,6	7,0
7	Малайзія	—	7,0	6,7	—	—
8	Республіка Корея	—	5,5	—	—	—
9	Російська Федерація	7,2	3,3	5,3	2,3	—

Продовження таблиці 2.6

10	Сполучені Штати Америки	5,8	3,8	2,9	4,2	3,6
11	Австрія	5,6	4,7	7,1	8,5	19,4
12	Франція	3,9	—	2,9	5,0	6,0
13	Литва	2,6	—	—	—	—
14	Ірландія	2,1	—	—	—	1,4
15	Чехія	1,5	—	—	2,4	3,3
16	Італія	—	—	—	1,4	1,8
17	Інші країни	9,3	11,3	14,6	13,2	7,9

Джерело: розраховано автором на основі звітності Нацкомфінпослуг [56-60]

Як свідчать статистичні дані в таблиці 2.6, протягом аналізованих років структура географічного розміщення ризиків українськими страховиками зазнала деяких змін. Незмінними партнерами за період 2015-2019 рр. залишалися Великобританія – на початку періоду у 2015 році частка перестрахування з цією країною була найвищою, а наступники роками коливалася в межах 15,5-24%; Німеччина – з 2015 по 2017 рр. частка переданих ризиків скоротилася з 18,1 до 10,3%, а до кінця 2019 р. знову підвищилася до 22,3%; Польща – найактивніші операції спостерігалися у 2018 р. (12,4% від усіх переданих ризиків), іншими ж роками на перестрахування припадало до 10,0% загальної структури; Швейцарія – частка співпраці з даною країною коливалася й найбільше складала 16,9% в 2017 р. та скоротилася до мінімуму 7,0% в 2019 р.; Австрія – незважаючи на незначну долю співпраці у 2015-2016 рр. (5,6% та 4,7% відповідно), в кінці періоду операції з австрійськими компаніями посіли друге за обсягом операцій місце у структурі сплачених премій.

Водночас, за поданий період відбулися зміни в перестрахових бізнес-відносинах з окремими партнерами: через політичний конфлікт впродовж 2015-2018 рр. було суттєво скорочено перестрахування в Російській Федерації. Важливо відмітити, що у 2015 р. співпраця з цією країною входила в топ-5 за обсягами переданих ризиків, у 2019 р. партнерство припинилося повністю. Попри другі за обсягами розміри перестрахових операцій з Китаєм у 2016 році (12,3% від усієї структури), наступного року частка співпраці знизилася (4,3%), а далі повністю припинилася. Схожа ситуація спостерігається у партнерстві з Індією – з 2016 по

2018 рр. доля премій скоротилася з 8,9% до 1,5%, а наприкінці періоду жодні з ризиків не було передано в перестрахування. Бізнес-відносини з малазійськими компаніями тривали лише у 2016 та 2017 рр. (7,0% та 6,7% від загальної структури відповідно).

Таким чином, наприкінці періоду спостерігаємо, що всупереч припиненню перестрахових відносин з окремими країнами, українськими страховими компаніями було значним чином укрупнено співпрацю з вже наявними та перевіреними партнерами, куди і проводилася передача основної частки перестрахового портфеля.

Перестрахування ризиків українськими страховиками відбувається як в страхових компаній-партнерів, так і в спеціалізованих страховиків (табл. 2.7).

Таблиця 2.7

Перестраховики українських компаній

Країна	Перестраховик
Україна	ПрАТ "Страхова компанія "Українська страхова група"
	ПРАТ "Страхова компанія "УНІКА"
	ПрАТ "Страхова компанія "Еталон"
	ПрАТ "Страхова компанія "АРКС"
	ТДВ "Альянс Україна"
	ПрАТ "УКРАЇНСЬКА АКЦІОНЕРНА СТРАХОВА КОМПАНІЯ АСКА"
	ПРАТ "Страхова компанія "Арсенал Страхування"
	ПРАТ "Страхова компанія "Альянс"
	ПРАТ "Страхова компанія "ВУСО"
	ПрАТ "Страхова компанія "БРОКБІЗНЕС"
	ПрАТ "Страхова компанія "РІДНА"
	ПРАТ "Страхова компанія "Альфа Страхування"
	ПАТ "ХДІ страхування"
	ПрАТ "Страхова компанія "Брокбізнес"
	Українська акціонерна страхова компанія "АСКА"
	ПрАТ "Страхова компанія "Оранта-Січ"
	ПрАТ "Поліська страхова компанія"
	ПРАТ "Страхова група "ТАС"
	ПРАТ "Страхова компанія "ПРОВІДНА"
	ТДВ СК "Київ Ре"
Німеччина	Hannover Re
	Allianz AG
	Munich Re
Австрія	Vienna Insurance Group

Продовження таблиці 2.7

Чехія	VIG Re
Польща	Polish Re
Швейцарія	Swiss Reinsurance Company Ltd.
	Partner Reinsurance Europeplc
Франція	SCOR
	Converium
Великобританія	ACE European Group
	Oakeshott Insurance Consultants Ltd SAVA

Джерело: розроблено автором.

Варто зазначити, що серед закордонних партнерів вітчизняних страхових компаній наявні спеціалізовані перестрахові компанії. Перестраховуванням ризиків на внутрішньому ринку займаються переважно страхові компанії, що пояснюється відсутністю окремого порядку ліцензування перестрахової діяльності. Окрім цього, провадження перестрахової діяльності вимагає підтримки фінансової стійкості компанії та знаходження додаткових резервів для збалансування статутного капіталу, оскільки перестраховування за своєю суттю є високоризиковим видом діяльності, тож в Україні перестрахова справа часто визначається як додатковий, а не основний вид діяльності учасників ринку фінансових послуг.

Перестраховування як вид діяльності визначається змінною інтенсивністю у проведенні операцій. Для визначення чіткої тенденції використаємо квартальні дані перестрахового ринку за 2015-2019 рр. (рис. 2.7).

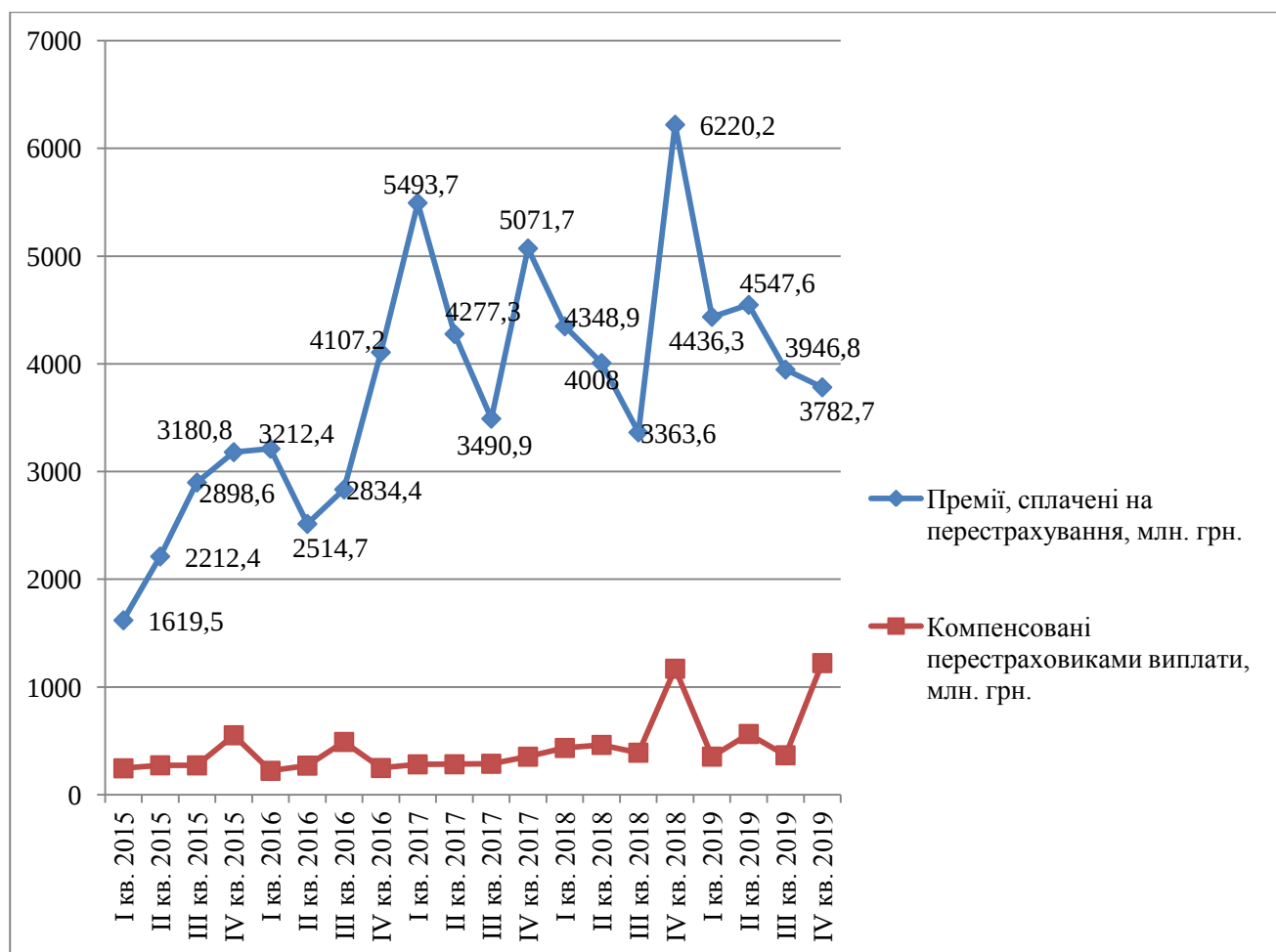

Рис. 2.7. Поквартальний розподіл фінансових потоків за вихідним перестрахуванням в Україні в 2015-2019 рр. Джерело: побудовано автором на основі звітності

Нацкомфінпослуг [56-61]

Відповідно до наведених на рис. 2.7 даних робимо висновок про присутність структурних коливань впродовж періоду у динаміці сплачених премій та отриманих виплат вихідного перестрахування. Спостерігаємо, що активізація перестрахових операцій припадає на друге півріччя кожного року, а саме — переважно на IV квартал.

З метою підтвердження вищевказаних тверджень доцільно розрахувати індекс сезонності фінансових потоків, що надасть можливість не лише спрогнозувати тенденції розвитку перестрахового напрямку, а й допоможе визначити періоди, в межах яких необхідно активізувати процеси прийняття управлінських рішень для виконання операцій з перестрахування з метою побудови ефективної стратегії управління ризиками.

Розрахунок індексу сезонності проводиться за формулою [64]:

$$I_c = \frac{Y_i}{Y} * 100 \quad (2.2)$$

де I_c – індекс сезонності перестрахових операцій;

Y_i – середні квартальні значення премій (виплат) за перестраховими операціями;

Y – загальна середня величина премій (виплат) за перестраховими операціями.

Обрахунок індексу сезонності за 2015-2019 рр. наведено в таблиці 2.8.

Таблиця 2.8

Індекс сезонності фінансових потоків за операціями вихідного перестрахування в Україні в 2015-2019 рр., млн. грн.

Показники	2015	2016	2017	2018	2019	Y_i - Середні квартальні значення	Y - Загальна середня	I_c - індекс сезонності
Страхові премії, сплачені на перестрахування	I квартал						3778,4	I квартал
	1619,5	3212,4	5493,7	4348,9	4436,3	3822,2		101,2
	II квартал							II квартал
	2212,4	2514,7	4277,3	4008	4547,6	3512,0		92,9
	III квартал							III квартал
	2898,6	2834,4	3490,9	3363,6	3946,8	3306,9		87,5
	IV квартал							IV квартал
	3180,8	4107,2	5071,7	6220,2	3782,7	4472,5		118,4
Виплати, компенсовані перестраховиками	I квартал						437,7	I квартал
	245,9	222,8	282,9	434,9	354,1	308,1		70,4
	II квартал							II квартал
	273,9	271,0	283,4	463,1	564,5	371,2		84,8
	III квартал							III квартал
	273,0	490,8	288,1	390,7	367,1	361,9		82,7
	IV квартал							IV квартал
	553,0	248,6	353,8	1170,3	1222,5	709,6		162,1

Джерело: розроблено автором на основі звітності Нацкомфінпослуг [56-61]

Обрахунки значень індексу сезонності, показані в таблиці 2.8, підтверджують наявність сталої тенденції у динаміці перестрахових операцій. Як в динаміці платежів, так і виплат сплеск активності відбувався щорічно у IV кварталі – за цей період значення індексу найвищі за період (118,4 одиниці за преміями та 162,1 одиниці за виплатами). Таке посилення діяльності значним чином пов'язане із

закінченням фінансового року, закриттям розрахунків та переукладанням діючих договорів із вітчизняними та закордонними партнерами на наступний рік, що вимагає виконання перед ними прийнятих зобов'язань за вже діючими договорами.

Отже, за результатами проведеного дослідження можемо стверджувати про взаємопов'язаність функціонування страхового та перестрахового ринків – скорочення кількості страховиків та підвищення їх концентрації призводить до посилення конкуренції у перестраховому секторі. Водночас, поступове зростання нетто-місткості ринку страхування формує передумови й до розширення можливостей внутрішнього ринку перестрахових операцій. Аналіз вихідного пеерстрахування вказує на структурну розбалансованість перестрахового ринку в розрізі сплачених премій та отриманих відшкодувань від резидентів та нерезидентів, а також застосування операцій "псевдострахування" для зменшення податкового навантаження – така ситуація вимагає впровадження комплексу заходів щодо посилення контролю та підвищення якості перестрахових послуг. Проте для повного аналізу операцій перестрахування слід визначити динаміку та панівні тенденції вхідного перестрахування – саме цій тематиці й присвячений наступний розділ кваліфікаційної роботи.

2.2. Оцінка динаміки вхідного перестрахування

Глобалізація світового економічного простору сприяє все більшій відкритості та інтегрованості страхових та перестрахових ринків різних країн – через необхідність диверсифікації ризиків зростає потреба у залученні іноземного капіталу фінансово стійких та надійних компаній. На фоні посилення взаємозв'язків та взаємозалежностей між суб'єктами страхового та перестрахового ринків вхідне перестрахування стає важливим інструментом не лише для нарощення капіталомісткості перестрахової справи, а й функціонування економіки в цілому.

Простежимо динаміку показників вхідного перестрахування в Україні в 2015-2019 рр. (табл. 2.9).

Таблиця 2.9

Динаміка розвитку ринку вхідного перестрахування України в 2015-2019 рр.

Показник	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.	Абсолютний приріст			
						2016-2015	2017-2016	2018-2017	2019-2018
Валові страхові премії (млн. грн.), у т.ч.:	29736,0	35170,3	43431,8	49367,5	53001,2	5434,3	8261,5	5936	3633,7
від перестраховальників	6881,9	9068,7	14938,5	13588,4	12334,4	2186,8	5869,8	-1350,1	-1254,0
– резидентів	6843,8	9028,6	14892,4	13540,0	12277,6	2184,8	5863,8	-1352,4	-1262,4
– нерезидентів	38,1	40,1	46,1	48,4	56,8	2,0	6	2,3	8,4
Частка перестраховальників у валових страхових преміях, %, у т.ч.:	23,1	25,8	34,4	27,5	23,3	2,6	8,6	-6,9	-4,3
– резидентів	23,0	25,7	34,3	27,4	23,2	2,7	8,6	-6,9	-4,3
– нерезидентів	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0
Валові страхові виплати (млн. грн.), у т.ч.:	8100,5	8839,5	10536,8	12863,4	14338,8	739,0	1697,3	2327	1475,4
Перестраховальникам	523,6	789,2	705,2	788,9	943,2	265,6	-84	83,7	154,3
– резидентам	510,7	775,0	691,4	744,5	934,3	264,3	-83,6	53,1	189,8
– нерезидентам	12,9	14,2	13,8	44,4	8,9	1,3	-0,4	30,6	-35,5
Частка перестраховальників у валових страхових виплатах, %, у т.ч.:	6,5	8,9	6,7	6,1	6,6	2,5	-2,2	-0,6	0,4
– резидентів	6,3	8,8	6,6	5,8	6,5	2,5	-2,2	-0,8	0,7
– нерезидентів	0,2	0,2	0,1	0,3	0,1	0,0	0,0	0,2	-0,3

Джерело: розраховано автором на основі звітності Нацкомфінпослуг [56-61]

Як свідчать наведені дані, впродовж аналізованого періоду на тлі зростання загальної величини валових страхових премій спостерігалася активізація надходжень від перестраховиків у 2015-2017 рр.: суми отриманих платежів з перестрахування зросли у 2016 році на 2186,8 млн. грн. (31,8%) та у 2017 році – на 5869,8 млн. грн. (64,7%). У 2018 та 2019 рр. спостерігаємо спад надходжень премій на 1350,1 млн. грн. (9,1%) і 1254,0 млн. грн. (9,3%) відповідно.

У структурі премій вхідного перестрахування вирізняють платежі від резидентів та нерезидентів. Бачимо, що впродовж всього періоду суттєво переважають операції з перерозподілу ризиків на внутрішньому ринку: протягом досліджуваних років частка перестрахових премій від резидентів у загальних

страхових преміях коливалася в межах 23-34%, досягнувши свого найбільшого значення в 34,4% у 2017 році, що є закономірно, адже саме в цей рік було сплачено найбільшу за період суму платежів на перестраховування. Внутрішній перерозподіл ризиків є позитивним з позиції нагромадження капіталу в економіці країни та недопущення його відтоку за кордон. Однак, це явище вказує й на низький рівень перестраховальної ємності українського ринку перестраховування. Так, незважаючи на щорічне зростання абсолютних розмірів премій від нерезидентів, що в цілому за період дорівнювало 18,7 млн. грн., у 2015-2019 рр. частка таких перестраховальних платежів у валових страхових преміях була мізерною й складала 0,1% щорічно – така ситуація оцінюється негативно та вказує на дуже низький рівень співробітництва із закордонними колегами у сегменті вхідного перестраховування.

Період з 2015 по 2019 рр. визначався нерівномірною динамікою виплат за договорами вхідного перестраховування: у 2015-2016 рр. підвищення склало 265,6 млн. грн. (50,7%), у 2017 р. сума платежів скоротилася на 84 млн. грн. (10,6%), а у 2018-2019 рр. знову зростала на 83,7 млн. грн. (7,7%), 154,3 млн. грн. (25,5%). Що стосується виплат резидентам, то протягом досліджуваного періоду спостерігаємо аналогічну динаміку: впродовж 2015-2016 рр. відшкодування збільшилися на 264,3 млн. грн. (51,8%), у 2017 р. відбулося їх скорочення на 83,6 млн. грн. (10,8%) й після цього – знову поступове нарощення на 53,1 млн. грн. (7,7%) та 189,8 млн. грн. (25,5%) у 2018-2019 рр. відповідно. Виплати нерезидентам коливалися: у 2016 р. їх розмір зріс на 1,3 млн. грн. (10,1%), у 2017 р. – скоротився на 0,4 млн. грн. (2,8%), у 2018 р. зростання склало 30,6 млн. грн. (221,7%), у 2019 – знову відбулося скорочення виплат на 35,5 млн. грн. (80,0%).

Прослідковуючи динаміку структурної частки перестрахових виплат за вхідним перестраховуванням у валових страхових виплатах варто відмітити, що цей показник варіюється в межах 6-9% за період і є нижчим, аніж аналогічний індикатор за перестраховими преміями.

Для повної оцінки сегменту вхідного перестраховування визначимо рівень виплат, що є важливим якісним показником проведення операцій. (табл. 2.10).

Таблиця 2.10

Рівень перестрахових виплат за вхідним перестраховуванням в Україні у 2015-2019 роках, %

Показник	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.	Абсолютний приріст			
						2016- 2015	2017- 2016	2018- 2017	2019- 2018
Рівень виплат за вхідним перестраховуванням, в т.ч.:	7,6	8,7	4,7	5,8	7,6	1,1	-4,0	1,1	1,8
- рівень виплат резидентам	7,5	8,6	4,6	5,5	7,6	1,1	-3,9	0,9	2,1
- рівень виплат нерезидентам	33,9	35,4	29,9	91,7	15,7	1,6	-5,5	61,8	-76,1

Джерело: розраховано автором на основі звітності Нацкомфінпослуг [56-60]

З даних, наведених у таблиці 2.10 бачимо, що рівень виплат вхідного перестраховування характеризувався змінною динамікою: у 2016 р. спостерігаємо зростання виплат на 1,1%, у 2017 р. – зниження на 4,0%, а наступними роками – знову поступове підвищення на 1,1% (у 2018 р.) та 1,8% (у 2019 р.). На низький рівень виплат за вхідним перестраховуванням у 2017 році безумовний вплив мали економічні перетворення уряду в банківському секторі, скорочення кількості банків та рекордна кількість непрацюючих кредитів в економіці, що значно ускладнило доступ до фінансових ресурсів та проведення операцій.

Загалом, варто зазначити, що порівняно з рівнем перестрахових виплат за вихідним перестраховуванням, рівень виплат за вхідним перестраховуванням є нижчим впродовж періоду, а в 2018-2019 рр. показує вдвічі менші значення. Це є свідченням того, що вхідне перестраховування поступається за ефективністю та якістю вихідному перестраховуванню.

Детальніше оцінити динаміку операцій вхідного перестраховування допоможе квартальна динаміка премій та виплат (рис. 2.8).

Як очевидно із рисунку 2.8, динаміка отриманих на перестраховування премій не має вираженої тенденції щодо переважання у певному кварталі. Для прикладу, на початку періоду в 2015 р. найбільша сума платежів була отримана

перестраховиками у 3-му кварталі, а в 2017-2019 рр. сплеск сплат премій відбувся у 1-му кварталі.

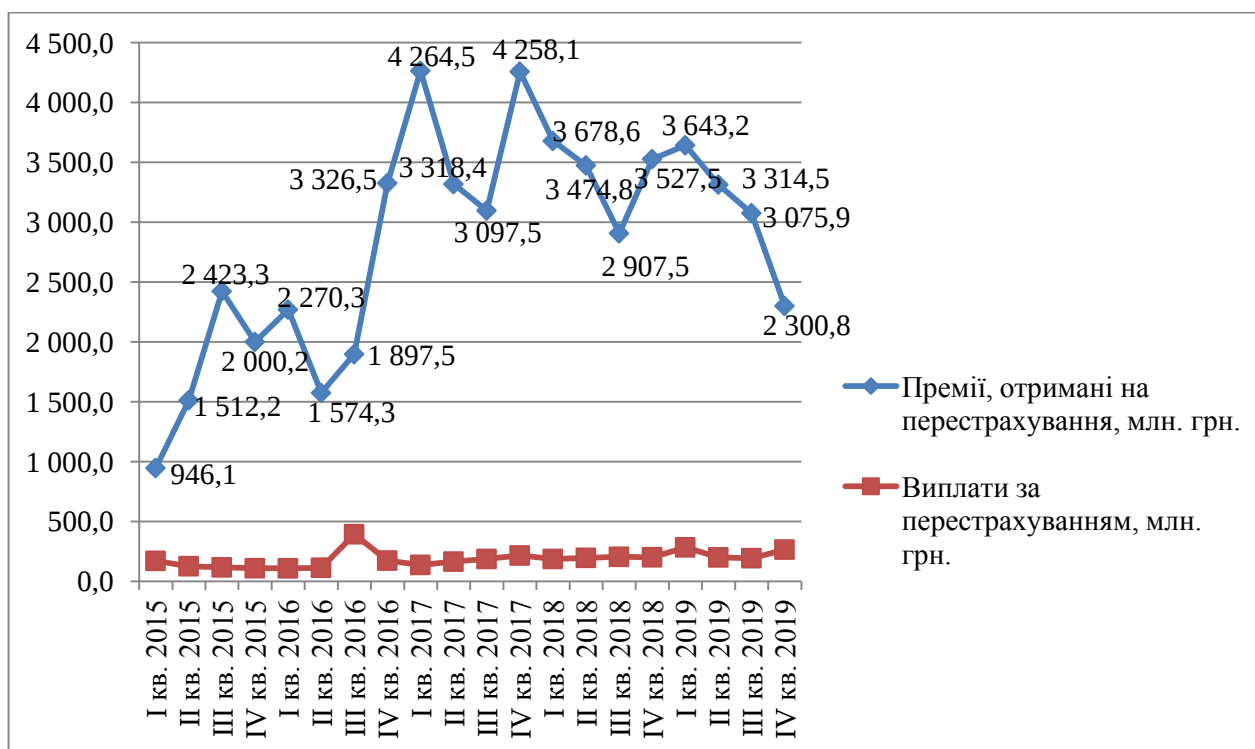

Рис. 2.8. Поквартальний розподіл фінансових потоків за вхідним перестрахуванням в Україні в 2015-2019 рр. Джерело: побудовано автором на основі звітності Нацкомфінпослуг [56-61]

Динаміка виплат також варіювалася щорічно: у 2015 р. максимум виплат було отримано у 1-му кварталі, в 2016-2018 рр. найвищі відшкодування припадали на другу половину року, а наприкінці періоду – знову на початок року.

Для виокремлення тенденції динаміки фінансових потоків вхідного перестрахування прорахуємо індекс сезонності (табл. 2.11).

З отриманих розрахунків, наведених у табл. 2.11 спостерігаємо, що надходження найбільших сум премій за договорами вхідного перестрахування було характерним для початку та закінчення звітного року. Така тенденція є аналогічною до явища сезонності платежів вихідного перестрахування та означає активне виконання зобов'язань з перестрахування на початку року після укладення договору та наприкінці року, коли виникає необхідність закриття звітного року.

Таблиця 2.11

Індекс сезонності фінансових потоків за операціями вхідного перестрахування в
Україні в 2015-2019 рр., млн. грн.

Показники	2015	2016	2017	2018	2019	Yi - Середні квартальні значення	Y - Загальна середня	Ic - індекс сезонності
Страхові премії, отримані в перестрахування, млн. грн.	I квартал						2840,6	I квартал
	946,1	2 270,3	4 264,5	3 678,6	3 643,2	2960,5		104,2
	II квартал							II квартал
	1 512,2	1 574,3	3 318,4	3 474,8	3 314,5	2638,8		92,9
	III квартал							III квартал
	2 423,3	1 897,5	3 097,5	2 907,5	3 075,9	2680,3		94,4
	IV квартал							IV квартал
	2 000,2	3 326,5	4 258,1	3 527,5	2 300,8	3082,6		108,5
Виплати за перестрахуванням, млн. грн.	I квартал						187,5	I квартал
	170,9	108,8	137,4	186,8	284,1	177,6		94,7
	II квартал							II квартал
	126,4	113,4	164,7	196,2	200,1	160,2		85,4
	III квартал							III квартал
	116,9	393,6	186,8	204,8	193,4	219,1		116,9
	IV квартал							IV квартал
	109,4	173,4	216,2	201,0	265,5	193,1		103,0

Джерело: розраховано автором на основі звітності Нацкомфінпослуг [56-61]

Індекс сезонності виплат за вхідним перестрахуванням відрізняється за своєю динамікою та має найбільшу величину у 3-му та 4-му кварталах – 116,9 та 103,0. Тобто, підвищена інтенсивність відшкодувань за перестраховими договорами припадає на друге півріччя.

Вхідне перестрахування стає важливим інструментом залучення інвестицій та нарощення фінансових ресурсів вітчизняних страховиків та перестраховиків в умовах відкритості економіки держави. Тому в ході аналізу ринку ключовим показником оцінки є співпраця з партнерами-нерезидентами за вхідним перестрахуванням та співставлення даних із аналогічними показниками вихідного перестрахування (табл. 2.12).

Таблиця 2.12

Динаміка фінансових операцій за вхідним та вихідним перестраховуванням на страховому ринку України в 2015-2019 рр.

Показник	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.	Абсолютний приріст			
						2016-2015	2017-2016	2018-2017	2019-2018
Обсяг валових страхових премій (млн. грн.)	29736.0	35170.3	43431.8	49367.5	53001.2	5434.3	8261.5	5935.7	3633.7
Премії, одержані від перестраховувальників-нерезидентів (млн. грн.)	38.1	40.1	46.1	48.4	56.8	2.0	6.0	2.3	8.4
Премії, передані у перестраховування нерезидентам (млн. грн.)	2530.2	3962.3	3396.2	2997.5	3298.2	1432.1	-566.1	-398.7	300.7
Частка вхідного перестраховування за преміями від нерезидентів (%)	0.13	0.11	0.11	0.10	0.11	-0.02	-0.01	-0.01	0.01
Частка вихідного перестраховування за преміями, що сплачуються нерезидентам (%)	8.51	11.27	7.82	6.07	6.22	2.76	-3.45	-1.75	0.15
Обсяг валових страхових виплат (млн. грн.)	8100.5	8839.5	10536.8	12863.4	14338.8	739.0	1697.3	2326.6	1475.4
Виплати, компенсовані перестраховувальникам-нерезидентам (млн. грн.)	12.9	14.2	13.8	44.4	8.9	1.3	-0.4	30.6	-35.5
Величина страхових виплат, компенсованих перестраховиками-нерезидентами (млн.грн.)	848.1	954.7	928.2	2,028.2	2,210.4	106.6	-26.5	1100	182.2
Частка вхідного перестраховування за виплатами (%)	0.16	0.16	0.13	0.35	0.06	0.00	-0.03	0.21	-0.28
Частка вихідного перестраховування за виплатами (%)	10.47	10.80	8.81	15.77	15.42	0.33	-1.99	6.96	-0.35

Джерело: розраховано автором на основі звітності Нацкомфінпослуг [56-61]

Як бачимо з порівняльних статистичних даних, представлених у табл. 2.12, охоплення ринку вхідним перестраховуванням є незначним та значно поступається за

обсягами та структурною часткою вихідному перестрахованню як у складі премій, так і виплат. Серед ключових причин такої тенденції варто виокремити відсутність напрацьованого досвіду з перестраховання ризиків, незначну місткість ринку та нестабільну політичну ситуацію, що викликає несприятливі коливання макроекономічних показників. Перелічені фактори значно погіршують інвестиційний клімат та повинні бути нівельовані шляхом реалізації покрокової стратегічної програми як щодо стабілізації загальнодержавної ситуації, так і підвищення конкурентоспроможності національних компаній, розвитку посередництва на ринку фінансових послуг.

2.3. Стан посередницької діяльності у перестрахованні

Перестраховий ринок є складною інтегрованою системою, що представлена не лише основними учасниками – цедентами та цесіонерами, а й перестраховими посередниками, діяльність яких значною мірою визначає сталість розвитку перестрахових відносин.

В Україні діяльність посередників регулюється Законом України "Про страхування", постановами Кабінету Міністрів України та нормативно-правовими актами Нацкомфінпослуг. Відповідно до вітчизняного законодавства укладання договорів на ринку перестраховання може здійснюватися за участю таких посередників, як:

- перестрахові брокери;
- постійні представництва перестрахових брокерів-нерезидентів, які здійснюють діяльність на території України відповідно до чинного законодавства.

Стаття 15 Закону України "Про страхування" присвячена регламентуванню особливостей провадження посередницької діяльності у сферах страхування та перестраховання. Згідно з статтею посередницька діяльність проводиться як

виключний вид діяльності і може включати консультування, експертно-інформаційні послуги, роботу, пов'язану з підготовкою, укладанням та виконанням (супроводом) страхових та перестрахових договорів, в тому числі щодо врегулювання збитків у частині одержання та перерахування страхових платежів, страхових виплат та страхових відшкодувань за угодою відповідно із страхувальником або перестрахувальником, інші посередницькі послуги у страхуванні та перестрахуванні за переліком, встановленим Уповноваженим органом [29]. Положеннями статті також встановлено вимогу щодо можливості ведення посередницької діяльності у перестрахуванні лише брокерами-юридичними особами. Саме таке зобов'язання відрізняє перестрахове посередництво від посередництва на страховому ринку, де брокерами уповноважені виступати як юридичні, так і фізичні особи. Окрім цього, варто відмітити, що перестрахове посередництво за своєю суттю націлене на задоволення потреб страхових компаній як перестрахувальників й, тим самим, досить часто сприяє активізації фінансових потоків не лише на внутрішньодержавному ринку, а й між окремими країнами-партнерами.

Здійснення брокерської діяльності на перестраховому ринку проводиться на підставі отриманого Свідоцтва безстрокової дії про внесення до "Державного реєстру страхових та перестрахових брокерів". Що стосується перестрахових брокерів-нерезидентів – право на провадження діяльності мають ті юридичні особи, котрі в письмовому вигляді повідомили Уповноважений орган про намір провадження діяльності на території України [65]. Згідно з нормами українського законодавства одна юридична особа може здійснювати свою діяльність одночасно як страховий та перестраховий брокер за умови виконання такою особою вимог щодо здійснення діяльності страхового та перестрахового брокера [29].

На сьогодні Державний реєстр страхових та перестрахових брокерів доступний у формі відкритих даних на офіційному веб-сайті Нацкомфінпослуг. Щодо кожного зареєстрованого суб'єкта наявна наступна інформація:

- назва юридичної особи або прізвище, ім'я, по-батькові громадянина-підприємця;

- юридична адреса;
- код ЄДРПОУ;
- прізвище, ім`я, по-батькові керівника;
- реєстраційний номер за Державним реєстром (або номер Свідоцтва);
- телефони.

Ведення Державного реєстру страхових та перестрахових брокерів було запроваджено Державною комісією з регулювання ринків фінансових послуг з 2004 року. Перевага такого набору даних в наданні можливості потенційним клієнтам моніторити інформацію та контактні дані діючих на ринку брокерів. Однак, станом на сьогодні інформація в реєстрі не в повній мірі характеризує як самих брокерів, так і вид(и) їх діяльності: не прокласифіковано чим конкретно займаються брокери – страхуванням та/або перестрахуванням, а також не визначено статус кожного із суб'єктів – чи це резидент або ж постійне представництво брокера-нерезидента. Іншим недоліком досліджуваного реєстру, що ускладнює процес оцінки функціонування брокерів, є неподання даних щодо дотримання/недотримання вимог чинного законодавства, виконання зобов'язань перед клієнтами та покликання на офіційну веб-сторінку брокерів. Варто також відмітити відсутність детального опису щодо обраних видів діяльності брокерів у страхуванні та/або перестрахуванні, переліку перестраховиків, із якими вони співпрацюють.

Станом на 27.04.2020 кількість страхових та перестрахових брокерів в Україні становила 63. Більш детальна динаміка чисельності перестрахових посередників у 2015-2019 рр. в співвідношенні з страховими компаніями наведена на рис.2.9.

Із статистичних даних рис. 2.9 очевидно, що на тлі щорічного скорочення чисельності страховиків динаміка кількості страхових та перестрахових брокерів впродовж аналізованих років була зростаючою, за винятком 2017 року. Протягом 2015-2016 рр. чисельність діючих на ринку брокерів підвищилася 50 до 57, у 2017 р. відбулося скорочення на 1. У 2018 та 2019 рр. кількість брокерів залишалася незмінною та дорівнювала 61 – таку ситуацію оцінюємо позитивно, адже вона означає тенденцію стабільності та відсутність негативних структурних коливань на ринку перестрахового посередництва.

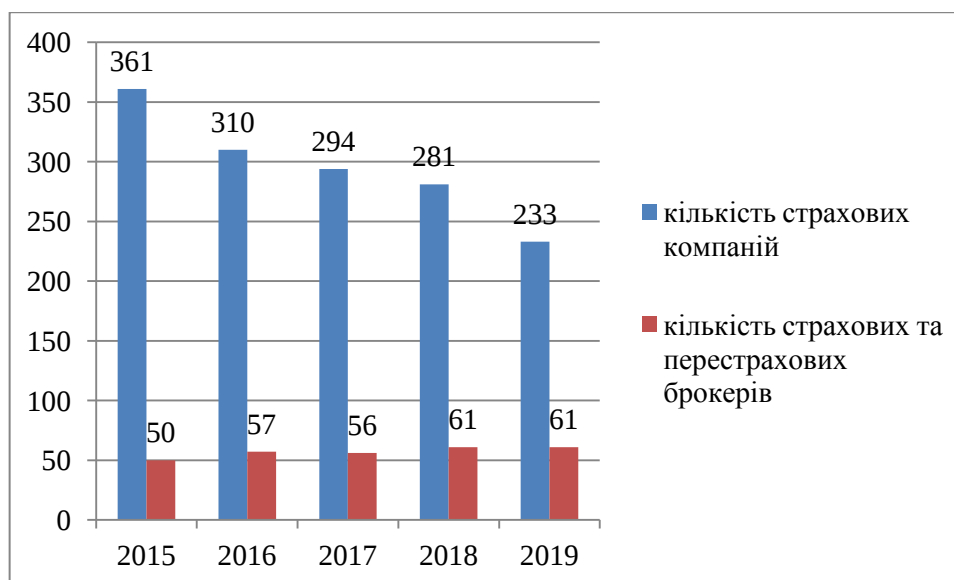

Рис. 2.9. Співвідношення кількості страхових та перестрахових брокерів і кількості страхових компаній в Україні у 2015-2019 рр. Джерело: побудовано автором на основі [67]

Щодо показника співвідношення кількості страхових компаній до кількості брокерів – спостерігаємо скорочення індикатора протягом періоду. Так, якщо в 2015 році на 1 брокера припадало 7,22 страхові компанії, то у 2016 р. співвідношення складало 5,44 страховики, у 2017 – 5,25 страховики, в 2018-2019 – 4,61 та 3,82 страховики на 1 брокера відповідно. В середньому за весь період досліджуваний індикатор дорівнював 5,27, тобто, на 1 брокера припадало близько 5 страхових компаній, тоді як у розвинених країнах кілька брокерів припадає на одного страховика.

Зважаючи на проаналізовані дані можна зробити висновок про невисокий рівень розвитку страхового та перестрахового посередництва в Україні, неповне висвітлення інформації щодо діяльності брокерів, а, отже, й важкодоступність послуг даного виду для потенційних клієнтів.

Окрім наявності загального Реєстру страхових та перестрахових брокерів, на офіційному веб-сайті Нацкомфінпослуг оприлюднюється перелік страхових та/або перестрахових брокерів-нерезидентів, котрі повідомили про намір проводити діяльність на території України. За останніми оновленими даними, станом на 03 липня 2018 року в Україні було зареєстровано 20 таких суб'єктів. Для порівняння,

станом на 01.07.2015 року вказаний реєстр включав 11 брокерів – отже, спостерігаємо зростання чисельності посередників, що прагнуть працювати на українському ринку.

Значною перевагою такого реєстру даних є наявність інформації про дозвільну документацію та основні напрями діяльності. Проаналізувавши дані реєстру, можемо виділити 2 групи страхових та/або перестрахових брокерів-нерезидентів (рис. 2.10):

- ті, які займаються наданням посередницьких послуг у перестрахованні (1 компанія);
- ті, які займаються наданням посередницьких послуг у страхуванні та перестрахованні (19 компаній).

Рис.2.10. Основні напрями діяльності страхових та/або перестрахових брокерів-нерезидентів в Україні у 2018 році.

Джерело: побудовано автором на основі [67]

Як бачимо, лише 1 із 20 перестрахових посередників задекларував надання послуг суто в галузі перестраховування, всі інші учасники ринку працюють як в страховому, так і в перестраховому секторах. Однією з причин такої тенденції може бути отримання ширших можливостей та прибутків шляхом поєднання видів діяльності, або, можливо, посередницька діяльність, обмежена лише перестраховою справою на вітчизняному ринку, не забезпечує перспектив розвитку в силу знаходження на етапі становлення. Проте реальну ситуацію виконання брокерами

операцій на ринку в розрізі страхування та перестрахування оцінити неможливо через відсутність такої статистичної інформації.

В цілому, напрям вітчизняного перестрахового посередництва визначається значною закритістю та непрозорістю у зв'язку із обмеженістю статистичних даних щодо проведення операцій. В разі відсутності оперативних дій з боку Уповноваженого органу для деталізації звітної інформації це може негативно позначатися на обсязі попиту та рівні довіри з боку споживачів послуг, нівелюючи перспективи подальшого співробітництва.

Необхідним етапом аналізу діяльності посередників перестрахового ринку є вивчення тенденцій щодо укладання за їх участю договорів перестрахування з перестраховиками резидентами та нерезидентами (Додатки В та Д).

Як свідчать статистичні дані, представлені в таблиці Додатку В, впродовж аналізованого періоду кількість укладених договорів з перестрахування з компаніями-резидентами за участі брокерів значно коливалася: у 2016 р., порівняно з попереднім роком, було заключено на 53 договори менше, у 2017 р. відбувся приріст на 63, а у 2018-2019 рр. знову спостерігався спад на 5 од. та 15 од. відповідно. Тобто, за досліджувані роки переважала спадна тенденція у динаміці заключення перестрахових угод за участю посередників, що є негативним. Попри таку тенденцію величина отриманих за договорами перестрахових платежів у 2016-2018 рр. підвищилася на 89,8% (5004,9 тис. грн.), 62,8% (6644,3 тис. грн.) та 72,3% (12450,9 тис. грн.) відповідно, лише у 2019 р. платежі були зменшені на 57,3% (17013,8 тис. грн.). Схожу динаміку мав середній розмір перестрахового платежу, який впродовж 2015-2016 рр. зріс більше, ніж утричі за рахунок підвищення суми платежів та зменшення чисельності укладених договорів. Оскільки в 2017 р. число укладених угод збільшилося, то, відповідно, середній розмір премії перестрахування зменшився на 8,1 тис. грн. (6,5%). У 2018 р. середній платіж знову зріс на 91,1 тис. грн. (78,3%), а у 2019 р. – зменшився більше, ніж удвічі (на 108,6 тис. грн. або 52,3%).

Незважаючи на активне нарощення розмірів премій з перестрахування у 2015-2017 рр., протягом цього проміжку часу не проводилася виплата перестрахових

відшкодувань на користь цедентів, що є негативним. Відновлення виплат відбулося у 2018 році, воно було незначним й становило 63,9 тис. грн. за рік, тож рівень виплат склав менше 1%. Наступного року сума виплат зросла до 3161,4 тис. грн. – це підвищило рівень виплат до 25,0%.

Що стосується комісійної винагороди перестрахових брокерів, то даний показник зменшився в динаміці у 2015-2016 рр. на 204 тис. грн. або 18,3% – причиною цього стало скорочення укладених договорів у 2016 р. Наступними роками комісійна винагорода брокерів зростала щорічно, що характеризує сприятливу тенденцію на ринку. Однак рівень комісійної винагороди значно коливався: якщо у 2015 р. він складав 20%, то протягом 2016-2018 рр. не перевищував позначку в 10%, і повернувся до рівня 20,2% лише в 2019 р. через спадну динаміку розміру платежів перестрашування – така ситуація вказує на нерівномірне зростання комісійних винагород брокерів та перестрахових премій для цесіонаріїв.

В цілому, динаміка укладання договорів з резидентами та проведення відповідних фінансових операцій на ринку перестрашування характеризується значними коливаннями та відсутністю стабільного зростання в оплаті посередницької діяльності. Попри відсутність виплат за договорами перестрашування в першій половині досліджуваного періоду, їх виплата була відновлена, що оцінюється позитивно.

З даних таблиці 2.13 бачимо, що в 2015-2019 рр. за участю брокерів проводилися операції з перестрашування лише на ринку non-life. Зокрема, переважна частина премій припадала на добровільне перестрашування, а саме – перестрашування майна – протягом аналізованих років частка в загальній структурі зросла з 44,7% до 98,0%. Натомість, перестрашування обов'язкових видів страхування в 2015 році становило близько третини від загальної структури й поступово скорочувалося, становивши наприкінці періоду менше 1% в загальній структурі. Суттєво зменшилося в загальній структурі й страхування відповідальності – якщо в 2015 році на нього припадало 23,5% усіх операцій, то у 2019 р. частка знизилася до 1,9%.

Таблиця 2.13

Структура операцій за договорами перестрахування, укладеними з резидентами, за участю перестрахових брокерів в розрізі форм страхування в Україні 2015-2019 рр.

Форма страхування	2015 р.		2016 р.		2017 р.		2018 р.		2019 р.	
	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%
Перестрахові платежі										
Добровільне страхування, в тому числі:										
– Страхування життя	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
– Особисте страхування	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
– Майнове страхування	2489,8	44,7	7484,7	70,8	16671,6	96,8	28638,6	96,5	12406,2	98,0
– Страхування відповідальності	1310	23,5	80,3	0,8	525,5	3,1	979,7	3,3	242,9	1,9
Обов'язкове страхування	1774,3	31,8	3014,0	28,5	26,2	0,2	55,9	0,2	11,3	0,1
Усього	5574,1	100,0	10579,0	100,0	17223,3	100,0	29674,2	100,0	12660,4	100,0
Страхові відшкодування										
Добровільне страхування, в тому числі:										
– Страхування життя	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
– Особисте страхування	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
– Майнове страхування	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	63,9	100,0	3161,4	100,0
– Страхування відповідальності	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Обов'язкове страхування	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Усього	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	63,9	100,0	3161,4	100,0
Суми винагород за надання посередницьких послуг										
Добровільне страхування, в тому числі:										
– Страхування життя	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
– Особисте страхування	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0
– Майнове страхування	490,2	43,9	320,1	35,0	621,1	38,2	1480,5	61,9	1578,7	61,8
– Страхування відповідальності	65,7	5,9	71,9	7,9	12,4	0,8	124,8	5,2	126,2	4,9
Обов'язкове страхування	561,5	50,3	521,4	57,1	993,7	61,1	787,2	32,9	848,1	33,2
Усього	1117,4	100,0	913,4	100,0	1627,2	100,0	2392,6	100,0	2553,0	100,0

Джерело: розраховано автором на основі звітності Нацкомфінпослуг [67]

Відшкодування за перестраховими договорами було відновлено лише у 2018-2019 рр. й усі вони здійснювалися щодо майнового перестрахування, що є закономірним, адже на цей вид страхування припадала найбільша частка сплачених премій.

Розглядаючи динаміку комісій перестрахових посередників бачимо, що в першій половині періоду найбільшу винагороду приносили операції щодо перестрахування обов'язкових видів страхування – величина таких комісій зросла в загальній структурі з 50,3% в 2015р. до 61,1% в 2017р., у 2018 р. вона становила 32,9%, а в 2019 р. – 33,2%. Зважаючи на те, що частка премій перестрахування з обов'язкових видів страхування в 2018-2019 рр. була менше 1%, то така динаміка брокерської комісії є досить нерівномірною.

Для можливості порівняння ведення посередницької діяльності у перестрахуванні проаналізуємо динаміку укладання договорів з перестраховиками-нерезидентами за їх участю (Додаток Д).

Розглядаючи кількість укладених договорів з нерезидентами за участю брокерів бачимо, що їх кількість протягом всього періоду була вдвічі більшою, ніж кількість договорів із вітчизняними компаніями. За 2015-2017 рр. число підписаних договорів зросло з 307 до 318 од., а за 2018-2019 рр. скоротилося до 258 од., що є негативним та означає спад активності проведення посередницьких операцій.

Що стосується перестрахових платежів за укладеними договорами з нерезидентами – вони є в рази вищими, аніж договори із резидентами. До прикладу, якщо в 2015 р. українським перестраховикам було сплачено 5574,1 тис. грн. премій, то закордонним – 826442,9 тис. грн. Однак динаміка сплачених премій коливалася та не мала визначеної тенденції. Аналогічну динаміку мав також і середній розмір платежу з перестрахування: у 2016 р. він підвищився на 1240,3 тис. грн. (46,1%), в 2017 р. – скоротився на 599,5 тис. грн. (15,2%), в 2018 р. – знову зріс на 723,0 тис. грн. (21,7%) та зменшився на 487,0 тис. грн. (12,0%).

Варто відмітити, що, на відміну від вітчизняних перестраховиків, закордонні компанії здійснювали виплату перестрахових відшкодувань своїм партнерам впродовж всього періоду, однак динаміка таких виплат щорічно змінювалася із

позитивного приросту на негативний. Значно коливався і рівень виплат: у 2016 р. він скоротився на 23,9%, що було викликано падінням сумарної величини відшкодувань, впродовж 2017-2018рр. зріс до 31,2%, а в 2019 р. знизився до 15,9%.

Позитивно оцінюється щорічне зростання суми комісійної винагороди перестрахових брокерів, яка зросла з 22941,9 тис. грн. до 34618,3 тис. грн. в цілому за період. Рівень комісійної винагороди в 2016 р. скоротився на 0,8% в зв'язку із нерівномірним темпом зростання премій за договорами та винагород брокерам, однак за 2017-2019 рр. рівень винагороди підвищився до 3,8 %.

Згідно з даними табл. 2.14, посередницькі послуги щодо перестрахування з нерезидентами не проводилися на ринку life – така тенденція є аналогічною щодо посередництва з українськими перестраховиками. Найбільш активно проводилися операції з участю брокерів за перестрахуванням майнових ризиків: у загальній структурі цей сегмент становив близько половини всіх операцій за преміями, сягнувши найменшого значення в 48,6% в 2016 р. та найбільшого в 59,5% – в 2017 р. Частка виплат за перестрахуванням майнових ризиків також переважала серед інших видів і якщо в 2015-2016 рр. дорівнювала 91,0% та 88,0% відповідно, то в 2017-2019 рр. становила більше 95% в структурі всіх відшкодувань.

Перестрахування обов'язкових видів страхування коливалося в структурі премій в межах 26-33% у 2015-2018 рр. та сягнуло 41,1% в кінці періоду. За виплатами на обов'язкове страхування припадало менше 10% загальної суми, а в 2017 та 2018 рр. – менше 1%.

Перестрахування особистих ризиків було найменш поширеним на ринку – на його долю припадало менше 1% фінансових операцій як за преміями, так і за виплатами. Відповідно, найвища сума винагород за брокерські послуги впродовж періоду була зафіксована за договорами з перестрахування майнових ризиків та обов'язкових видів страхування.

В цілому, дослідивши динаміку посередницьких операцій в перестрахуванні робимо висновок, що в ході співпраці як з резидентами, так і нерезидентами переважають операції щодо перестрахування майнових ризиків.

Таблиця 2.14

Структура операцій за договорами перестраховання, укладеними з нерезидентами,
за участю перестрахових брокерів в розрізі форм страхування в Україні 2015-2019
рр.

Форма страхування	2015 р.		2016 р.		2017 р.		2018 р.		2019 р.	
	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%
Перестрахові платежі										
Добровільне страхування, в тому числі:										
– Страхування життя	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
– Особисте страхування	687,5	0,1	957,0	0,1	372,3	0,04	648,6	0,1	1989,7	0,2
– Майнове страхування	468 844,8	56,7	598013,7	48,6	630218,7	59,5	606047,6	54,5	471108,1	51,2
– Страхування відповідальності	83 681,8	10,1	311573,1	25,3	139776,4	13,2	195084,4	17,6	69098,6	7,5
Обов'язкове страхування	273 228,8	33,1	320261,9	26,0	289443,5	27,3	309491	27,9	378526,9	41,1
Усього	826442,9	100,0	1230805,7	100,0	1059810,9	100,0	1111271,6	100,0	920723,3	100,0
Страхові відшкодування										

Добровільне страхування, в тому числі:										
– Страхування життя	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
– Особисте страхування	27,2	0,01	12,0	0,1	0,0	0,0	48,0	0,01	367,8	0,3
– Майнове страхування	194084,2	91,0	20563,9	88,0	131708,9	99,9	345364,8	99,8	140121,6	95,8
– Страхування відповідальності	3897,7	1,8	577,4	2,5	6,6	0,0	510,1	0,1	230,9	0,2
Обов'язкове страхування	15381,6	7,2	2202,3	9,4	139,5	0,1	289,6	0,1	5596,2	3,8
Усього	213390,7	100,0	23355,6	100,0	131855,0	100,0	346212,5	100,0	146316,5	100,0
Суми винагород за надання посередницьких послуг										
Добровільне страхування, в тому числі:										
– Страхування життя	0,0	0,0	16,7	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
– Особисте страхування	18,6	0,1	60,7	0,3	12,4	0,05	118,9	0,4	176,1	0,5
– Майнове страхування	13893,8	60,6	17651,9	74,2	18227,9	70,1	21109,9	71,7	25585,4	73,9
– Страхування відповідальності	2312,5	10,1	2831,6	11,9	2446,8	9,4	3641,7	12,4	3191,2	9,2
Обов'язкове страхування	6717	29,3	3219,4	13,5	5305,3	20,4	4 579,2	15,5	5665,6	16,4
Усього	22941,9	100,0	23780,3	100,0	25992,4	100,0	29449,7	100,0	34618,3	100,0

Джерело: розраховано автором на основі звітності Нацкомфінпослуг [67]

Очевидно, такі ризики характеризуються високою ймовірністю настання та значною збитковістю, що вимагає прийняття мір для забезпечення платоспроможності прямих страховиків. Незважаючи на коливання в динаміці перестрахових платежів та відшкодувань за договорами із зарубіжними перестраховиками, співпраця з нерезидентами є значно вигіднішою для перестрахових брокерів, адже вирізняється значно більшими розмірами співпраці як за кількістю укладених договорів, так і за обсягами фінансових операцій, а також висхідною динамікою величини брокерської винагороди за провадження діяльності.

РОЗДІЛ 3

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ПЕРЕСТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ

3.1. Удосконалення державного регулювання перестрахування в контексті реформ

Результативність функціонування та ступінь безпеки перестрахового ринку значною мірою залежить від застосовуваних форм та методів державного регулювання. Вагома роль у такому процесі належить етапу ідентифікації прогалин, що стримують можливості реформування ринку та, відповідно, визначенню комплексу як превентивних дій, так і заходів щодо ліквідації вже наявних загроз.

Проведений у розділі 2 аналіз перестрахового ринку дозволяє оцінити стан його розвитку як невідномірний та такий, що не в повній мірі задовольняє інтереси учасників перш за все через часті структурні коливання та відсутність тенденції стабільного росту. Зокрема, на загальнодержавному рівні вважаємо за доцільне виокремити такі негативні тенденції:

- нестабільне політичне та соціально-економічне становище в державі;
- несприятливий інвестиційний клімат, ускладнення взаєморозрахунків з іноземними партнерами через девальвацію національної валюти;
- значна чутливість національної економіки до структурних коливань світового ринку.

Що стосується самого перестрахування, то визначаємо наступні системні прогалини:

- вузькість законодавчого поля, що регламентує систему організації перестрахової діяльності – суть, специфіка та суб'єкти перестрахування перестрахування розглядаються в нормативно-правових актах про страхування;
- низький рівень охоплення страхового ринку перестраховими операціями (особливо за договорами страхування життя);
- низька місткість перестрахового ринку;

- відсутність професійних перестраховиків;
- низький рівень виконання зобов'язань вітчизняними перестраховиками за догорами вхідного та вихідного перестрахування;
- незалученість вітчизняних перестраховиків у перестрахові операції на ринку life;
- використання вітчизняними компаніями механізму перестрахування не задля оптимізації фінансової стійкості, а з метою оптимізації грошових потоків;
- низький рівень розвитку вхідного перестрахування;
- недостатня розвиненість інституту посередництва та неповнота статистичної звітності щодо цього сектору перестрахового ринку України.

Як бачимо, попри характерну спроможність до саморегулювання та самоорганізації ринкових інституцій, розвиток ринку перестрахування України гальмує ряд факторів. За таких умов реалізація політики державного регулювання є винятково важливою для побудови конкурентних відносин на ринку.

Ключовим питанням в ході здійснення державної політики сфери перестрахування є вибір релевантної моделі розвитку ринку, кожна із яких вирізняється особливостями регулювання та нагляду. За Базилевичем В.Д. виділяємо такі моделі розвитку ринку перестрахування [6, ст. 416]:

1. визначається домінуванням професійних спеціалізованих перестраховиків;
2. визначається домінуванням страхових компаній, що надають перестрахові послуги;
3. визначається існуванням двох груп операторів на ринку: як звичайних страховиків, так і спеціалізованих перестрахових компаній.

Вітчизняний перестраховий ринок перебуває в фазі становлення, тож зважаючи на наявність загроз як на макро-, так і на мікрорівні, які чинять дестабілізуючий вплив на систему перестрахування вважаємо найбільш оптимальним вибір змішаної (третьої) моделі, котра дозволить поєднати переваги першої та другої моделей розвитку, а також збалансувати потреби учасників ринку та держави в умовах теперішньої незрілості перестрахової системи.

Застосування змішаної моделі розвитку ринку перестрахових відносин дозволяє поєднувати в державному управлінні різні регулятивні методи:

- пряме державне регулювання – проводиться на основі законодавчих актів, що формують правове поле ринку перестрахування (правові важелі впливу), а також ведення державного нагляду і контролю за діяльністю суб'єктів ринку через регламентування порядку їх реєстрації, ліцензування, встановлення обмежень на проведення перестрахових операцій (адміністративні важелі впливу);
- непряме державне регулювання – здійснюється шляхом реалізації валютної, податкової, цінової політик щодо діяльності учасників перестрахових операцій (ставки, штрафи, ліміти, санкції, нормативи).

Відмітимо, що пряме державне регулювання втілюється шляхом безпосередньої участі Регулятора у формуванні системи нагляду та контролю, тоді як непряме регулювання такої участі не передбачає та засноване на фінансово-економічних важелях, дія яких регламентує правила гри для суб'єктів ринку. На нашу думку, при застосуванні змішаної політики державного регулювання, в ринковому середовищі важливе переважання непрямих методів, котрі сприяють побудові конкуренції між учасниками ринку на основі попиту та пропозиції на перестрахові послуги. Окрім того, уникнення надмірної зарегульованості процесів з боку держави та відкритість ринку є ключовим показником для іноземних інвесторів в контексті транснаціоналізації бізнесу.

Впродовж 2011-2019 рр. реалізація методів державного регулювання перестрахового ринку покладалася на Національну комісію, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг. 16 жовтня 2019 року Президентом України було підписано закон "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення функцій із державного регулювання ринків фінансових послуг" (закон про "спліт") – положеннями документу передбачено реформування ринку небанківських установ, зокрема, ліквідацію Нацкомфінпослуг та розподіл повноважень щодо регулювання ринку фінансових послуг між Національним банком України (контроль над діяльністю страхових компаній,

кредитних спілок, фінансових компаній, бюро кредитних історій) та Національною комісією з цінних паперів та фондових ринків (діяльність на ринках цінних паперів та похідних (деривативів), професійна діяльність на фондовому ринку та діяльність у системі накопичувального пенсійного забезпечення).

Відповідно до положень ухваленого Закону, зміна Регулятора відбудеться з 1 липня 2020 року, тобто, було визначено перехідний період терміном на 9 місяців для забезпечення передачі функцій щодо регулювання ринків фінансових послуг Національному банку України як наступнику Нацкомфінпослуг, після цього триватиме адаптаційний етап впродовж 12 місяців. Для уникнення будь-яких правових та організаційних колізій після дати переходу небанківські фінансові установи продовжуватимуть керуватися законодавчими актами, що були введені в дію Нацкомфінпослуг, також було введено в дію низку новоприйнятих положень для перехідного етапу, зокрема:

- подання звітності учасниками ринку фінансових послуг для Національного банку України має відбуватися через спеціальний веб-ресурс portal.bank.gov.ua після проходження установами попередньої реєстрації;
- ліцензії на провадження діяльності учасників ринку фінансових послуг видаватимуться НБУ безоплатно до моменту визначення тарифів на надання таких послуг;
- інспекційні перевірки будуть розпочаті лише після прийняття новоприйнятим Регулятором спеціальних нормативно-правових актів щодо врегулювання порядку здійснення такої діяльності [68].

Ключове завдання ухваленого проєкту – формування механізму системного регулювання небанківського фінансового сектору у відповідності з міжнародними стандартами та світовими практиками. В межах перейняття повноважень в НБУ було проведено окремі трансформації організаційної структури, в тому числі, сформовано Департамент нагляду за страховим ринком. До функцій Департаменту належить:

- проведення безвиїзного нагляду на індивідуальній та консолідованій основі за дотриманням об'єктами нагляду законодавства з питань регулювання ринків

фінансових послуг, нормативно-правових актів НБУ, установлених обов'язкових нормативів та інших показників і вимог, що обмежують ризики за операціями з фінансовими активами;

- оперативне реагування на факти порушення об'єктами нагляду законодавства з питань регулювання ринків фінансових послуг, вимог нормативно-правових актів НБУ, здійснення ризикової діяльності, яка загрожує інтересам вкладників та/або інших кредиторів небанківських фінансових установ та застосування адекватних заходів впливу відповідно до законодавства;
- визначення під час здійснення нагляду пов'язаних із небанківськими фінансовими установами осіб та здійснення контролю за операціями з такими особами;
- здійснення контролю за дотриманням небанківськими фінансовими установами вимог законодавства України з питань проведення внутрішнього та зовнішнього аудиту [68].

За повідомленнями НБУ, діяльність Департаменту під егідою більш потужного та інституційно спроможного регулятора буде націлена на побудову якісно нової моделі конкурентного страхового ринку України – на нашу думку, такий підхід є цілком виправданий, адже лише після стабілізації страхового сектору можливе налагодження процесів у перестрахованні. При цьому, пріоритетним кроком НБУ вбачає вдосконалення правового регулювання, що вимагатиме зусиль як від Регулятора, так і від самих учасників ринку.

Новий підхід та пропозиції щодо регулювання страхового та перестрахового сегментів ринку фінансових послуг було висвітлено Національним банком України у документі під назвою "Біла книга". Згідно з положеннями документу, ключовим нововведенням державного регулювання має стати запровадження ризик-орієнтованого підходу, тобто, виконання превентивних дій щодо попередження ризиків, а не дій постфактум. Така модель є запозиченою з системи банківського нагляду та базується на принципах:

- пропорційності – інтенсивність нагляду визначається розміром, рівнем впливовості, профілем ризиків фінансової установи;

- перспективного погляду – аналізування діяльності проводиться з урахуванням потенційних ризиків компанії;
- раннього виявлення та вчасного реагування – оцінка можливих ризиків та їх виявлення здійснюється на ранній стадії для своєчасної комунікації та реагування;
- професійного судження – оцінка формується на основі вмотивованих та обґрунтованих висновків, що засновані на знаннях, досвіді та комплексному аналізуванні інформації [68].

Реформування державного нагляду ринку фінансових послуг проходитиме шляхом комплексних перетворень як у страхуванні, так і в перестраховуванні – це зумовлено спорідненістю та тісним взаємозв'язком цих двох сегментів. По-перше, передбачається перегрупування фінансових установ на тих, які працюють із залученими коштами та тих, що надають послуги не за рахунок залучених коштів. Відповідно, оскільки перестраховування за своєю суттю передбачає вторинний перерозподіл як ризиків, так і фінансових ресурсів – учасники ринку потрапляють в поле більш жорсткого контролю через провадження високоризикової діяльності.

По-друге, аналогічно вимогам до банків, компанії будуть зобов'язані розкрити інформацію щодо всіх власників істотної участі – осіб, які володіють часткою розміром 10 та більше відсотків статутного фонду. Компанії, що не виконуватимуть таку вимогу, будуть виведені з ринку. Окрім цього, НБУ планує розширити критерії перевірки ділової репутації та фінансового стану заявника для вдосконалення процедури погодження власників істотної участі [69]. Вважаємо, що такі дії сприятимуть прозорості структури власності суб'єктів ринку.

По-третє, формування організаційної структури компаній на ринку відбуватиметься у відповідності до стратегій їх розвитку та має переглядатися у разі змін стратегічних орієнтирів (поява нових видів діяльності, нових технологій для ведення діяльності). По-четверте, нова модель включатиме розробку системи корпоративного управління та внутрішнього контролю, в тому числі щодо управління ризиками. Контроль за впровадженням такої системи буде проводитися з боку НБУ. Важливим елементом є перегляд обсягів, форм та періодичності

звітності, яку подають суб'єкти страхового ринку, а також приведення її у відповідність до Міжнародних стандартів фінансової звітності, а саме – Директиви 91/674/ ЄС про річні та консолідовані звіти страхових компаній.

Розвиток вітчизняного ринку перестрахування вимагає запровадження заходів для утвердження перестрахової справи як окремого виду діяльності. Аналогічну практику застосовують країни Західної Європи (Німеччина, Швеція, Швейцарія). Як повідомляє НБУ, вона буде втілена і в Україні. Ліцензія визначатиме перестрахування як виключний вид діяльності та буде видаватися за двома класами: страхування життя або видами страхування іншими, ніж страхування життя [69]. До спеціалізованого перестраховика встановлюватимуться вимоги щодо платоспроможності – розмір статутного капіталу (Minimum Capital Requirements / MCR) має становити 48 млн. грн. Вважаємо, що встановлення диференційованого підходу регулювання діяльності страхового та перестрахового ринків сприятиме формуванню окремої системи стандартів ведення перестрахової справи, адже діяльність перестрахових компаній характеризується відмінною від страховиків специфікою, використанням власної стратегії та маркетингових заходів для формування кола клієнтів. Важливо, щоб такі зміни були підкріплені законодавчо, тобто, необхідно переглянути діючу редакцію Закону України "Про страхування" та чітко визначити поняття сторін перестрахового процесу ("перестраховик" та "перестраховувальник"), видів перестрахування ("вхідне перестрахування" та "вихідне перестрахування") деталізувати умови отримання ліцензії ліцензії.

Варто відмітити, що реформування держнагляду страхового сегменту є однією з ключових цілей Стратегії розвитку фінансового сектору України до 2025 року. За словами директорки Департаменту нагляду за страховим ринком НБУ О. Максимчук, першочерговим завданням реформи є "аналізування діяльності учасників ринку, стану й упровадження нової моделі регулювання та нагляду за ринком страхування" [68]. На нашу думку, впровадження нової регуляторної моделі має втілюватися поступовими кроками й обов'язково включати наступні заходи:

1. Побудова деталізованого, покрокового плану дій щодо імплементації напрямів реформи шляхом її детального обговорення в робочих групах (за участі

представників ринку, держави, саморегулювальних інституцій, науки) для врахування потреб та очікувань всіх суб'єктів.

2. Інформування всіх учасників ринку, уповноважених представників держави про поставлені завдання.
3. Формування постійно діючої групи моніторингу впровадження змін.
4. Аналіз планових та фактичних результатів реформи на періодичній основі (щорічно, раз в півріччя або щоквартально).
5. Впровадження корегувань в комплексі запроваджених заходів відповідно до змін кон'юнктури ринку, впливу зовнішніх факторів.

Всі перераховані кроки важливо втілювати із врахуванням рецесивного стану ринку, викликаного не лише соціально-економічною кризою, а й пандемією COVID 2019.

В цілому, реформування державного нагляду ринку небанківських фінансових установ передбачає зміни як на макро-, так і на мікрорівні. Пріоритетним завданням проекту є докорінна зміна підходу до нагляду за діяльністю страхових компаній та виокремлення перестрахування як самостійного сегменту. Безперечно, запровадження нових моделей взаємодії Регулятора та суб'єктів страхового ринку вимагатиме періоду для адаптації до змін та відчуття реального ефекту від прийнятих реформ.

3.2. Можливості інтеграції вітчизняного перестрахового ринку у світову спільноту

Перестрахування за своєю природою є інтернаціональним бізнесом – в ході формування портфеля перестраховим компаніям необхідно прикладати значно більше зусиль, аніж страховикам, в зв'язку з вторинним перерозподілом ризиків, які є унікальними, небезпечнішими та часто з високим ступенем збитковості. Об'єднання перестрахових ринків різних країн формує світовий ринок перестрахування, що в більшій або меншій мірі впливає на розвиток як страхового,

так і перестрахового секторів кожної країни. Оскільки вітчизняний ринок перестрахування перебуває на етапі формування, пошук закордонних партнерів є закономірним явищем, адже дозволяє гарантувати рівень платоспроможності та надійність у бізнес-відносинах на перспективу.

Наразі світовий ринок перестрахування розвивається під впливом глобалізації, та лібералізації зовнішньоекономічних відносин, тобто, нівелювання законодавчих та економічних бар'єрів між країнами, що проявляється у таких процесах:

- ✓ підвищення концентрації перестрахового капіталу – на основі масових злиттів або поглинань перестрахових товариств формуються транснаціональні перестрахові товариства;
- ✓ підвищення попиту на послуги "масового" перестрахування, зокрема, щодо пенсійного страхування, що спричинено тенденцією "старіння населення" та скорочення державних соціальних програм;
- ✓ розширення використання комерційного перестрахування: перестрахування політичних, військових, інформаційних, кредитів та гарантій;
- ✓ руйнівний вплив на навколишнє середовище, зростання частоти природних катастроф викликають підвищення попиту на перестрахові послуги.

Стан ринку перестрахування у світі досліджується за окремими регіонами, що об'єднують країни, пов'язані між собою системою зовнішньоекономічних відносин. За даними дослідницького інституту "Swiss Re Institute" станом на кінець 2018 року найвищі розміри премій, переданих основними страховиками, на світовому ринку перестрахування припадали на такі регіони, як США та Канада – 99 млрд. дол. США; країни EMEA (Europe, the Middle East and Africa) – 58 млрд. дол. США та регіон "Advanced Asia-Pacific" (Австралія, Японія, Нова Зеландія, Сінгапур та Південна Корея) – 39 млрд. дол. США [70].

Специфіка перестрахової діяльності зумовлює високу концентрацію в цій сфері, адже багато компаній не можуть витримати конкуренцію та змушені залишати ринок. Наприкінці 2019 року основними гравцями світового ринку перестрахування були 10 компаній, на долю яких припадало 67% доходу всієї галузі. За дослідженням американської рейтингової агенції "AM Best" у Топ 5 світових

перестраховиків входили такі компанії, як "Swiss Re" (Швейцарія), "Munich Re" (Німеччина), "Hannover Re" (Німеччина), "Berkshire Hathaway" (США) та SCOR (Франція) [71]. Перестраховики "Swiss Re" та "Munich Re" впродовж 2015-2019 рр. очолюють рейтинг перестраховиків як за рівнем платоспроможності, так і за обсягами валових перестрахових премій ("Gross written premiums"). Як бачимо, лідери світового перестрахування сконцентровані в Західній Європі, що дозволяє стверджувати про добре налагоджену систему перестрахових відносин в регіоні та високий потенціал розвитку ринку.

Як свідчить проведений в розділі 2 аналіз тенденцій ринку вітчизняного перестрахування – саме з країнами Європи наша держава підтримує тісне співробітництво щодо перерозподілу ризиків. Така тенденція зумовлена не лише географічною близькістю, а й переплетенням економічних взаємозв'язків – про європоорієнтований курс України свідчить членство в Світовій організації торгівлі та асоційоване членство в Європейському Союзі. Однак через низьку розвиненість вітчизняної перестрахової справи рівень співпраці із закордонними партнерами є незначним, тож інтеграція до світової спільноти вимагає приведення якості перестрахових послуг у відповідність до міжнародних стандартів.

Вдосконалення моделі регулювання вітчизняного сектору фінансових послуг закріплено статтею 127 Угоди про асоціацію між Україною та ЄС. Реформування Регулятора ринку небанківських фінустанов передбачається також і Меморандумом співпраці з Міжнародним валютним фондом в рамках програми Стенд-бай – ухвалення закону про "спліт" було обов'язковою умовою отримання фінансової підтримки від МВФ. Варто підкреслити, що відповідно до новоприйнятого закону зміна моделі державного нагляду та регулювання перестрахового ринку враховує вимоги законодавства Європейського Союзу, а саме:

- Директива 2009/138/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 25 листопада 2009 року про початок і ведення діяльності у сфері страхування та перестрахування;
- Директива (ЄС) 2016/97 Європейського Парламенту та Ради від 20 січня 2016 року про реалізацію страхових продуктів;

- Директива 2014/57/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 16 квітня 2014 року про кримінальні санкції за зловживання на ринку [72].

Як бачимо, впровадження європейських стандартів на вітчизняному ринку перестраховування є вимогою міжнародних організацій. Прийняттям нового закону про "спліт" Україна вже здійснила крок в напрямку інтеграції до європейського ринку, адже перегляд нормативної бази є першочерговим етапом проведення будь-яких реформувань ринку.

Серед необхідних заходів інтеграції вітчизняного перестраховування у світову спільноту слід виокремити розвиток вхідного перестраховування. Наразі цей вид перестраховування значно поступається за обсягами операціям вихідного перестраховування, однак, по мірі імплементації реформ перейняття ризиків у закордонних перестрахових компаній створюватиме ряд сприятливих зрушень як для перестрахового ринку, так і для економіки загалом:

- зростання місткості перестрахового ринку;
- перейняття міжнародних практик організації перестрахових операцій, андеррайтингової політики, стандартів обслуговування клієнтів;
- надходження та акумулювання перестрахових платежів як додаткового капіталу у вітчизняній економіці;
- прихід закордонних компаній на ринок підсилюватиме конкуренцію, що мотивуватиме учасників ринку до надання перестрахових послуг вищої якості;
- нарощення обсягів перестрахових операцій сприятиме формуванню додаткових робочих місць.

Пріоритетною перевагою вхідного перестраховування є можливість залучення зарубіжних інвестицій в національну економіку – в умовах недостатності внутрішніх фінансових ресурсів це сприятиме розширенню можливостей вітчизняних перестраховиків щодо надання ширшого спектру послуг та сприятиме покращенню показників їх фінансового стану. Важливо зауважити, що притік капіталу від закордонних бізнес-партнерів можливий лише за сприятливого інвестиційного клімату, тобто, стабілізації макроекономічного становища та політичної ситуації, а

також імплементації всіх положень ухвалених реформ страхового та перестрахового сегментів на практиці.

Однією з вагомих проблем вітчизняного перестрахового ринку є незадовільна якість послуг – про це свідчить низький рівень відшкодувань за договорами вихідного перестрахування. Тобто, перестрахування часто застосовується як інструмент перерозподілу грошових потоків або оптимізації податкових платежів. Така ситуація вимагає впровадження системи контролю за потенційно підозрілими операціями на ринку, до яких відносяться:

- укладання договорів перестрахування на очевидно не вигідних умовах для сторін таких договорів, істотні зміни основних умов договору впродовж короткого періоду часу;
- збільшення без очевидної необхідності перестрахової суми, установлені під час укладання договору;
- укладання договорів перестрахування страховиками, фінансовий стан яких є незадовільним;
- укладання договорів перестрахування на страхові суми, розмір яких не відповідає потенційному ризику;
- договір перестрахування укладається із страховиком/страховим посередником, який має місцезнаходження у країні, що є нетиповою для проведення перестрахування ризиків та із яким раніше не укладалися договори перестрахування;
- проведення фінансових операцій за договорами перестрахування за умови, що обсяг таких операцій істотно перевищує обсяги руху коштів за рахунками страховика за попередні періоди [73].

Невід'ємною складовою підвищення якості послуг на ринку перестрахування є розвиток сектору перестрахового посередництва. Високопрофесійні канали дистрибуції є запорукою залучення клієнтів та підтримки фінансового стану перестраховиків. Наразі ринок перестрахового посередництва не можна назвати прозорим – про це свідчить значна обмеженість статистичної інформації, що не лише ускладнює проведення аналізу діяльності перестрахових брокерів, а й

дискредитує їх становище в очах міжнародних партнерів. Саме тому вважаємо необхідним виокремлення окремого реєстру перестрахових брокерів із забезпеченням оновлення даних на періодичній основі та висвітленням інформації про:

- статус посередника – резидент/постійне представництво брокера-нерезидента;
- дату реєстрації в державному реєстрі посередників;
- види діяльності у перестрахованні;
- перелік перестраховиків, з якими працює посередник;
- інформацію щодо досвіду роботи;
- покликання на офіційний веб-сайт (якщо такий наявний).

Незважаючи на всі позитивні зрушення, слід враховувати, що інтеграція у міжнародний простір несе й окремі ризики для українських перестраховиків, серед яких – зростання конкуренції на ринку з приходом потужніших іноземних компаній. Аби недопустити банкрутства або поглинання українських компаній фінансово стійкішими партнерами необхідно приділити увагу не лише вдосконаленню державного регулювання, а й збільшенню місткості перестрахового ринку за рахунок мобілізації внутрішніх резервів. Для цього слід підтримати розвиток саморегулівних інституцій – а саме розглянути можливість створення перестрахових пулів за окремими видами ризиків.

Наразі в Україні не функціонує жоден перестраховий пул, проте механізм функціонування таких організацій уможливорює диверсифікацію портфеля ризиків кожним окремим перестраховиком та, водночас, утримання великих за обсягами ризиків за рахунок спільного фонду фінансових ресурсів. Завдяки участі в пулі перестраховики можуть не лише вирівняти витрати від страхових операцій, а й розширити свій портфель ризиків. Таким чином, участь в пулах є особливо результативною для перестраховиків:

- представників середнього бізнесу;
- які не є представниками відомих міжнародних фінансових груп;
- які лише починають ведення діяльності у сфері перестраховування;
- які прагнуть отримати досвід перестраховування нових видів ризиків.

На нашу думку, формування пулів перестраховування варто розпочати для найбільш типових та розповсюджених видів ризиків (автостраховування, страхування майна, страхування вантажів) для первинного налагодження механізму співпраці учасників та поступового переходу до перестраховування більш унікальних ризиків (страхування ризиків природних катастроф, терористичних ризиків, кібер-ризиків).

Додатковою перевагою для учасників пулу є напрацювання кола клієнтів та підвищення рівня їх довіри за умови якісного надання послуг. За рахунок залучення широкого кола суб'єктів функціонування пули забезпечують розбудову інфраструктури перестрахового ринку, що перешкоджає відтоку коштів за кордон. В ході створення таких об'єднань важлива залученість як самих перестраховиків, так і представників державного сектора, адже діяльність цих інституцій є підґрунтям не лише економічної, а й соціальної безпеки країни. Головним фактором ефективного функціонування пулу є забезпечення фінансової стійкості його учасників, тому ключовим аспектом на етапі організації діяльності є побудова налагодженої системи якісної андеррайтингової політики та врегулювання збитків.

В цілому, нові реалії організації міжнародного бізнесу в рамках поширення глобалізаційних тенденцій вимагають впровадження комплексу дій для інтеграції ринку перестраховування у світове середовище. Зокрема, необхідними є заходи щодо залучення іноземних інвестицій на вітчизняний ринок через активізацію вхідного перестраховування, підвищення якості послуг та інформаційно-аналітичного забезпечення інституту перестрахового посередництва, а також розширення місткості національного ринку з метою формування високих фінансових рейтингів вітчизняних перестраховиків та можливості конкурування з іноземними партнерами.

3.3. Використання інноваційних методів у просуванні перестрахового продукту

Трансформаційні процеси у сучасному економічному середовищі призводять до змін на світовому ринку страхування: з'являються більш складні види страхування, збільшуються обсяги операцій, розширюється спеціалізація та фінансові можливості страховиків. Оскільки розвиток перестраховування відбувається паралельно з розвитком страхового ринку, то перехід на якісно новий рівень організації процесів перестраховування вимагає реагування на трансформації страхового ринку, тож необхідним постає питання впровадження новітніх технологій, зокрема, інноваційних методів надання перестрахових послуг.

Новою формою здійснення операцій для вітчизняних перестраховиків є альтернативне перестраховування (альтернативне управління ризиком). За своєю суттю таке перестраховування включає низку способів перерозподілу фінансового та страхового ризиків, що виникають в процесі страхової діяльності, однак є відмінними від традиційних видів страхування [24, ст.164]. Альтернативне перестраховування застосовується при довготривалій страховій діяльності (більше одного року), коли збитки за своїм розміром є крупними, а ймовірність настання ризику досить низька. Тобто, страховик отримує можливість акумулювати отримані премії в окремому фонді та використовувати кошти для здійснення страхових відшкодувань у несприятливі періоди. У більш вузькому значенні поняття альтернативного перестраховування трактується як фінансове перестраховування, адже поєднує у собі ознаки двох договорів:

- договору класичного перестраховування – відбувається перерозподіл ризику з передачею відповідної частки страхової премії для перестраховика;
- кредитного договору – у договір включається категорія інвестиційного прибутку.

Таким чином, альтернативне перестраховування розширює можливості первинного страховика щодо покриття ризиків завдяки формуванню капіталу, що

використовується для покриття збитків разом зі страховими резервами. Альтернативні інструменти перестрахування класифікують за видами страхування та видами ризиків (табл. 3.1).

Таблиця 3.1

Види альтернативних інструментів передачі страхових ризиків

Класифікаційні ознаки		Вид страхування	
		non-life	Life
Види ризиків	Некатастрофічні ризики	Сек'юритизація	Фінансування шляхом переведення майбутнього доходу в капітал: Сек'юритизація вбудованої вартості (embedded value securitization)
	Катастрофічні ризики	Облігації катастроф (cat bonds) Сайдкари (sidecars) Варанти збитків страхової галузі (insurance loss warranty)	Облігації екстремальної захворюваності (morbidity bonds) Облігації екстремальної смертності (mortality bonds)

Джерело: [74].

До альтернативних інструментів перестрахування, що знаходить застосування як у ризикових видах страхування, так і у страхуванні життя, належить сек'юритизація. Цей метод забезпечує трансформацію частини фінансових активів суб'єкта господарювання у високоліквідні інструменти ринку капіталу.

Механізм сек'юритизації передбачає передачу частини ризику та, відповідно, премії від страховика до перестрахової компанії на основі заключеного договору. При цьому, перестраховик виступає в ролі спеціально створеної юридичної особи – Special Purpose Vehicle (SPV), що з метою фінансування операцій проводить емісію цінних паперів (боргових зобов'язань), забезпечених отриманими від страховика активами (рис. 3.1).

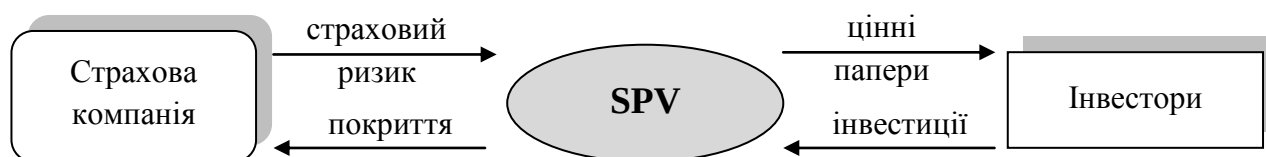

Рис. 3.1. Базова структура сек'юритизації зобов'язань страхової компанії [75]

Обов'язковим етапом сек'юритизації є викуп випущених перестраховиком (Special Purpose Vehicle) цінних паперів (боргових зобов'язань) інвесторами та, таким чином, залучення додаткових коштів в оборот. Отримані кошти акумулюються на резервному рахунку та надалі вкладаються у безризикові інструменти фондового ринку, зокрема, державні цінні папери та корпоративні цінні папери [24, ст. 165]. Визначений відсоток інвестиційного доходу сплачується інвесторам. Однак, завжди наявний ризик настання страхового випадку впродовж терміну обігу емітованих цінних паперів – якщо розмір збитків є більшим, ніж попередньо визначений граничний показник, то виплата відсотків та/або основної суми боргу на користь інвесторів припиняється, а фонд коштів спрямовується на погашення збитків. Якщо ж страховий випадок не настає, то на користь інвесторів відбувається виплата вкладених коштів, дивідендів від вкладень у безризикові цінні папери та частини страхової премії, переданої від страховика до Special Purpose Vehicle, аж до закінчення терміну обігу емітованих боргових зобов'язань.

Як бачимо, основними суб'єктами сек'юритизації є:

- страховик (спонсор);
- спеціалізована перестрахова компанія (Special Purpose Vehicle – SPV);
- інвестори.

У ролі страховиків (спонсорів) сек'юритизаційних угод найчастіше виступають лідери міжнародного ринку страхування та перестраховування ("Swiss Re", "Munich Re"). Покупцями емітованих боргових зобов'язань, як правило, є великі інституційні інвестори (банки, інвестиційні фонди, страхові компанії). Окрім основних учасників, на організаційному етапі або в подальшому за необхідності можуть бути залучені й інші спеціалізовані установи, зокрема, інвестиційні банки, рейтингові агенції, юридичні та аудиторські компанії тощо.

Оскільки за своїм змістом сек'юритизація – багатоетапний процес, то ключова роль у ньому відводиться спеціалізованому перестраховику. Special Purpose Vehicle як «пасивна» фінансова компанія не займається жодним видом комерційної діяльності та виключно утримує активи та ризики первинного страховика за рахунок здійснення комплексу фінансових операцій на фондовому ринку. Special Purpose

Vehicle та страхова компанія є окремими незалежними юридичними особами й не несуть відповідальності за дії один одного – завдяки цьому реалізується принцип захисту не лише переданих на сек'юритизацію активів від ймовірного банкрутства страхової (материнської) компанії, а й коштів інвесторів від потенційної неплатоспроможності спонсора.

Зважаючи на можливість застосування сек'юритизації лише при довготривалій співпраці вважаємо за доцільне розглядати цей інструмент як спосіб стратегічного управління активами страховика. Сек'юритизація представляє вигоду як для страховика шляхом гарантування для нього перестрахового покриття, так і для інвестора – у формі прибутку на вкладений капітал, адже дохідність цінних паперів, що «прив'язані» до страхових ризиків (ILS або insurance-linked securities) є значно вищою за середньоринкову. Попри значний розмір потенційних збитків, ймовірність настання ризиків є незначною – це й зумовлює економічну доцільність такого методу просування перестрахових продуктів.

Важливо, що потенційний прибуток інвесторів напряду залежить від якості активів страховика, тож перестрахова установа має володіти необхідним рівнем платоспроможності для виконання зобов'язань перед усіма залученими суб'єктами угоди. Така можливість досягається шляхом дотримання ряду принципів:

- активи спеціального перестраховика в будь-який момент часу повинні бути рівними або перевищувати визначений сумарний обсяг переданої їй страхової відповідальності спонсора – умова повного фінансування ("fully funded condition");
- акумулювання активів спеціального перестраховика здійснюється на окремому резервному (трастовому) рахунку, відносно до якого спонсорська компанія (страховик чи перестраховик) є бенефіціаром (вигодоотримувачем) - принцип забезпеченості [76].

Універсальність механізму сек'юритизації дозволяє застосовувати його при управлінні ризиками катастрофічних масштабів – такі операції забезпечуються шляхом емітування спеціальною перестраховою установою облігацій катастроф. Катастрофічні бонди використовуються з метою передачі на фінансовий ринок

ризиків щодо настання катастрофічних подій (ураганів, землетрусів, вивержень вулканів). Ключовими характеристиками таких облігацій є:

- довготривалий термін використання (більше 15 років);
- нижчий розмір витрат на проведення трансакцій порівняно із класичним перестрахуванням;
- низька пов'язаність з ринковим ризиком, що дозволяє використати цінний папір як інструмент хеджування [24, ст. 166].

Залежно від специфіки граничних показників, застосовуваних для визначення порядку сплати відшкодування, облігації катастроф поділяються на види:

- компенсаційні – виплата відшкодування страховій компанії є напряму залежною від розміру її збитків через настання певної страхової події.
- некомпенсаційні (індексні) – граничний показник залежить від параметра, який не пов'язаний безпосередньо з фінансовим результатом страховика (фізичні характеристики надзвичайної ситуації, змодельована на основі спеціальної моделі величина збитків страховика, розмір збитків в цілому по галузі) [76].

Подібним до сек'юритизації механізмом диверсифікації страхових ризиків є "сайдкари" (reinsurance sidecars чи sidecars). Сайдкар – спеціалізований перестраховик, що утворюється при страховій компанії. Сайдкар, з одного боку, переймає в перестрахування катастрофічні ризики, з іншого боку, виступає суб'єктом фондового ринку, тобто, проводить емісію цінних паперів та розміщує їх серед інвесторів. Обслуговує така установа лише компанію-засновника – це і є ключовою відмінністю методу від інструменту сек'юритизації. Сайдкари виконують роль допоміжних установ та володіють низкою характеристик:

- обмежений термін функціонування (зазвичай до 2-х років);
- відсутній штат працівників;
- співпраця лише з одним цедентом;
- можлива участь у всіх ризиках страховика-засновника;
- використовується квотний вид перестрахування за договорами [77].

До групи інструментів альтернативного перестрахування ризиків ринку non-life належать варанти збитків страхової галузі (insurance loss warranty). Як різновид

опціону, варант страхових збитків належить до похідних цінних паперів (деривативів) та має форму сертифіката. Реалізація варанта не потребує створення допоміжних структур для заключення угоди, а здійснюється безпосередньо між двома учасниками: страховою компанією (як покупцем варанта) та продавцем варанта:

1. Страхова компанія здійснює викуп варанта, сплачуючи на користь продавця визначену частку страхової премії.
2. Умовами контракту визначається граничний показник, пов'язаний з рівнем збитковості певного сегменту страхового ринку внаслідок реалізації катастрофічного ризику.

Подальша реалізація угоди варанта збитків страхової галузі можлива за двома сценаріями:

- 1) збитковість перевищує визначений граничний показник – продавець варанта виплачує на користь страховика передбачену контрактом суму відшкодування;
- 2) збитковість не перевищує визначений граничний показник – страховик не отримує відшкодування.

Варто зазначити, що договором купівлі-продажу варанта може бути визначено декілька граничних показників класифікації катастрофічної події та, відповідно, співвідносних розмірів виплат.

Впровадження альтернативних методів диверсифікації ризиків відбувається й у сегменті страхування життя – з метою підвищення рентабельності власного капіталу та адаптації до трансформацій ринку страховики використовують техніку сек'юритизації вбудованої вартості активів, яка дозволяє цеденту монетизувати значну частину вартості капіталу. Окрім цього, реалізація таких катастрофічних ризиків, як, наприклад, різке підвищення рівня смертності в результаті природних катастроф або пандемій, може спричинити потенційну загрозу падіння рівня платоспроможності прямого страховика. Тому сек'юритизація ризиків смертності (за рахунок облігацій екстремальної смертності – mortality bonds) та ризиків довголіття (за рахунок облігацій екстремальної захворюваності – morbidity bonds)

виконує таку ж функцію для страхових компаній типу life, що й облігації катастроф та сайдкари на ринку ризикових видів страхування, – а саме передачу страхових ризиків на ринки капіталу [78].

Слід підкреслити, що альтернативні інструменти перестрахування на ринку life активно застосовуються в США та Канаді – це зумовлено світовим лідерством регіону як за операціями перестрахового покриття, так і за рівнем розвитку технологій. Зважаючи на сучасний стан ринку вітчизняного перестрахування життя, малі обсяги операцій, відсутність теоретичних напрацювань в цьому напрямку, вважаємо, що можливості імплементації таких інструментів суттєво обмежені на сучасному етапі та вимагають аналізу ринкової кон'юнктури та налагодження базових механізмів реалізації перестрахового захисту. Натомість, актуальним для України є покриття катастрофічних ризиків за рахунок облігацій катастроф: паводки в Закарпатській та Львівській областях, аварія на Чорнобильській АЕС підтверджують наявність високонебезпечних ризиків, багато з яких спричинені техногенною діяльністю.

Отже, впровадження інноваційних послуг на ринку перестрахування є вимогою часу. Розширення фондового ринку в світовому масштабі та його зближення із страховим сектором дало поштовх організації нових механізмів трансферу ризику та формуванню інструментів альтернативного перестрахування. Такі методи управління фінансами страхової компанії пов'язані з специфічними характеристиками страхової діяльності, а саме – ймовірнісним характером відшкодувань, високим відсотком дохідності за цінними паперами, "прив'язаними до ризику", проте великими розмірами збитків при настанні катастрофічних ризиків. Використання інноваційних перестрахових послуг сприятиме формуванню додаткового джерела покриття ризиків, зміцненню фінансової бази та посиленню позицій вітчизняних перестраховиків на міжнародному ринку. Проте імплементація інновацій на вітчизняному ринку перестрахування має бути розпочата після налагодження та стабілізації механізму класичного перестрахування, наукового аналізу та визначення правових особливостей регулювання такої діяльності.

ВИСНОВКИ

На сучасному етапі основними передумовами розвитку перестрахування в Україні є посилення конкуренції, вплив глобалізаційних тенденцій, а також поява масштабних, катастрофічних ризиків, що вимагають від страховиків формування управлінської стратегії стимулювання бізнесу з метою гарантування платоспроможності на довготривалу перспективу. За таких умов перестрахування набуває важливого значення як інструмент впливу на фінансову стійкість страхових компаній, який слід розглядати як на макро-, так і на мікрорівні, тобто, і як складову внутрішньої політики страховика, а також і як законодавчо регламентований процес, що визначається особливими умовами ліцензування та характером проведення операцій.

Оскільки процесу перестрахування передуює первинне страхування ризику, тому спільною для них є саме функція щодо перерозподілу ризику. Поряд із цим перестрахування виконує ряд додаткових функцій, виступаючи важелем захисту, збалансування та розширення портфеля страховика.

Ринок перестрахування функціонує на основі встановлених принципів, а також під впливом зовнішнього середовища. Особливість перестрахового ринку полягає в поєднанні державного регулювання та нагляду, а також функціонування саморегулівних організацій і посередників, що супроводжують процес укладання угод на ринку. Наведені елементи інституційного середовища ринку перестрахування, які наділені певними функціями формують не лише організаційну структуру, а й інфраструктуру ринку перестрахування.

Становлення вітчизняного перестрахування тісно пов'язаний із розвитком нормативно-правової бази. На основі систематизації трансформаційних перетворень в сфері державного регулювання виокремлено 4 етапи розвитку перестрахування в Україні: I етап (1993-1995 роки) характеризувався зародженням ринку перестрахування; II етап (1996-2004 роки) – подальша розробка базових нормативно-правових актів, впорядкування відносин на ринку; III етап (2005-2007

роки) – нарощення обсягів ринку перестрахування; IV етап (2008 рік - до сьогодні) – становлення класичного перестрахування під впливом глобалізаційних тенденцій.

Аналіз показників розвитку перестрахування дав можливість визначити особливість позиціонування перестрахування на страховому ринку України. Визначено закономірність підвищення концентрації та, відповідно, конкуренції на страхових ринках типів life та non-life. Серед позитивних тенденцій слід відмітити нарощення загальної вартості активів страховиками та поступове зростання загальної нетто-місткості на ринку. Це є позитивним моментом, оскільки створює передумови до розширення обсягів перестрахових послуг.

В ході проведеного аналізу вхідного та вихідного перестрахування встановлено, що в структурі вихідного перестрахування на платежі резидентам припадало в середньому за досліджуваний період 78% загальної суми премій, натомість, у структурі виплат основну частку займають відшкодування за договорами з нерезидентами. У 2019 році індикатор рівня виплат за договорами вихідного перестрахування з резидентами склав 2,2%, а з нерезидентами – 67,0%. Ці показники свідчать про те, що існує більша надійність та якість надання перестрахових послуг іноземними партнерами порівняно з вітчизняними компаніями, а також можливість використання перестрахових операцій з резидентами для оптимізації грошових потоків. Негативним аспектом розвитку перестрахування є той факт, що вхідне перестрахування в Україні є малорозвиненим на сучасному етапі, обсяги як премій, так і виплат поступаються вихідному перестрахуванню.

Дослідження тенденцій в галузі перестрахового посередництва показало, що співвідношення страхових (перестрахових) брокерів до страхових компаній у 2015-2019 рр. зросло від 13,8% до 26,2%, однак за участю посередників проводилося укладання договорів лише на ринку non-life. Дана ситуація дозволяє стверджувати про те, що ринок українського перестрахування, включно з посередницькою діяльністю, наразі перебуває на етапі становлення та є низькоконкурентним і малопривабливим для іноземних компаній.

Отримані результати дослідження становлення та розвитку перестрахування в Україні дали можливість визначити та окреслити такі шляхи для вдосконалення його та нарощення потужностей в майбутньому: в ході державного управління застосовувати змішану модель розвитку ринку перестрахових відносин із акцентом на поєднанні прямих та непрямих регулятивних методів; постійно розглядати можливості інтеграції вітчизняного перестрахування у міжнародну світову спільноту через інтеграцію українського та європейського законодавства, підвищення якості послуг, імплементацію системи контролю за потенційно підозрілими перестраховими операціями та застосування інноваційних методів у просуванні перестрахового продукту.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Павловська О.В., Філімонова В.О. Фінансова стійкість страхової компанії та критерії її забезпечення. *Ефективна економіка*, 2015. № 6. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4130> (дата звернення: 27.07.2020).
2. Челишева Т.В., Кононова Т.С. Фінансова стійкість страхової компанії та умови її забезпечення. URL: http://www.rusnauka.com/18_ADEN_2013/Economics/3_141696.doc.htm (дата звернення: 27.07.2020).
3. Гусак А. С. Перестраховання та його роль у підвищенні корпоративної відповідальності страхового бізнесу. *Економічний аналіз: зб. наук. праць*. Тернопільський національний економічний університет; редкол.: В. А. Дерій та ін. – Тернопіль: Видавничо-поліграфічний центр ТНЕУ «Економічна думка», 2015. Том 19. № 1. С. 178-183.
4. Говорушко Т.А., Стецюк В.М. Страхування. Видавництво "Магнолія 2006" URL: https://pidruchniki.com/1635070664338/strahova_sprava/strahuvannya (дата звернення: 27.07.2020).
5. Орланюк-Малицька Л.А. Страхування. URL: https://stud.com.ua/8439/strahova_sprava/strahuvannya (дата звернення: 31.07.2020)
6. Базилевич В.Д. Страхування: Підручник. За ред. В.Д. Базилевича. К.: Знання, 2008. 1019с.
7. Шумелда Я.П. Страхування: навч. посіб. Видання друге, розширене. К.: Міжнародна агенція "БІЗОН", 2007. 384с.
8. Камынкина М.Г., Солнцева Е.Е. Перестрахование. Практическое руководство для страховых компаний. М., 1994. 137с.
9. Пфайффер К. Введение в перестрахование. К. Пфайффер. М.: Анкил, 2000. 155с.
10. Машина Н.І. Міжнародне страхування: Навчальний посібник. К.: Центр навчальної літератури, 2006. 504 с.

- 11.Плиса В.Й. Страхування : навч. посібн. К. : Каравела, 2005. 392 с.
- 12.Основы страховой деятельности : учеб. Отв. ред. проф. Т. А. Федорова. М. : Издательство БЕК, 2001. 749 с.
- 13.Супрун Л.В. Поняття перестраховальної діяльності та перестрахової компанії. *Наукові записки*. Том 53. Юридичні науки, 2006. С.101-104.
- 14.Вержбицкая П. Некоторые теоретические аспекты перестрахования. *Финансы*. 1998. №12. С.35-37.
- 15.Марчева І.А. Страхування. URL: <http://epi.cc.ua/strahovanie.html> (дата звернення: 05.08.2020).
- 16.Ротова Т.А. Страхування: навч. посіб. 2-ге вид. переробл. та допов. К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2006. 400с.
- 17.Дахно І.І. Міжнародне приватне право : навч. посібн. К.: Центр учбової літератури, 2008. 316 с.
- 18.Кнейслер О.В. Ідентифікація та графічна інтерпретація структури перестраховувального ринку. *Світ фінансів*. 2013. №1. С. 162–169.
- 19.Постникова И. Ю. Теория перестрахования : моногр. М. : ОАО “Московская типография “Транспечать”, 2009. 144 с.
- 20.Артамонов А. П., Дедиков С. В. Экономическая природа перестрахования. *Финансы*. 2010. № 10. С. 45–50.
- 21.Маруженко Д. С. Концептуальні засади визначення перестраховання як специфічної фінансової послуги. *Наукові праці НДФІ*. 2007. Вип. 2. С. 181-194. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npdfi_2007_2_21 (дата звернення: 30.07.2020).
- 22.Маліновська, Я. О. Соціальна відповідальність бізнесу в Україні: етапи становлення. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2008. Вип. 18. С. 200-204.
- 23.Про страхування: Закон України від 07.03.1996. № 85/96-ВР. Дата оновлення: 03.07.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/85/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 05.08.2020).

- 24.Третяк К.В. Ринок перестрахування в Україні: Формування та перспективи розвитку : дис. ... канд. ек. наук : 08.00.08 / Київський національний економічний університет імені В.Гетьмана. Київ, 2016. 251 с.
- 25.Вовчак О.Д. Страхова справа. Підручник. URL: https://pidruchniki.com/1584072020844/strahova_sprava/strahova_sprava (дата звернення: 05.08.2020).
- 26.Братюк В.П., Мешко В.В. Перестрахування в Україні. *Економіка управління національним господарством.*: Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського. 2016 р. № 10. С. 144-147.
- 27.Генеральна угода про торгівлю послугами. Прийняття від 15.04.1994. Верховна Рада України. Офіційний сайт. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/981_017#Text (дата звернення: 08.08.2020).
- 28.List of NACE codes. Official page of European Comission. URL: https://ec.europa.eu/competition/mergers/cases/index/nace_all.html (дата звернення: 08.08.2020).
- 29.Класифікація видів економічної діяльності. Держстат України. Офіційний сайт. URL: <http://kved.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 10.08.2020).
- 30.Козьменко О. В., Козьменко С.М., Васильєва Т.А. Страховий і перестраховий ринки в епоху глобалізації: монографія. Суми: Університетська книга, 2011. 388 с.
- 31.Базанов А. Н. Белінська Л.В., Власов П.А. Страхование: учебник. М.: ТК Велби, Из-во Проспект, 2007. 432 с.
- 32.Козьменко О.В. Страховий ринок України у контексті сталого розвитку : монографія. Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ», 2008. 350 с.
- 33.Таркуцяк А.О. Страхові послуги: навч. посібник. К.: вид-во Європ. унів-ту, 2004. 584 с.
- 34.Филонюк А.Ф., Залетов А.Н. Страховая индустрия Украины: стратегия развития : монография. К.: Международная агенция «БИЗОН», 2008. 448 с.

- 35.Кнейснер О.В. Ринок перестрахування України: теоретико-методологічні домінанти формування та пріоритети розвитку : монографія. К. : Центр учбової літератури, 2012. 416 с.
- 36.Федько В.П., Федько Н.Г. Инфраструктура товарного рынка: учебник. Ростов-на-Дону: 2000.
- 37.Матвійчук О.В. Теоретичні підходи до визначення інфраструктури ринку страхових послуг. *Науковий вісник Академії муніципального управління*, № 12, 2012. С. 243-249. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvamu_ekon_2012_12_33 (дата звернення: 12.08.2020).
- 38.Бойко А.О. Перестрахування як механізм забезпечення фінансової стійкості перестрахової компанії : дис. ... канд. ек. наук : 08.00.08 / Українська академія банківської справи Національного банку України. Суми, 2011. 274 с.
- 39.Інформація про результати діяльності інституту громадянського суспільства об'єднання "Ядерний страховий пул" URL: <https://nfp.gov.ua/files/docs/grom-rada/2019/doc/2-2.pdf> (дата звернення: 12.08.2020).
- 40.Про особливості страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою: Закон України від 09.02.2012. № 4391-VI. Дата оновлення: 01.07.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4391-17#Text> (дата звернення: 12.08.2020).
- 41.Моторне (транспортне) бюро України. Офіційний сайт. URL: <http://www.mtsbu.ua/ua/> (дата звернення: 14.08.2020).
- 42.Третяк К.В. Поняття ринку перестрахування та його організаційні засади. *Фінанси, облік і аудит*, № 1. 2014. С. 141-153. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Foa_2014_1_13 (дата звернення: 14.08.2020).
- 43.Александрова М. М. Страхування : навч. посіб. К. : ЦУЛ, 2002. 208 с.
- 44.Страхування : підручник / С.С. Осадець та ін. 2-ге вид. К.: КНЕУ, 2002. 599 с.
- 45.Прокоф'єва О. В. Сутність ринку перестрахування та особливості його формування. *Фінансові послуги*, № 2, 2017. С. 38-41. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/finu_2017_2_10 (дата звернення: 14.08.2020).

- 46.Фурман В. М. Страхування: теоретичні засади та стратегія розвитку : монографія. К.: КНЕУ, 2005. 306 с.
- 47.Кнейслер О.В. Новітня парадигма формування ринку перестрахування України : дис. ... д-ра екон. наук : 08.00.08. Тернопіль, 2013. 486 с.
- 48.Волошина А. В. Фактори розвитку перестрахування в Україні. *Страхова справа*, № 1 (29), 2008. С. 43-44.
- 49.Третьак К.В. Аналіз факторів впливу на розвиток українського ринку перестрахування. *Наука і сучасність: виклики глобалізації. Частина I (Економічні науки)*: зб. наукових праць Міжнародної конференції Центру наукових публікацій. Київ, 2013. С. 144-146.
- 50.Плиса В. Й., Плиса З.П. Модель державного регулювання страхового ринку в Україні. *Науковий вісник НЛТУ України*, №20.10, 2010. С. 209-215.
- 51.Про страхування: Декрет Кабінету міністрів України від 10.05.1993. № 47-93. Верховна Рада України. Офіційний сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/47-93#Text> (дата звернення: 14.08.2020).
- 52.Про затвердження Положення Про порядок здійснення операцій з перестрахування: Постанова Кабінету Міністрів України від 24.10.1996 р. № 1290. Верховна рада України. Офіційний сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1290-96-%D0%BF#Text> (дата звернення: 15.08.2020).
- 53.Програма розвитку страхового ринку України на 2001-2004 рр. Верховна рада України. Офіційний сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/98-2001-%D0%BF#Text> (дата звернення: 15.08.2020).
- 54.Річні звіти Нацкомфінпослуг. Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг. Офіційний сайт. URL: <https://www.nfp.gov.ua/ua/Richni-zvity-Natskomfinposluh.html> (дата звернення: 15.08.2020).
- 55.Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення функцій із державного регулювання ринків фінансових послуг: Закон України

- від 12.10.2019. № 79-IX. Дата оновлення: 28.04.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/79-20#Text> (дата звернення: 15.08.2020).
56. Підсумки діяльності страхових компаній за 2015 рік. Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг України. Офіційний сайт. URL: https://www.nfp.gov.ua/files/DepFinMon/zvitni_dani/sk_%202015.pdf (дата звернення: 15.08.2020).
57. Підсумки діяльності страхових компаній за 2016 рік. Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг України. Офіційний сайт. URL: https://www.nfp.gov.ua/files/sk_%202016.pdf (дата звернення: 15.08.2020).
58. Підсумки діяльності страхових компаній за 2017 рік. Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг України. Офіційний сайт. URL: https://www.nfp.gov.ua/files/OgliadRinkiv/SK/2017_rik/sk_%202017.pdf (дата звернення: 15.08.2020).
59. Підсумки діяльності страхових компаній за 2018 рік. Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг України. Офіційний сайт. URL: https://www.nfp.gov.ua/files/OgliadRinkiv/SK/2018_rik/2018/sk_%202018.pdf (дата звернення: 15.08.2020).
60. Підсумки діяльності страхових компаній за 2019 рік. Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг України. Офіційний сайт. URL: https://www.nfp.gov.ua/files/OgliadRinkiv/SK/sk_2019.pdf (дата звернення: 15.08.2020).
61. Консолідовані звітні дані страхового ринку за 2015-2019 роки. Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг України. Офіційний сайт. URL: <https://www.nfp.gov.ua/ua/Konsolidovani-zvitni-dani.html> (дата звернення: 15.08.2020).
62. Юлдашев Р. Т. Страховий бізнес: слов.-справ. М.: АНКІЛ, 2005. 563 с.

63. Волошина А. Прозорість і перспективність українського ринку перестрахування. *Страхова справа*, №1(21), 2006. URL: <https://forinsurer.com/public/06/01/21/2834> (дата звернення: 16.08.2020).
64. Грабовецький Б. Є. Економічний аналіз: навчальний посібник. К.: « Центр учбової літератури», 2009. 256 с.
65. Про затвердження Положення про реєстрацію страхових та перестрахових брокерів і ведення державного реєстру страхових та перестрахових брокерів: Розпорядження Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України від 28.05.2004 №736. Дата оновлення: 07.03.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0801-04#Text> (дата звернення: 16.08.2020).
66. Про затвердження форми повідомлення страхового та/або перестрахового брокера-нерезидента про намір здійснювати діяльність на території України та Порядку заповнення форми повідомлення страхового та/або перестрахового брокера-нерезидента про намір здійснювати діяльність на території України: Розпорядження Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України від 27.10.2008. №1030/15721. Дата оновлення: 19.10.2018. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1030-08#Text> (дата звернення: 16.08.2020).
67. Інформація про посередницькі послуги у страхуванні та/або перестрахуванні за 2015-2019 роки. Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг України. Офіційний сайт. URL: <https://www.nfp.gov.ua/ua/Informatsiia-pro-poserednytski-posluhy-u-strakhuvanni-taabo-perestrakhuvanni.html> (дата звернення: 16.08.2020).
68. Національний банк забезпечив безперебійність регулювання ринків небанківських фінансових послуг після 1 липня. Національний банк України. Офіційний сайт. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/natsionalniy-bank-zabezpechiv-bezperebiynist-regulyuvannya-rinkiv-nebankivskih-finansovih-poslug-pislya-1-lipnya> (дата звернення: 20.08.2020).
69. Біла книга "Майбутнє регулювання ринку страхування в Україні". Національний банк України. Київ, 2020. 28 с. URL:

- <https://bank.gov.ua/ua/news/all/bila-kniga-maybutnye-regulyuvannya-rinku-strahuvannya> (дата звернення: 21.08.2020).
70. *World insurance: the great pivot east continues*: №3, 2019. Swiss Re Institute. URL: https://www.swissre.com/dam/jcr:b8010432-3697-4a97-ad8b-6cb6c0aese33/sigma3_2019_en.pdf (дата звернення: 25.08.2020).
71. Rating Services. AM Best. Official page. URL: <http://www3.ambest.com/reinsurance/default.asp> (дата звернення: 25.08.2020).
72. Стратегія розвитку сфери фінансових послуг до 2025 року. Національний банк України. Офіційний сайт. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Strategy_FS_2025.pdf?v=4 (дата звернення: 26.08.2020).
73. Про затвердження Положення про здійснення банками фінансового моніторингу: постанова НБУ від 19.05.2020. № 65. URL: https://bank.gov.ua/ua/legislation/Resolution_19052020_65 (дата звернення: 25.08.2020).
74. Гаспарян Л., Заїць К. Особливості фінансового перестрахування та альтернативного трансферу ризику як інновації для вітчизняного страхового ринку. ДВНЗ "КНЕУ ім. В. Гетьмана". URL: <http://pck.kneu.edu.ua/?p=113> (дата звернення: 27.08.2020).
75. Полчанов А.Ю. Перспективи сек'юритизації у страховій галузі України. URL: <http://hdl.handle.net/123456789/1541> (дата звернення: 30.08.2020).
76. Козьменко О.В., Козьменко С.М., Васильєва Т.А. та ін. Страховий і перестраховий ринки в епоху глобалізації: монографія. Суми : Університетська книга, 2011. 388 с. URL: <https://economuch.com/osnovyi-finansov-ekonomika/osoblivosti-pobudovi-sekyuritizatsiynih-55953.html> (дата звернення: 30.08.2020)
77. Козьменко О.В., Пахненко О.М. Використання інструментів фінансового ринку як альтернативного механізму перестрахування. *Вісник Української академії банківської справи*. № 1, 2010. С. 114-118. URL:

<http://masters.donntu.org/2013/fknt/khazieva/library/article5.htm> (дата звернення: 30.08.2020)

78. Life insurance securitization. National Association of Insurance Commissioners.

Дата оновлення: 02/20/2020. URL: https://content.naic.org/cipr_topics/topic_life_insurance_securitization.htm (дата звернення: 30.08.2020)

ДОДАТОК А

Динаміка обсягу та частки премій вихідного перестраховування у валових страхових преміях на страховому ринку
України у 2015-2019 рр.

Показник	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.	Абсолютний приріст				Темп приросту, %			
						2016- 2015	2017- 2016	2018- 2017	2019- 2018	2016- 2015	2017- 2016	2018- 2017	2019- 2018
Валові страхові премії (млн. грн.), у тому числі:	29736,0	35170,3	43431,8	49367,5	53001,2	5434,3	8261,5	5935,7	3633,7	18,3	23,5	13,7	7,4
– страхування життя	2186,6	2756,1	2913,7	3906,1	4624,0	569,5	157,6	992,4	717,9	26,0	5,7	34,1	18,4
– види страхування інші, ніж страхування життя	27549,4	32414,2	40518,1	45461,4	48377,2	4864,8	8103,9	4943,3	2915,8	17,7	25,0	12,2	6,4
Обсяг премій, переданих у перестраховування (млн. грн.), у тому числі:	9911,3	12668,7	18333,6	17940,7	16713,4	2757,4	5664,9	-392,9	-1227	27,8	44,7	-2,1	-6,8
– страхування життя	58,6	77,1	88,8	100,4	121,0	18,5	11,7	11,6	20,6	31,6	15,2	13,1	20,5
– види страхування інші, ніж страхування життя	9852,7	12591,6	18244,8	17840,3	16592,4	2738,9	5653,2	-404,5	-1248	27,8	44,9	-2,2	-7,0
Частка перестрахових премій у валових страхових преміях (%), у тому числі:	33,3	36,0	42,2	36,3	31,5	2,7	6,2	-5,9	-4,8	–	–	–	–
– страхування життя	2,7	2,8	3,0	2,6	2,6	0,1	0,3	-0,5	0,0	–	–	–	–
– види страхування інші, ніж страхування життя	35,8	38,8	45,0	39,2	34,3	3,1	6,2	-5,8	-4,9	–	–	–	–

Джерело: розраховано автором на основі звітності Нацкомфінпослуг [56-61]

ДОДАТОК Б

Динаміка обсягу та частки виплат вихідного перестраховування у валових страхових виплатах на ринку страхування України у 2015-2019 рр.

Показник	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.	Абсолютний приріст				Темп приросту, %			
						2016-2015	2017-2016	2018-2017	2019-2018	2016-2015	2017-2016	2018-2017	2019-2018
Валові страхові виплати (млн. грн.), у тому числі:	8100,5	8839,5	10536,8	12863,4	14338,8	739,0	1697,3	2326,6	1475,4	9,1	19,2	22,1	11,5
– страхування життя	491,6	418,3	556,3	704,9	575,9	-73,3	138	148,6	-129	-14,9	33,0	26,7	-18,3
– види страхування інші, ніж страхування життя	7608,9	8421,2	9980,5	12158,5	13762,9	812,3	1559,3	2178	1604,4	10,7	18,5	21,8	13,2
Виплати, компенсовані перестраховиками (млн. грн.), у тому числі:	1345,8	1233,2	1208,2	2459,0	2508,2	-112,6	-25	1250,8	49,2	-8,4	-2,0	103,5	2,0
– страхування життя	48,0	52,6	49,6	62,2	82,0	4,6	-3	12,6	19,8	9,6	-5,7	25,4	31,8
– види страхування інші, ніж страхування життя	1297,8	1180,6	1158,6	2396,8	2426,2	-117,2	-22	1238,2	29,4	-9,0	-1,9	106,9	1,2
Частка перестрахових виплат у валових страхових виплатах (%), у тому числі:	16,6	14,0	11,5	19,1	17,5	-2,7	-2,5	7,6	-1,6	–	–	–	–
– страхування життя	9,8	12,6	8,9	8,8	14,2	2,8	-3,7	-0,1	5,4	–	–	–	–
– види страхування інші, ніж страхування життя	17,1	14,0	11,6	19,7	17,6	-3,0	-2,4	8,1	-2,1	–	–	–	–

Джерело: розраховано автором на основі звітності Нацкомфінпослуг [56-61]

ДОДАТОК В

Динаміка укладання договорів перестрахування з перестраховиками-резидентами за участі перестрахових брокерів в Україні у 2015-2019 рр.

Показник	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.	Абсолютний приріст				Темп приросту, %			
						2016-2015	2017-2016	2018-2017	2019-2018	2016-2015	2017-2016	2018-2017	2019-2018
Кількість укладених договорів перестрахування, шт.	138	85	148	143	128	-53	63	-5	-15	-38,4	74,1	-3,4	-10,5
Перестрахові платежі, отримані перестраховиками-резидентами, тис. грн.	5574,1	10579,0	17223,3	29674,2	12660,4	5004,9	6644,3	12450,9	-17013,8	89,8	62,8	72,3	-57,3
Середній розмір перестрахового платежу, отриманого перестраховиком-резидентом, тис. грн	40,4	124,5	116,4	207,5	98,9	84,1	-8,1	91,1	-108,6	208,1	-6,5	78,3	-52,3
Страхові виплати, компенсовані перестраховиками-резидентами, тис. грн	0,0	0,0	0,0	63,9	3161,4	0	0	63,9	3097,5	–	–	–	4847,4

Рівень виплат, %	–	–	–	0,22	25,0	–	–	–	24,8	–	–	–	–
Величина комісійної винагороди, отриманої перестраховим брокером, тис. грн.	1117,4	913,4	1627,2	2392,6	2553,0	-204	713,8	765,4	160,4	-18,3	78,1	47,0	6,7
Рівень комісійної винагороди, отриманої перестраховим брокером, %	20,0	8,6	9,4	8,1	20,2	-11,4	0,8	-1,4	12,1	–	–	–	–

Джерело: розраховано автором на основі звітності Нацкомфінпослуг [67]

ДОДАТОК Д

Динаміка укладання договорів перестрахування з перестраховиками-нерезидентами за участі перестрахових брокерів в Україні у 2015-2019 рр.

Показник	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.	Абсолютний приріст				Темп приросту, %			
						2016-2015	2017-2016	2018-2017	2019-2018	2016-2015	2017-2016	2018-2017	2019-2018
Кількість укладених договорів перестрахування, шт.	307	313	318	274	258	6	5	-44	-16	2,0	1,6	-13,8	-5,8
Перестрахові платежі, отримані перестраховиками-резидентами, тис. грн.	826442,9	1230805,7	1059811	1111271,6	920723,3	404362,8	-170995	51460,7	-190548	48,9	-13,9	4,9	-17,1
Середній розмір перестрахового платежу, отриманого перестраховиком-резидентом, тис. грн	2692,0	3932,3	3332,7	4055,7	3568,7	1240,3	-599,5	723,0	-487,0	46,1	-15,2	21,7	-12,0
Страхові виплати, компенсовані перестраховиками-резидентами, тис. грн	213390,7	23355,6	131855,0	346212,5	146316,5	-190035	108499,4	214357,5	-199896	-89,1	464,6	162,6	-57,7
Рівень виплат, %	25,82	1,90	12,44	31,15	15,89	-23,9	10,5	18,7	-15,3	—	—	—	—

Величина комісійної винагороди, отриманої перестраховим брокером, тис. грн.	22941,9	23780,3	25992,4	29449,7	34618,3	838,4	2212,1	3457,3	5168,6	3,7	9,3	13,3	17,6
Рівень комісійної винагороди, отриманої перестраховим брокером, %	2,8	1,9	2,5	2,7	3,8	-0,8	0,5	0,2	1,1	–	–	–	–

Джерело: розраховано автором на основі звітності Нацкомфінпослуг [67]

